LAAT UW IDEALEN VERDER LEVEN

NEEM EEN GOED DOEL OP IN UW TESTAMENT

Goed geregeld Goed gegeven

Voor een betere wereld

Ann Maelfait – Sven Vonck

BOND ZONDER NAAM
VANUIT HET HART

Editie 2023/2024

TESTAMENT.BE

Copyright foto's cover: Alexander Van Maele

NUR 822

Wilt u iets uit deze uitgave reproduceren, openbaar maken, vertalen of aanpassen in welke vorm dan ook, wil hiervoor dan vooraf uitdrukkelijk de toestemming vragen van testament.be.

©testament.be
Huidevettersstraat 58-62, 1000 Brussel
+32 (0)479 76 00 76
info@testament.be
www.testament.be

Layout en druk
AVDJ-Graphics.be

Goed geregeld Goed gegeven

Voor een betere wereld

Editie 2023/2024

TESTAMENT.BE

Colofon

Redactie

Ann Maelfait en Anke Van Langenhove, Rivus Advocaten
Sven Vonck, freelanceredacteur
testament.be

rivus

85587

Inhoud

Woord vooraf 5
Inleiding 7

Deel 1: Een goed doel in uw testament 15

1. Waaruit bestaat uw nalatenschap? 17
1. Welke huwelijksstelsels zijn er? 18

2. Hoe regelt de wet uw nalatenschap? 23
1. Wie zijn uw wettelijke erfgenamen? 24
2. Wie erft wat? 25

3. Hoe kunt u afwijken van de wettelijke regeling? 29
1. Welk deel van de nalatenschap is vrij beschikbaar? 30
2. Welk soort testament stelt u op? 32
3. Kunt u uw testament herzien? 35
4. Wie kan een testament opstellen? 35

4. Hoe neemt u een goed doel op in uw testament? 37
1. Hoe kiest u een goed doel? 38
2. Hoeveel erfbelasting betalen goede doelen? 39
3. Welke soorten legaten zijn er? 40
4. Wat is een duolegaat? 41
5. Is een duolegaat nog interessant? 41
6. Welke alternatieven voor het duolegaat in Vlaanderen? 42
7. Het duolegaat in Brussel en Wallonië? 46
8. Welk voordeel levert het duolegaat in Brussel en Wallonië op? 48

5. Stappenplan: een testament opstellen voor het goede doel 53

Deel 2: Schenken aan een goed doel 57

1. Hoeveel mag u schenken? 59
1. Uw hele vermogen wegschenken? 60

2. Hoe kunt u schenken? 63
1. De handgift 64
2. De bankgift 65
3. Het derdenbeding 65
4. De notariële akte 65

3. Welke voorwaarden koppelen aan een schenking? 69
1. Voorbehoud van vruchtgebruik 70
2. Vervreemdingsverbod 72

4. Hoe wordt een schenking belast? 73
1. Schenkingen aan familie of vrienden 74
2. Schenkingen aan goede doelen: een gunstregime 76

Deel 3: Uw levenseinde regelen 79

1. De financiële en praktische zaken regelen voor uw levenseinde 81
1. Geef praktische info aan uw nabestaanden 82
2. Bereid uw erfenis voor 84
3. Overweeg een testament 86
4. Overweeg een schenking 86
5. Geef de kans om afscheid te nemen 86

2. De zorg regelen voor uw levenseinde 89
1. Uw rechten als patiënt 90
2. Palliatieve zorg 97
3. Euthanasie 99
4. Afstaan van organen 104
5. Afstaan van het lichaam aan de wetenschap 106
6. Regelingen rond uitvaart, begrafenis en crematie 107
7. Vroegtijdige zorgplanning 109
8. Regeling voor het beheer van uw goederen via een zorgvolmacht 111

Bijlage 1: Bronnen 116
Bijlage 2: Woordenlijst 117
Bijlage 3: Tarieven schenkbelasting/schenkingsrechten 119
Bijlage 4: Tarieven erfbelasting/successierechten 129
Bijlage 5: Modeldocumenten 137

Woord vooraf

Goede doelen zijn onmisbaar in onze maatschappij. Achter elk van deze organisaties schuilen warme mensen met een overtuiging en een passie. Ze zijn gedreven om mensen zo goed mogelijk te verzorgen, hebben er hun levensmissie van gemaakt om levensbedreigende ziektes de wereld uit te helpen of ze willen iedereen in onze samenleving het best mogelijke onderwijs aanbieden. Andere willen dieren en natuur beschermen of mensenlevens redden aan de andere kant van de wereld. Nog andere willen de culturele sector ondersteunen. Voor elke maatschappelijke uitdaging zijn er wel goede doelen die de handschoen opnemen en meebouwen aan een betere wereld.

Ondanks de meerwaarde van al deze goede doelen, staan hun inkomsten onder druk. De coronacrisis heeft er zwaar ingehakt. En de gezondheidscrisis is nog niet verteerd, of daar komt nu grote economische onzekerheid bovenop waardoor particulieren, bedrijven én overheden de vinger op de knip houden. Goede doelen kunnen elke eurocent financiële steun dus goed gebruiken.

Tijdens uw leven kunt u een deeltje van uw vermogen wegschenken aan een goed doel, zodat u zelf nog de impact kunt zien van uw financiële steun. Of u kunt een goed doel opnemen in uw testament, zodat uw idealen verder leven wanneer u er zelf niet meer bent.

Ook vanuit fiscaal oogpunt is dat zinvol. Via een duolegaat kunt u in Wallonië en Brussel tegelijkertijd vermijden dat sommige erfgenamen het allerhoogste tarief van erfbelasting moeten betalen én een goed doel financieel steunen. Vlaanderen heeft het duolegaat hervormd, waardoor het niet langer een interessante formule is. Maar daartegenover staat dat goede doelen geen erf- of schenkbelasting meer betalen op wat zij ontvangen van Vlaamse inwoners.

Iets nalaten of schenken aan een goed doel moet u natuurlijk niet doen omdat het fiscaal interessant is. De echte voldoening vloeit voort uit de garantie dat u met uw vermogen of een deel daarvan – hoe beperkt ook – nog een wezenlijke impact zal hebben op het leven van heel veel mensen.

We willen u alvast bedanken omdat u de gids *Goed geregeld, goed gegeven* heeft besteld en uw steentje wil bijdragen aan een betere wereld.

Jan Rachels
Voorzitter

Carine Coopman
Directeur

“Mijn wilde haren ben ik misschien kwijt,
maar ik blijf opkomen voor mijn idealen!
Ik neem een goed doel op in mijn testament.”

Inleiding

Voor wie is deze gids?

Heeft u zich voorgenomen om iets te schenken of na te laten aan familie, vrienden of een goed doel? Dan is de kans groot dat u niet meteen weet waar u moet beginnen. Deze gids helpt u op weg. Het is de kerntaak van testament.be om in naam van ruim 140 goede doelen in België mensen ervan te overtuigen om naast familie of vrienden, een goed doel op te nemen in hun testament of om tijdens hun leven een schenking te doen. Zo kan u zowel tijdens uw leven en zelfs daarna nog een belangrijk verschil betekenen voor een organisatie of een maatschappelijke uitdaging die u heel nauw aan het hart ligt.

Jammer genoeg hebben goede doelen niets aan goede voornemens alleen. Als u wilt dat ze een deel krijgen van uw vermogen, dan moet u daarvoor de nodige regelingen treffen. Dat kan confronterend zijn, want in essentie beslist u wat er met uw vermogen gebeurt wanneer u er niet meer bent. Maar door alles nu goed te regelen, krijgt uw vermogen een bestemming die helemaal in lijn ligt met het leven dat u leidt.

Dat is voor iedereen belangrijk. Het staat helemaal los van het feit of u al dan niet kinderen heeft of van de omvang van uw vermogen. Misschien laat u een grote erfenis na, of wilt u uw bescheiden middelen opzij zetten voor anderen die het minder goed hebben. Misschien heeft u geen kinderen en bent u bezorgd over wat er later met uw vermogen zal gebeuren. Of u heeft wel een liefdevolle relatie met uw kinderen, maar wilt u hen financieel vooruit helpen én maatschappelijk nog een stempel drukken.

Wat uw situatie ook is: er zijn altijd goede redenen om een goed doel een plaats te geven in de regeling van uw nalatenschap.

Hoe is de gids opgebouwd?

Deze gids neemt u mee in de wondere wereld van testamenten voor het goede doel. Onvermijdelijk moeten we ons dan eerst verdiepen in de algemene principes van successieplanning. U kunt geen testament opmaken als u daarover niets weet. Het is niet de bedoeling van deze gids u om te scholen tot een volleerd jurist die alle finesses van de successieplanning kent, maar met de juiste vragen als leidraad komt u al een heel eind op weg.

Deel 1 van deze gids spitst zich toe op de basisprincipes van successieplanning en vertrekt vanuit drie hele eenvoudige vragen. Waaruit

bestaat uw nalatenschap? Hoe regelt de wet uw nalatenschap als u zelf niets voorzien heeft? En hoe kunt u afwijken van de wettelijke regeling om iets na te laten aan een goed doel? Het lijken makkelijke vragen, maar er zitten tal van addertjes onder het gras.

Deel 2 is leesvoer voor mensen die niet willen wachten om een goed doel financieel te steunen en al tijdens hun leven willen schenken. We gaan dieper in op de verschillende opties, de beperkingen én mogelijke veiligheidsmechanismen om toch controle te houden over het vermogen dat u schenkt.

Deel 3 bespreekt alle zaken die u kunt regelen voor uw levenseinde. Want er is meer dan enkel schenkingen en een testament. Er zijn nog zoveel andere dingen die u kunt geven: van de kans om afscheid te nemen als het einde nadert, een persoonlijke brief of een persoonlijk geschenk tot allerlei praktische informatie voor uw nabestaanden. En hoe ziet u de laatste fase van uw leven? Denkt u na over palliatieve zorg of euthanasie? Over het afstaan van uw organen of uw lichaam aan de wetenschap? Heeft u wensen voor uw uitvaart? Wilt u rond uw uitvaart misschien ook uw roep om een betere wereld laten doorklinken door een goed doel van uw keuze in de kijker te stellen?

Waarom zou u geven aan een goed doel?

U vindt het wellicht een aangenaam vooruitzicht om nog iets te betekenen in de ruimere samenleving als u er niet meer bent, bijvoorbeeld door iets na te laten aan één of meerdere goede doelen. Een goed doel dat u al vele jaren ondersteunt, een goed doel waarvoor u al lange tijd veel sympathie heeft of verschillende goede doelen waar uw hart naar uitgaat. Wie ouder wordt, beseft dat hij of zij niet langer moet wachten om daarvoor de nodige stappen te zetten.

U kunt kiezen voor een goed doel om een steentje bij te dragen aan een betere wereld of omdat u iets wilt teruggeven aan de maatschappij voor de kansen die u zelf gekregen heeft. Of u kunt er een goed doel uitpikken waarbij u zich om een persoonlijke reden nauw betrokken voelt: u kent iemand die aan een bepaalde ziekte lijdt of u bent ooit in de derde wereld geweest.

En daarvoor moet u niet noodzakelijk wachten tot u er niet meer bent. U kunt al tijdens uw leven een kleine gift doen, die vanaf 40 euro fiscaal aftrekbaar is als het goede doel een erkenning heeft om fiscale attesten af te leveren. U kunt ook een groter bedrag schenken aan het goede doel, waarover u verderop in deze gids meer leest.

Uw steun is onmisbaar voor goede doelen

De Barometer van de Verenigingen, een initiatief van de Koning Boudewijnstichting, peilt tweejaarlijks naar de financiële gezondheid van verenigingen in België. Uit de recentste editie blijkt dat na de Covid-19-pandemie, waarvan de gevolgen nog steeds voelbaar zijn, het nu de hoge inflatie is die de financiële basis van de verenigingen verzwakt en hun toekomstperspectieven onder druk zet.

In 2022 zag 40% van de verenigingen hun financiële situatie verslechteren, tegenover 49% in 2020. Hoewel de situatie enigszins verbetert, blijft ze minder goed dan voor de Covid-19-pandemie. Bijna de helft van de verenigingen verwacht ook dat hun financiële situatie nog zal verslechteren. Schenkingen en testamenten zijn in deze tijden dus meer dan ooit welkom.

Alleen voor miljonairs?

Het is een grote misvatting dat geld nalaten aan goede doelen enkel is weggelegd voor mensen met een groot vermogen. Voor een goed doel is elke financiële bijdrage waardevol. En niemand zegt dat u uw hele vermogen moet nalaten. U kunt er perfect voor kiezen om een klein deeltje van uw nalatenschap toe te kennen aan een goed doel. Dat kan heel gemakkelijk via het testament. Dat is zelfs het meest democratische instrument van successieplanning, want het is heel gemakkelijk op te stellen en de kosten zijn minimaal.

Is geven en nalaten aan een goed doel populair?

Geven aan een goed doel zit in de lift. Notarissen en gespecialiseerde advocaten stellen vast dat het aantal testamenten met legaten aan goede doelen toeneemt. Ook de Legatenbarometer van HOGENT, op initiatief van testament.be, bevestigt de positieve trend.

Doorgaans denken vooral oudere mensen daarover na. Het pensioen lonkt en eventuele kinderen zijn het huis uit. Dat is voor hen het moment bij uitstek om te bekijken welke maatschappelijke rol ze nog willen spelen in die nieuwe levensfase.

Daarnaast zijn er ook steeds meer mensen die al op jongere leeftijd schenken of nalaten aan een goed doel. De jongere generatie hecht vaak nog meer

belang aan thema's zoals duurzaamheid en ecologie. Ze streven ernaar om impact te hebben en mee te bouwen aan een betere wereld. Als u belastingen betaalt, kunt u niet kiezen waar uw geld naartoe gaat. Bij een testament met een legaat voor een goed doel heeft u die keuzevrijheid wel.

Welke soorten goede doelen zijn er?

Er zijn veel verschillende soorten goede doelen, groot en klein, in uiteenlopende sectoren: sociale organisaties, organisaties voor mensen met een beperking, organisaties die werken voor of in de derde wereld, culturele organisaties, universiteiten en stichtingen voor wetenschappelijk onderzoek, milieuorganisaties, mensenrechtenorganisaties, dierenrechtenorganisaties …

Wat doet het goede doel met uw gift of nalatenschap?

De goede doelen geven veel informatie in uiteenlopende publicaties en op hun website. Zo krijgt u een zicht op de impact die ze hebben en hoe uw financiële steun bijdraagt aan het verbeteren van het leven van een kind, een patiënt, iemand uit het zuiden, de natuur, een dier, …

Wilt u zich ervan verzekeren dat een goed doel uw centen zal gebruiken voor zaken die u echt belangrijk vindt? Dat kunt u zelf nagaan. Informatie over fondsenwerving en de uitgaven van een goed doel vindt u in het jaarverslag van de organisatie, dat vaak ook te raadplegen is op haar website.

Financiële informatie van goede doelen

Op de website van de Koning Boudewijnstichting vindt u veel informatie over goede doelen. En zo'n 120 Belgische verenigingen die een beroep doen op de vrijgevigheid van het publiek zijn lid van de Vereniging voor Ethiek in de Fondsenwerving (VEF). Die vereniging staat onder meer garant voor de financiële transparantie van de rekeningen van de ledenorganisaties. De leden van het VEF verbinden er zich toe om aan hun schenkers jaarlijks beknopte financiële informatie te bezorgen.

www.vef-aerf.be
www.goededoelen.be

Hulp nodig van een expert?

Als u wilt schenken of nalaten aan een goed doel, is het cruciaal dat u daarover goed geïnformeerd bent. Heel wat testamenten kunnen niet worden uitgevoerd omdat ze niet in de juiste vorm werden opgesteld of onzorgvuldig geformuleerd zijn. U heeft er dus alle belang bij om hiervoor een expert te raadplegen. Zo vermijdt u problemen achteraf bij de interpretatie en de uitvoering van uw laatste wensen. Ook schenkingen moeten aan bepaalde regels voldoen.

Voor betrouwbare informatie over nalaten en schenken aan het goede doel kunt u terecht bij het goede doel zelf, bij uw notaris, advocaat, vermogensbeheerder of bij testament.be.

Het goede doel

Als u overweegt om (een deel van) uw vermogen te schenken of na te laten aan een goed doel, dan kan het zinvol zijn om daarover vooraf contact op te nemen met de betrokken organisatie. Zo heeft u de kans om een en ander uit te klaren.

Enkele vragen waarop het nuttig is om vooraf een antwoord te hebben:

- Zal dit goede doel uw legaat zeker aanvaarden (bijvoorbeeld als u daar specifieke voorwaarden aan koppelt)?
- Kunt u bepaalde roerende goederen nalaten aan dit goede doel, bijvoorbeeld een verzameling kunstvoorwerpen?
- Zijn er bepaalde goederen die u beter niet nalaat aan dit goede doel?
- Wat gebeurt er als u vastgoed zou nalaten aan dit goede doel?
- Kunt u zelf bepalen wat er met bepaalde goederen (niet) mag gebeuren?

Met die vragen kunt u altijd terecht bij het goede doel. Het zal een antwoord geven op al uw vragen.

Een voorafgaand gesprek met één of meerdere goede doelen kan veel verhelderen. Zulke gesprekken zijn louter vrijblijvend. U bent niet verplicht om de goede doelen waarmee u een gesprek heeft, op te nemen in uw testament. U blijft volledig vrij in uw keuze.

Het goede doel zal uw vraag om inlichtingen altijd met de nodige discretie behandelen. U moet dus niet bang zijn dat uw wettelijke erfgenamen daarvan op de hoogte gebracht zullen worden.

Uw notaris of advocaat

Ook een notaris of advocaat kan u alle inlichtingen geven over schenken en nalaten aan een goed doel.

Notarissen kunnen bovendien akten opstellen om uw schenkingen en nalatenschap te regelen, uw testament bewaren en ervoor zorgen dat het na uw overlijden wordt uitgevoerd zoals u het wenst. Voor de meeste akten zijn ze gebonden aan een wettelijk opgelegd tarief. U kunt altijd naar de prijs daarvan informeren. Het eerste contact is doorgaans gratis.

Meer informatie

www.notaris.be
www.advocaat.be

testament.be

Als u de drempel naar de notaris of de advocaat te hoog vindt, kunt u ook aan testament.be alle informatie vragen die u wenst. Gratis informatie en advies geven over hoe u kunt schenken en nalaten aan het goede doel, is de kerntaak van testament.be.

Daarom spant de vzw zich sinds 2008 in om beter bekend te maken dat mensen een goed doel kunnen opnemen in hun testament. Het is de grootste nationale groepscampagne van goede doelen ooit in België en groepeert 140 organisaties, zowel grote als kleine, uit allerlei maatschappelijke domeinen. Sindsdien stijgen de opbrengsten uit nalatenschappen en schenkingen voor maatschappelijke, wetenschappelijke en culturele organisaties en instellingen in België.
De campagne testament.be wordt gerealiseerd met de lidgelden van de deelnemende organisaties. Uw schenking of erfenis gaat 100% naar het goede doel dat u kiest. Zelf ontvangt testament.be nooit percentages op de bedragen die mensen schenken of nalaten aan een goed doel.

Meer informatie

- in deze gids
- op de website: www.testament.be
- op de facebookpagina: www.facebook.com/testament.belgie
- bij de juridische expert van testament.be die bij u aan huis kan komen, altijd discreet en gratis
- e-mail: info@testament.be
- gsm: 0479 76 00 76

GETUIGENIS

Waarom steunt u een goed doel?

"Voor mij is het een evidentie om een goed doel te steunen. Al sinds ik zes jaar ben, onderneem ik acties voor verschillende goede doelen. Op die leeftijd durfde ik al de microfoon te nemen om mensen toe te spreken, daarna ging ik verder met Amnesty International en bouwde ik scholen in Kameroen. Samen met anderen heb ik altijd het initiatief genomen om te werken aan een betere wereld. Het zou voor mij volkomen abnormaal zijn geweest om te sterven zonder dat mijn gespaarde geld en de inspanningen die ik heb geleverd, naar een zaak gaan waarvoor ik mij al die jaren heb ingezet. Zelfs als klein meisje wist ik diep van binnen al dat dit was wat ik uiteindelijk wilde doen."

Virginie Bossu

DEEL 1

EEN GOED DOEL IN UW TESTAMENT

“Van vroeger herinner ik mij vooral veel verbondenheid, iets willen en kunnen betekenen voor anderen. En dat wil ik blijven doen, want dat geeft zin aan mijn leven. Ik neem een goed doel op in mijn testament.”

1

WAARUIT BESTAAT UW NALATENSCHAP?

Vooraleer u iets kunt nalaten aan een goed doel, moet u weten wat u precies kunt nalaten. U moet met andere woorden weten wat uw nalatenschap is. Op het eerste gezicht lijkt dat een makkelijke vraag, want uw nalatenschap omvat alle goederen waarvan u eigenaar bent op het moment van uw overlijden.

Toch is het niet altijd zomaar een kwestie van een lijstje te maken van al uw bezittingen en schulden. Wanneer u getrouwd bent – en dat geldt toch voor bijna 4,1 miljoen mensen in ons land – is die vraag al meteen minder makkelijk te beantwoorden.

Wanneer u gehuwd bent, dan valt u ook onder een bepaald huwelijksvermogensstelsel en dat heeft een grote impact op de samenstelling van uw nalatenschap. Niet iedereen is zich daarvan bewust of weet van zichzelf onder welk stelsel hij is getrouwd. Het bepalen van het huwelijksvermogensstelsel is daarom het startpunt van uw successieplanning.

Enkel over Belgische nalatenschappen

Deze gids spitst zich toe op de afwikkeling van zuiver 'Belgische' nalatenschappen. Voor grensoverschrijdende nalatenschappen gelden bij de opmaak van een testament specifieke aandachtspunten. Raadpleeg daarvoor uw notaris. Voor de afwikkeling van zulke nalatenschappen en voor de geldigheid van een testament kan specifieke regelgeving van toepassing zijn.

1. Welke huwelijksstelsels zijn er?

Overlijdt een van de partners, dan wordt eerst bekeken wat de verdeling is van het huwelijksvermogen. Hierna bespreken we de drie meest voorkomende huwelijksstelsels met elk hun eigen regels: het wettelijk stelsel, het stelsel van algehele gemeenschap en het stelsel van scheiding van goederen.

Het wettelijk stelsel

Bent u voor of tijdens uw huwelijk nog nooit naar de notaris geweest om iets te doen met betrekking tot uw huwelijksvermogensstelsel? Dan heeft u eigenlijk geen huwelijkscontract. U valt dan onder het vangnet dat de wetgever heeft voorzien voor mensen die geen huwelijkscontract hebben opgemaakt. Daarom wordt dit stelsel ook het wettelijk stelsel genoemd. Dit is het meest voorkomende huwelijksstelsel in ons land.
Wat er precies allemaal in uw nalatenschap valt wanneer u gehuwd bent onder

het wettelijk stelsel is nog niet zo eenvoudig te bepalen. Want het wettelijk stelsel onderscheidt drie verschillende vermogens:

- het eigen vermogen van de ene huwelijkspartner
- het eigen vermogen van de andere huwelijkspartner
- een gemeenschappelijk vermogen, met daarin onder meer de inkomsten van beide huwelijkspartners

Het eigen vermogen bestaat uit alle goederen die u al bezat vóór u in het huwelijksbootje stapte, net zoals alle goederen die u krijgt uit een schenking of een erfenis. Had een van de huwelijkspartners vóór het huwelijk bijvoorbeeld al een eigen woning gekocht, dan maakt dat deel uit van zijn eigen vermogen. Ook schenkingen en erfenissen vallen onder het eigen vermogen van elke huwelijkspartner, ook als de huwelijkspartner die tijdens het huwelijk ontving. En als de partner aankopen doet met eigen centen (die geen deel uitmaken van de gemeenschappelijke pot), dan vallen die goederen ook onder het eigen vermogen.

Naast het eigen vermogen van elke partner is er ook een gemeenschappelijk vermogen met alle goederen die u verkreeg sinds u bent getrouwd. Daaronder valt uw beroepsinkomen, het vervangingsinkomen omdat u niet kon werken of de gezinswoning die jullie samen kochten. Het gaat om alles wat u samen met uw partner opbouwde tijdens het huwelijk. Vaak is dat de grootste vermogensbrok.

Wat veel mensen niet weten, is dat ook de inkomsten uit de eigen goederen naar het gemeenschappelijk vermogen vloeien. Dat betekent bijvoorbeeld dat het appartement dat u erfde van uw ouders wel onder het eigen vermogen valt, maar dat de huurinkomsten van dat appartement deel uitmaken van het gemeenschappelijk vermogen.

Wat gebeurt er nu met deze verschillende vermogens wanneer u overlijdt? Uw nalatenschap bestaat uit uw eigen vermogen én de helft van het gemeenschappelijk vermogen. De huwelijkspartner behoudt zijn eigen vermogen en de andere helft van het gemeenschappelijk vermogen.

Aandachtspunten bij 'langst leeft, al heeft'

Binnen het wettelijk stelsel valt de nalatenschap van elke huwelijkspartner relatief makkelijk te achterhalen, namelijk het eigen vermogen en de helft van de huwgemeenschap. Moeilijker wordt het wanneer ervoor gekozen is om via een huwelijkscontract toch nog enkele afwijkingen vast te leggen aan het wettelijk stelsel.

Zo kan er een zogenaamd verblijvingsbeding worden toegevoegd, wat de meeste mensen kennen als 'langst leeft, al heeft'. Deze clausule komt nog vaak voor in oude huwelijkscontracten en bepaalt dat bij uw overlijden het totale gemeenschappelijke huwelijksvermogen in volle eigendom naar uw huwelijkspartner gaat. In dat geval zal uw nalatenschap beperkt zijn tot uw eigen vermogen. U kunt via uw testament dan enkel nog voor het eigen vermogen een andere begunstigde dan de huwelijkspartner aanduiden, zoals een goed doel. In de praktijk gebeurt dit echter zelden, omdat het meestal de bedoeling is van beide huwelijkspartners om in eerste instantie elkaar maximaal te beschermen. Pas na het overlijden van de langstlevende huwelijkspartner is het doorgaans de bedoeling om vermogen aan een goed doel toe te laten komen.

Vanuit fiscaal oogpunt is de clausule wel nadelig wanneer er kinderen zijn, omdat er twee keer erfbelasting zal worden betaald op hetzelfde deel van het vermogen: een keer door uw huwelijkspartner wanneer die uw aandeel in het huwelijksvermogen ontvangt en vervolgens nog eens door uw kinderen wanneer zij dit aandeel van het vermogen erven na het overlijden van uw huwelijkspartner.

Het stelsel van algehele gemeenschap van goederen

Niet alle koppels zijn tevreden over hoe het wettelijk stelsel hun vermogen verdeelt, zelfs niet als daar een 'langst leeft, al heeft'-clausule aan wordt toegevoegd. Daarom gaan sommige mensen nog een stapje verder, door in het huwelijkscontract te bepalen dat het hele vermogen gemeenschappelijk is (zelfs de eigen goederen die ze bezaten voor het huwelijk of die ze kregen via een erfenis of een schenking).

Deze koppels kiezen voor het stelsel van algehele gemeenschap van goederen, al wordt dat ook weleens omschreven als het 'stelsel van de grote (of zelfs de dwaze) liefde'. Door al meteen het hele vermogen onder te brengen in één grote gemeenschappelijke pot, hebben geen van beide partners nog een eigen vermogen.

Wanneer dan het huwelijksbootje zinkt en alles opnieuw moet worden verdeeld, wordt het hele huwelijksvermogen weer in twee gedeeld, ook de goederen die elke partner al bezat voor het huwelijk. Hetzelfde gebeurt met de goederen die afkomstig zijn uit een erfenis of een schenking. In nieuwe huwelijkscontracten wordt daarom nog maar zelden gekozen voor het stelsel van algehele gemeenschap van goederen.

Ook voor uw nalatenschap heeft dit stelsel een grote impact. Als u overlijdt, bestaat uw nalatenschap uit de helft van het gemeenschappelijk vermogen. De andere helft komt toe aan uw partner. En er is verder in principe geen eigen vermogen. Is er daarbovenop nog een 'langst leeft, al heeft'-clausule opgenomen in uw huwelijkscontract, dan vloeit ook uw helft van het gemeenschappelijk vermogen naar uw partner.

Het stelsel van scheiding van goederen

Tegenover het stelsel van gemeenschap van goederen staat het stelsel van scheiding van goederen. In dat stelsel heeft u twee verschillende vermogens: het eigen vermogen van de ene partner en het vermogen van de andere partner. Kiezen gehuwde koppels in hun huwelijkscontract voor dit stelsel? Dan behouden ze niet alleen het vermogen dat ze al voor het huwelijk bezaten, maar ook alle goederen die ze na hun huwelijk verkrijgen. Beide partners hebben elk hun eigen vermogen en er is geen gemeenschappelijk vermogen.

Natuurlijk kunnen beide partners binnen het stelsel van scheiding van goederen nog altijd samen goederen verwerven, zoals wanneer ze bijvoorbeeld samen een huis kopen. Goederen die ze samen aankopen bezitten ze dan 'in onverdeeldheid': ze zijn beide eigenaar en bezitten elk hun afzonderlijk deel, zonder dat het deel uitmaakt van een gemeenschappelijk vermogen.

Wanneer u overlijdt en getrouwd was met scheiding van goederen, dan bestaat uw nalatenschap uit uw eigen vermogen, aangevuld met de helft van de goederen waarvan u in onverdeeldheid eigenaar was.

Extra bescherming bij scheiding van goederen

Wanneer u trouwt met scheiding van goederen, kunt u altijd correctiemechanismen voorzien om de langstlevende partner te beschermen. Dat kan door bijvoorbeeld een *beding van verrekening van aanwinsten* op te nemen in het huwelijkscontract. Dat gebeurt heel

vaak wanneer één van de partners meer verdient dan de andere of wanneer één van de partners stopt met werken of minder gaat werken (bijvoorbeeld om voor de kinderen te zorgen). Om te vermijden dat de minst kapitaalkrachtige partner met lege handen achterblijft bij het overlijden van de meer kapitaalkrachtige partner (of bij een scheiding), kunnen ze onderling afspraken maken over hoe de inkomsten moeten worden verrekend.

Daarnaast kunnen beide partners in hun huwelijkscontract ook afspraken maken over hun onverdeelde goederen, zoals bijvoorbeeld een woning of bouwgrond die ze samen aankochten. Via een *verblijvingsbeding* kunnen de partners ervoor kiezen om de onverdeelde goederen exclusief en volledig aan de langstlevende partner toe te kennen.

Dergelijke bijkomende clausules hebben uiteraard een hele grote impact op uw nalatenschap en wat u al dan niet kunt nalaten aan een goed doel.

2

HOE REGELT DE WET UW NALATENSCHAP?

Als u zelf geen specifieke stappen onderneemt, dan wordt na uw overlijden de nalatenschap verdeeld volgens de wettelijke regels. Het is vooral uw familiale situatie – heeft u een echtgenoot en kinderen? – die dan bepaalt wie aanspraak kan maken op de nalatenschap.

1. Wie zijn uw wettelijke erfgenamen?

Om te weten hoe uw nalatenschap zal worden verdeeld, moet u eerst weten wie uw erfgenamen zijn. De wettelijke erfgenamen worden in vier groepen verdeeld.

- Uw afstammelingen zijn de erfgenamen van de eerste orde. Het zijn uw kinderen, kleinkinderen of achterkleinkinderen.
- Heeft u geen nakomelingen, dan komen de wettelijke erfgenamen van de tweede orde in beeld. Het gaat dan om uw ouders, samen met uw broers, zussen en hun nakomelingen.
- Vervolgens komen de erfgenamen van de derde orde: alle bloedverwanten in opgaande lijn (zoals ouders, grootouders en overgrootouders).
- Zijn er geen erfgenamen van de eerste, tweede of derde orde, dan is het de beurt aan uw ooms, tantes, neven, nichten, grootooms en groottantes. Zij vormen de erfgenamen van de vierde orde.

De orde bepaalt de volgorde waarin er wordt geërfd, waarbij de eerste orde voorrang heeft op de tweede, die voorrang heeft op de derde en die op zijn beurt voorrang heeft op de vierde. Heeft u kinderen? Dan zullen uw broers of zussen niets erven: kinderen behoren tot de eerste orde, terwijl broers en zussen deel uitmaken van de tweede orde.

Binnen elke orde bepaalt de graad van verwantschap wie voorrang heeft. Tussen ouders en kinderen zit er slechts één generatie. Zij staan tot elkaar in de eerste graad. Uw kinderen hebben daarom voorrang op de kleinkinderen (die tot de tweede graad staan). Bloedverwanten in gelijke graad erven in principe gelijke delen. Heeft u twee kinderen, dan erven ze in principe elk de helft.

In enkele uitzonderlijke gevallen is het toch mogelijk dat een erfgenaam die verder in graad staat, toch een erfdeel krijgt samen met erfgenamen die in graad dichter staan bij de persoon die een erfenis nalaat. Dat gebeurt onder meer bij zogenaamde plaatsvervulling: één van uw erfgenamen overlijdt voor u of verwerpt de erfenis, waarna zijn plaats wordt ingenomen door zijn nakomelingen. Kleinkinderen kunnen op die manier de plaats innemen van één van hun ouders. Dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer de ouder is overleden of wanneer de ouder er bewust voor kiest de erfenis te verwerpen zodat die naar de volgende generatie gaat (dat is de zogenaamde generatiesprong).

Een tweede uitzonderingsscenario doet zich voor wanneer er geen erfgenamen zijn in de eerste of de tweede graad. In dat geval wordt de nalatenschap

gesplitst in twee helften, waarvan de ene helft toekomt aan de bloedverwanten aan vaders kant en de andere helft aan de bloedverwanten aan moeders kant. Dat heet kloving. De regels van orde en graad worden dan binnen elke lijn afzonderlijk toegepast.

Het is u misschien opgevallen dat de huwelijkspartner niet tot een bepaalde orde behoort. Toch erven zij altijd van mekaar. Hun erfdeel is afhankelijk van de aanwezigheid van wettelijke erfgenamen, het huwelijksstelsel (of eventueel het statuut van wettelijke samenwoning) en de gemaakte afspraken in het huwelijkscontract.

Heeft u in geen enkele van de vier ordes nog bloedverwanten, dan gaat de nalatenschap volgens de wettelijke regels naar de overheid. Dat kunt u vermijden door in uw testament andere erfgenamen aan te duiden, zoals een vriend of een goed doel dat u wilt steunen.

2. Wie erft wat?

We weten nu welke regels bepalen wie de wettelijke erfgenamen zijn die aanspraak kunnen maken op hun deel van uw nalatenschap. Wat betekent dat in de praktijk?

U laat een huwelijkspartner en kinderen na

In het scenario waarin u een echtgenoot en kinderen nalaat, voorziet de wet dat uw echtgenoot het vruchtgebruik erft van uw nalatenschap, terwijl de kinderen de blote eigendom erven. De kinderen hebben recht op de blote eigendom van zowel uw eigen vermogen als van de helft van de gemeenschappelijke goederen.

Stel dat u een appartement aan zee heeft dat deel uitmaakt van uw nalatenschap. Uw huwelijkspartner erft het vruchtgebruik, de kinderen de blote eigendom. Uw echtgenoot kan het appartement blijven gebruiken, bewonen of verhuren. De huwelijkspartner heeft het genot van het appartement en betaalt ook de onderhoudskosten. De kinderen daarentegen zijn wel eigenaar, maar ze kunnen het appartement niet gebruiken en ze moeten ook instaan voor grote structurele kosten (zoals bijvoorbeeld wanneer het dak aan vervanging toe is). Op dezelfde manier wordt bijvoorbeeld een effectenportefeuille opgesplitst in vruchtgebruik en blote eigendom: de kinderen zijn wel eigenaar van de effecten, maar het is de langstlevende huwelijkspartner die de beleggingen beheert en de dividenden of intresten zal opstrijken.

Als vruchtgebruiker heeft de langstlevende echtgenoot recht op alles wat een goed uit de nalatenschap van de overleden partner opbrengt. De kinderen zijn eigenaar van deze goederen, maar ze kunnen er de vruchten (nog) niet van opstrijken.

U laat een huwelijkspartner na, maar geen kinderen

De situatie is complexer wanneer u een huwelijkspartner nalaat, geen kinderen heeft maar wel andere bloedverwanten in de tweede orde (denk daarbij aan ouders, broers, zussen en hun kinderen) en in de derde orde (ouders, grootouders en overgrootouders).

In dat scenario wordt de nalatenschap opgesplitst in uw eigen vermogen en uw aandeel in het gemeenschappelijk vermogen met uw partner. Sinds de hervorming van de erfwet in 2018 erft de langstlevende huwelijkspartner ook de volle eigendom van uw eigen vermogen wanneer er verwanten in de tweede en derde orde zijn. Uw aandeel in het gemeenschappelijk vermogen gaat vervolgens in volle eigendom naar de langstlevende partner. De huwelijkspartner blijft dus de belangrijkste erfgenaam, terwijl bijvoorbeeld uw broer enkel zijn erfrechten kan uitoefenen op uw eigen vermogen, dat beperkt is tot de blote eigendom.

Een voorbeeld. Neem nu dat Joris overlijdt, die 18 jaar getrouwd was met Evelien. Het koppel heeft geen kinderen en de ouders van Joris zijn ook al overleden. Hij heeft twee zussen, Marie en Esther. In dat geval erft Evelien van haar man de volle eigendom van Joris zijn aandeel in het gemeenschappelijk vermogen of van zijn aandeel in het vermogen dat exclusief tussen hen in onverdeeldheid is. Evelien erft ook het vruchtgebruik van Joris zijn eigen vermogen. De bloedverwanten – in dit geval Marie en Esther – erven de blote eigendom van Joris zijn eigen vermogen (dat niet in onverdeeldheid met Evelien werd aangehouden).

U laat een huwelijkspartner na, maar geen kinderen en bloedverwanten

Laat u een huwelijkspartner achter, maar heeft u geen nakomelingen of andere bloedverwanten, dan erft de langstlevende huwelijkspartner de volle eigendom van de volledige nalatenschap. Dat is ook zo wanneer u enkel erfgenamen heeft in de vierde orde (ooms, tantes, neven, nichten, grootooms en groottantes). Sinds de hervorming van het erfrecht in 2018, erft de langstlevende huwelijkspartner, als die samen erft met een erfgenaam van de vierde orde, de hele erfenis in volle eigendom. De erfgenaam van de vierde orde erft helemaal niets meer. In dit specifieke geval is de regel van de kloving dus niet meer van toepassing.

U laat een wettelijk samenwonende partner na

Hoewel het huwelijk juridisch nog altijd de beste bescherming biedt tussen twee partners, kiezen veel koppels er bewust voor om niet meer te trouwen. Zo beslisten in 2021 bijna 38.000 koppels in ons land om wettelijk samen te wonen. Dat betekent dat ze bij een ambtenaar van de burgerlijke stand een verklaring aflegden waarin staat dat ze wettelijk samenwonen.

Het onderscheid tussen die twee samenlevingsvormen is heel belangrijk voor wie nadenkt over zijn nalatenschap. Bent u niet getrouwd maar wel wettelijk samenwonend, dan is de wettelijke bescherming veel beperkter dan bij getrouwde koppels. Uw wettelijk samenwonende partner erft enkel het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel.

Concreet: de wettelijke erfgenamen erven de naakte eigendom van de woning, maar uw partner mag er wel blijven wonen of de woning verhuren. De wettelijke erfgenamen erven wel de volle eigendom van de rest van uw nalatenschap. Bent u de eigenaar van een tweede verblijf in de Ardennen, heeft u nog ergens bouwgrond liggen of heeft u een mooie spaar- en beleggingsportefeuille? Uw wettelijke erfgenamen erven daarvan de volle eigendom. Uw wettelijk samenwonende partner kan daar geen enkele aanspraak op maken, zelfs niet op het vruchtgebruik.

Wettelijke samenwoners die mekaar meer of minder willen nalaten, moeten dat heel uitdrukkelijk vastleggen in een testament. Ze hebben overigens geen minimaal beschermd erfdeel. Het is dus perfect mogelijk om de partner via het testament helemaal te onterven en dat zelfs geheim te houden voor de andere partner.

U laat een feitelijk samenwonende partner na

Koppels die samenwonen maar niet getrouwd zijn en ook geen verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd, zijn louter feitelijk samenwonend. Zij hebben helemaal geen wettelijk erfrecht. Zelfs koppels die op deze manier al 20 jaar samenwonen, zullen bij een overlijden helemaal niets erven van mekaar. Zelfs niet het vruchtgebruik van de gezinswoning. Feitelijke samenwoners erven enkel van mekaar als ze dat vastleggen in een testament.

GETUIGENIS

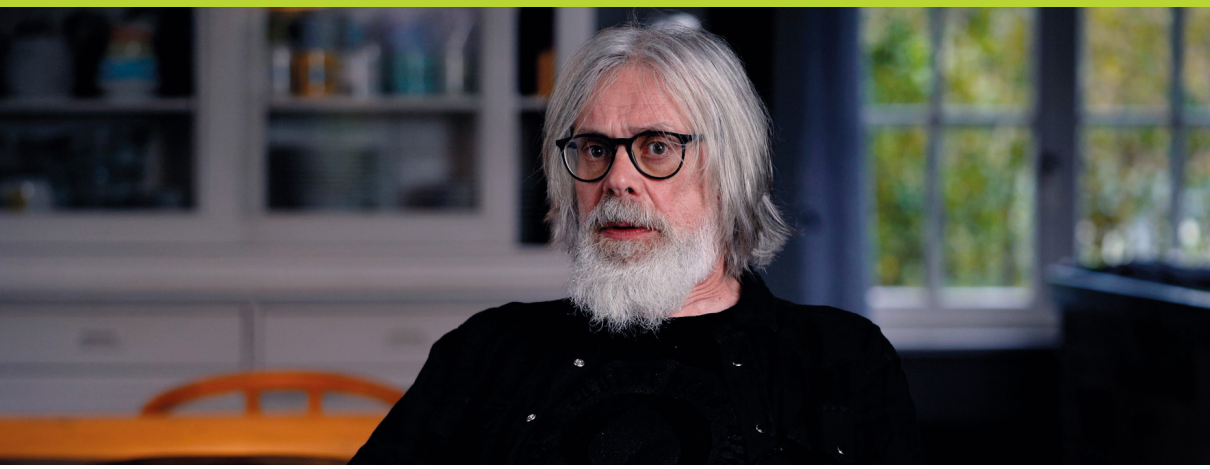

Waarom wilt u afwijken van de wettelijke regeling?

"Een goed doel opnemen in het testament heeft altijd al in de gedachten gezeten van mijn echtgenote en mezelf. Dat is nog veel meer naar boven gekomen – en zelfs noodzakelijk geworden – op het moment dat duidelijk werd dat we geen kinderen zouden hebben. We hebben ook niet veel familie die het nodig heeft om testamentair een voordeel te halen uit mijn overlijden. Ook Vadertje Staat heeft voldoende geld, die we daarom met plezier even terzijde schuiven ten voordele van goede doelen. Dat is een poging om de idealen verder te zetten die we tijdens ons leven probeerden na te streven, met name om geluk te brengen aan levende wezens die het minder makkelijk hebben. Dieren hebben voor mij al veel betekend in mijn leven, zowel qua steun als qua plezier. Ik vind het belangrijk dat die betekenis ook na mijn overlijden verder kan leven."

Walter Muls

3

HOE KUNT U AFWIJKEN VAN DE WETTELIJKE REGELING?

De wettelijke erfregels bieden houvast en zijn een vangnet wanneer er niets of weinig is geregeld. Maar bij veel mensen stroken de wettelijke erfregels niet met wat ze zelf in gedachten hebben. Sommige mensen willen meer nalaten aan één van de kinderen die tijdens de laatste jaren van hun leven voor hen heeft gezorgd. Of ze willen bepaalde goederen heel specifiek verdelen, bijvoorbeeld de oldtimer voor zoonlief en de familiejuwelen voor dochterlief. Of ze willen goede vrienden nog een laatste keer plezieren. Of wettelijk en feitelijk samenwonende koppels willen niet huwen, maar wel mekaar beter beschermen. Of ze willen een goed doel financieel ondersteunen.

Het zijn allemaal zaken die buiten de wettelijke regeling vallen. Dat betekent niet dat het niet mogelijk is om kinderen te bevoordelen of iets na te laten aan hele dichte vrienden of aan een goed doel. Alleen moet u dat uitdrukkelijk aangeven. Het testament is het instrument bij uitstek wanneer u wilt afwijken van de wettelijke erfregels.

1. Welk deel van de nalatenschap is vrij beschikbaar?

Het testament biedt de mogelijkheid om uw nalatenschap te verdelen volgens uw eigen voorkeuren en idealen. Daarbij krijgt u evenwel geen carte blanche. Zelfs met een testament zijn er nog beperkingen. Denk maar aan de zogenaamde wettelijke reserve: dat is het deel van de nalatenschap dat is voorbehouden voor de reservataire erfgenamen. Het zijn erfgenamen die volgens de wet zo belangrijk zijn dat ze extra bescherming krijgen en altijd aanspraak kunnen maken op een minimaal deel van de erfenis (dat is de zogenaamde reserve of het *voorbehouden erfdeel*). De kinderen en de huwelijkspartner zijn reservataire erfgenamen.

De helft van de erfenis voorbehouden voor kinderen

Afhankelijk van het aantal kinderen, kon de reserve van de kinderen vroeger oplopen tot drie vierde van de erfenis. In dat geval kon u als ouder slechts over een kwart van uw nalatenschap vrij beschikken (bijvoorbeeld om na te laten aan een goed doel). Sinds 2018 is de reserve van de kinderen teruggeschroefd en beperkt tot minimaal de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen.

Die helft wordt evenredig verdeeld over het aantal kinderen. Heeft u één kind, dan heeft het recht op minstens de helft van de erfenis. Twee kinderen hebben elk recht op minstens een kwart van de erfenis; bij drie kinderen is dat elk minstens een zesde en bij vier kinderen is dat elk minstens een achtste. Over de andere helft van de nalatenschap kunt u vrij beschikken.

Het vruchtgebruik voor de langstlevende huwelijkspartner

De langstlevende huwelijkspartner heeft twee soorten reserves. Hetzij het vruchtgebruik op de helft van alle goederen van de nalatenschap (dit is de zogenaamde abstracte reserve). Hetzij het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad (de zogenaamde concrete reserve), ook al zou die in waarde de helft van de nalatenschap overschrijden.

Samenwoners hebben geen reserve

En belangrijk voor ongehuwde samenwonende koppels: zij zijn geen reservataire erfgenamen en worden door de wet niet beschermd met een minimaal deel van de erfenis. Ook kleinkinderen hebben in principe geen recht op de reserve, tenzij hun eigen ouders zijn overleden en ze op die manier de plaats innemen van hun ouders in de erfopvolging of wanneer hun ouders de erfenis van de grootouders verwierpen. Ook broers, zussen, neven en nichten zijn geen reservataire erfgenamen. Ook met hen moet u voor de reserve geen rekening houden.

Ouders hebben geen voorbehouden deel (meer)

Als u geen kinderen had, kregen uw ouders volgens de oude erfregels een voorbehouden deel van uw nalatenschap. Onder het huidige erfrecht is de reserve van de ouders afgeschaft. Ouders kunnen nog altijd erven, maar dat is niet langer een onaantastbaar recht. Als u geen kinderen heeft en niets anders heeft bepaald, zullen uw ouders nog altijd een wettelijk erfrecht hebben. Maar als u dat wilt, kunt u hen het erfrecht volledig ontnemen. Er is wel een compensatie voorzien voor de afschaffing van deze reserve: als de ouders zorgbehoevend zouden zijn op het moment van uw overlijden, kunnen ze een onderhoudsvordering instellen ten laste van uw nalatenschap.

De inhoudelijke vrijheid van het testament is beperkt tot het beschikbaar deel van de nalatenschap. Wilt u een goed doel opnemen in uw testament, dan is dat maar mogelijk voor het deel van uw nala-tenschap waarover u zelf vrij kan beschikken. Enkel wanneer u geen kinderen of huwelijkspartner heeft, bent u helemaal vrij om alles na te laten aan een goed doel of eender wie die voor u belangrijk is.

2. Welk soort testament stelt u op?

Binnen de beperkingen van de wettelijke reserve biedt het testament veel mogelijkheden. Het testament is een document waarin u aangeeft wat er na uw overlijden met uw vermogen moet gebeuren. Het is helemaal geen verplichting om een testament op te stellen. Ook zonder testament zal uw vermogen worden verdeeld onder uw erfgenamen, maar dan volgens de wettelijke regels. Wilt u daarvan afwijken, dan moet u wel een testament opstellen en daarin uw wensen aangeven. Om te vermijden dat de inhoud of de geldigheid van uw testament wordt aangevochten door ontevreden erfgenamen, is het belangrijk om voldoende aandacht te geven aan de opmaak van een juridisch correct én sluitend testament. We zetten de mogelijkheden op een rij.

Het eigenhandig testament

Het eigenhandig testament geniet de grootste bekendheid. Dat is het testament dat u zelf neerpent. Schrijft u zelf uw eigen testament, dan moet u rekening houden met enkele vormvereisten:

- een eigenhandig testament moet u volledig zelf én met de hand neerpennen, u mag het dus niet typen.
- het testament moet uw naam vermelden en de datum (dag, maand en jaartal) waarop u het testament opstelde.
- en u moet het ondertekenen met uw gebruikelijke handtekening. Als tegen één van deze vormvereisten wordt gezondigd, dan is het testament in principe ongeldig en dan kan het niet worden uitgevoerd.

Eigenhandige testamenten zijn populair omdat ze niets kosten. Ze worden doorgaans thuis bewaard en u moet niet noodzakelijk geld spenderen aan een notaris of een juridisch adviseur. Toch is het altijd aan te raden om een eigenhandig testament af te geven aan de notaris, om het te laten registreren in het Centraal Register voor Testamenten.

Het is verstandig om ook een eigenhandig testament te laten nalezen door een expert. Die kan snel achterhalen of aan alle vormvereisten is voldaan. Bovendien kunnen de erfenisregels veranderen. Als de inhoud van uw testament niet strookt met de wet, dan kan uw testament niet of slechts gedeeltelijk worden uitgevoerd. Een notaris of advocaat is daarentegen altijd op de hoogte van nieuwe regels.

Daarnaast bestaat bij een zelfgeschreven testament het risico dat uw wensen niet voldoende duidelijk geformuleerd zijn, wat ervoor kan zorgen dat ze niet uitgevoerd kunnen worden of dat er discussies ontstaan tussen de nabestaanden. De begeleiding van een notaris of advocaat kan die risico's wegnemen.

Het authentiek (notarieel) testament

Tegenover het eigenhandig testament staat het zogenaamde notarieel of authentiek testament. U schrijft het niet zelf, dat doet een notaris. Vroeger moest u de inhoud van uw testamant dicteren aan de notaris, die alles woord voor woord neerpende en vervolgens opnieuw aan u voorlas. Dat is niet langer nodig. In de praktijk zal een notaris nu eerst met u samenzitten om te achterhalen wat uw wensen zijn. Daarna zal hij vaak een ontwerp van testament opmaken, waarin hij uw wensen vertaalt naar juridische taal. Dit ontwerp wordt dan samen met u besproken en indien nodig verbeterd. Tot 1 januari 2023 moest je ook twee getuigen aanwijzen bij het opstellen van een notarieel testament. Dat is nu niet meer nodig.

Er volgt een definitieve afspraak als het ontwerp helemaal overeenkomt met wat u voor ogen heeft. Op dat moment wordt het notarieel testament officieel opgesteld. De notaris zal het testament voorlezen, gevolgd door de vraag om te bevestigen dat wat er is voorgelezen overeenkomt met wat u wilt. Daarna moet u het testament ondertekenen, net zoals de notaris.

Het grote voordeel van een notarieel testament is de zekerheid die het biedt. Om te beginnen moet u niet bang zijn dat niemand uw testament zou vinden als u overlijdt. De notaris is immers verplicht om elk notarieel testament te registreren in een centrale databank (dat is het Centraal Register van Testamenten). In die databank wordt na uw overlijden gecontroleerd of u een testament heeft opgesteld.

Een tweede grote voordeel van het notarieel testament is de rechtszekerheid. De notaris vertaalt wat u wilt in een correcte juridische taal én voorkomt dat het testament onwettelijke bepalingen bevat. Ook de aanwezigheid van getuigen zorgt voor meer rechtszekerheid. In tegenstelling tot bij een eigenhandig testament is het daardoor voor ontevreden nabestaanden veel moeilijker om de inhoud aan te vechten en er is geen risico dat het testament bepalingen bevat die niet uitgevoerd kunnen worden omdat ze wettelijk niet toegelaten zijn.

Het is overigens niet omdat u een testament opstelde bij de notaris, dat u de inhoud ervan niet meer kan herzien of herroepen. U kunt op elk moment uw testament herbekijken en het is zelfs verstandig om dat regelmatig te doen. Dat moet geen reden zijn om een eigenhandig testament te verkiezen boven een notarieel.

Het opstellen van een notarieel testament is niet gratis. Doorgaans betaalt u hiervoor bij de notaris gemiddeld 500 euro, al kan de prijs hoger zijn naargelang de complexiteit van het testament.

Het internationaal testament

Een internationaal testament wordt vaak gebruikt als u bijvoorbeeld voor langere periodes in diverse landen verblijft of wanneer uw bezittingen internationaal verspreid zijn.

Het opstellen van een internationaal testament gebeurt in drie stappen:

- Eerst wordt er een onderhands geschrift opgesteld. Dat kunt u zelf schrijven of u kunt het laten schrijven. Het mag ook getypt zijn. Het is niet nodig dat u het ondertekent.
- Dat document geeft u aan de notaris. Daarbij moeten twee getuigen aanwezig zijn. U verklaart dat het uw testament is en dat u de inhoud ervan kent, voor u het ondertekent en dagtekent samen met de notaris. De notaris zal het in uw aanwezigheid verzegelen en bewaren.
- De notaris hecht aan het testament een verklaring waaruit blijkt dat er aan alle wettelijke vereisten werd voldaan. Ook dat document zal de notaris bewaren en registreren in het Centraal Register van Testamenten.

Ook een internationaal testament is op elk moment herroepbaar. Voor sommige mensen is het ook een voordeel dat de inhoud van het testament onder een gesloten omslag aan de notaris kan worden gegeven en dat de inhoud van het testament daardoor geheim blijft.

Zorg dat een testament niet 'verdwijnt'

Een testament is pas nuttig wanneer het na uw overlijden wordt gevonden door uw nabestaanden. Als niemand weet wat er in uw testament staat, dan kunnen uw wensen ook niet worden uitgevoerd. Het is daarom onverstandig om je testament te verstoppen op een plaats waar niemand het kan vinden. Omgekeerd kan een testament dat in de verkeerde handen valt, ook nadelige gevolgen hebben. Want stel dat uw nichtje – die dacht dat ze van u zou erven – als eerste uw testament vindt en daarin leest dat u alles nalaat aan een goed doel. Door het eigenhandig testament verborgen te houden of te vernietigen, kan ze ervoor zorgen dat niemand weet dat u uw vermogen wilde nalaten aan een goed doel.

Als u een testament laat opstellen door een notaris – we spreken dan over een notariële akte –zal die het testament registreren in het Centraal Register voor Testamenten. In die databank staat wie een testament heeft opgesteld, de naam van de notaris en het kantoor. De databank wordt gebruikt om na een overlijden te achterhalen of de overledene een testament heeft opgesteld en waar dat te vinden is. Daarom kan een notarieel testament nooit verloren gaan.

Kiest u er toch voor om een eigenhandig testament te schrijven, dan is het verstandig om dat document toch te overhandigen aan een notaris om dat voor u te bewaren. Hij zal dat registreren in het Centraal Register voor Testamenten, waardoor u er zeker van bent dat uw zelfgeschreven testament na uw overlijden wordt gevonden. Die registratie kost doorgaans ongeveer 100 euro.

3. Kunt u uw testament herzien?

Wat u neerschrijft in een testament is niet in steen gebeiteld. U kunt uw testament op elk moment wijzigen of een nieuw testament schrijven dat het vorige vervangt. Onder meer daarom is het belangrijk dat een testament wordt gedateerd: zo kan het meest recente worden herkend als er meerdere testamenten worden gevonden.

Het is verstandig om op geregelde tijdstippen te controleren of de inhoud van uw testament nog altijd overeenstemt met uw huidige wensen en situatie. Want uw familiale, sociale of financiële situatie kan er intussen helemaal anders uitzien. Als u bijvoorbeeld een belangrijke erfenis ontvangt of als u een huis verkoopt, moet u misschien het bedrag dat uw wilt nalaten aanpassen. Ook persoonlijke ervaringen kunnen ervoor zorgen dat een oud testament achterhaald is. Want stel dat de goede vriend die u vijf jaar geleden opnam in uw testament al is gestorven of dat de relatie met een van de kinderen is verzuurd en u hen zelfs al lange tijd niet meer heeft gezien. Of misschien heeft u een traumatische ervaring meegemaakt en bent u zo in contact gekomen met een goed doel dat voor u heel betekenisvol was. Elk van die scenario's kan een aanleiding zijn om uw testament te herzien.

Ook als de wetgeving verandert, is het absoluut aangewezen om uw testament na te kijken. Bij voorkeur schakelt u daarvoor een notaris in.

4. Wie kan een testament opstellen?

Om een testament op te stellen moet u gezond van geest zijn, zo bepaalt de wet. Als blijkt dat een testament is opgesteld door iemand die niet gezond van geest was, dan kan het nietig worden verklaard (bijvoorbeeld op initiatief van een nabestaande die zich benadeeld voelt).

Tegelijkertijd mag u op geen enkele manier onder druk worden gezet of misleid om een testament op te stellen en er bepaalde personen of organisaties in op te nemen. Dat geldt voor familieleden, maar evenzeer voor een goed doel.

Los daarvan kan iedereen een testament opstellen en heeft bijna iedereen daar baat bij. Het is een grote misvatting dat een testament niet nuttig is voor jongeren. Want wie op jonge leeftijd sterft, laat vaak ook jonge kinderen na of heeft nog schulden. Dan is het zeker belangrijk om een en ander goed te regelen. Door al te anticiperen op een onverwachte calamiteit en de nodige regelingen te treffen in een testament, kan de nabestaanden vaak veel miserie worden bespaard.

Laat nog één keer uw stem horen

Een testament kan meer bevatten dan enkel juridische regelingen. Via het testament kunt u niet alleen meegeven dat u geld wilt nalaten aan een nauwe vriend of een goed doel, maar ook waarom dat zo belangrijk voor u is. Het testament kan ook een boodschap bevatten, bijvoorbeeld over de normen en waarden die u aan uw kinderen wilt doorgeven.

Het testament kan een manier zijn om nog een laatste keer uw stem te laten horen en nog goede raad mee te geven. Via een testament kan dus veel meer worden meegegeven dan enkel instructies over wat er met uw vermogen moet gebeuren.

4

HOE NEEMT U EEN GOED DOEL OP IN UW TESTAMENT?

U kunt niets nalaten aan een goed doel zonder eerst een testament op te maken. En zoals we in het vorige hoofdstuk hebben besproken, kunnen er beperkingen gelden omtrent wat u allemaal kunt nalaten aan een goed doel in functie van uw familiale situatie. Maar hoe pakt u dit verder concreet aan voor het deel van uw nalatenschap waarover u vrij beschikt en waarvan u wilt dat het naar een goed doel vloeit?

1. Hoe kiest u een goed doel?

In de praktijk kiezen mensen doorgaans een of meerdere goede doelen in functie van zaken die hen nauw aan het hart liggen. Het staat u helemaal vrij om eender wel goed doel op te nemen in uw testament. Let wel: het goede doel moet juridisch bestaan op het moment dat uw nalatenschap openvalt (of op het moment dat u schenkt). Het volstaat dus niet dat de organisatie bezig is met de procedure tot oprichting, het moet daarentegen rechtspersoonlijkheid hebben. Het moet met andere worden al een (internationale) vzw of stichting zijn.

Als u wilt dat het goede doel ook kan genieten van een fiscaal gunsttarief, dan moet u kiezen voor een vzw of een stichting van openbaar nut. Die zijn erkend door de overheid en kunnen een attest afleveren voor fiscaal aftrekbare giften. Enkel deze goede doelen genieten van een fiscaal gunstregime. In Vlaanderen zijn deze goede doelen zelfs helemaal vrijgesteld van erfbelasting op de nalatenschappen die ze ontvangen. Private stichtingen – die opgericht zijn door privé-personen – blijven daarentegen onderworpen aan het tarief van 8,5%.

Als u een goed doel opneemt in uw testament, houdt er rekening mee dat er veel kan gebeuren tussen de tijd dat u het testament opstelt en het moment dat u overlijdt. Binnen die periode kan de vzw niet meer bestaan of van naam zijn veranderd. Daarom is het belangrijk om het goede doel heel correct en volledig aan te duiden met naam, de rechtspersoon en het ondernemingsnummer. In het geval van een naamsverandering of een opsplitsing van de organisatie, kan dat onduidelijkheid vermijden.

Er zijn twee mogelijkheden om te anticiperen op het feit dat een goed doel niet meer zou bestaan. Ofwel geeft u de keuzevrijheid om het geld na te laten aan een andere instelling die gelijkaardige doelen nastreeft. Of u kunt ook zelf heel concreet een reservelijst maken, waarin u duidelijk alternatieve organisaties aanwijst die het deel van de nalatenschap ontvangen wanneer het eerste goede doel niet meer zou bestaan. Die laatste optie biedt de meeste duidelijkheid.

2. Hoeveel erfbelasting betalen goede doelen?

Legaten aan goede doelen zijn fiscaal interessant, want zij betalen minder erfbelasting dan andere erfgenamen. In Vlaanderen betaalt het goede doel sinds 1 juli 2021 zelfs helemaal geen schenk- of erfbelasting meer. Dat nultarief staat in schril contrast tegenover het tarief dat bijvoorbeeld vrienden moeten betalen bij het ontvangen van een erfenis. Zij betalen al meteen 25%, 45% of zelfs 55% erfbelasting.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hanteert een uniform tarief van 7%, zowel voor stichtingen als voor erkende vzw's. Legaten aan niet-erkende vzw's en private stichtingen zijn onderworpen aan 25% successierechten.

Het Waals Gewest hanteert een verlaagd tarief van 7% voor legaten aan goede doelen. Het gewest heeft ook een verlaagd tarief van 5,5% voor legaten aan onder meer de provincies en de gemeenten en een nultarief voor legaten aan de verschillende overheden in ons land. De volledige lijst met instellingen die in aanmerking komen voor de vrijstelling of het verlaagd tarief vindt u op pagina 134 van deze gids.

3. Welke soorten legaten zijn er?

Als u wilt nalaten aan een goed doel, moet u altijd een testamant opstellen. Anders wordt uw erfenis verdeeld volgens de wettelijke regels. In uw testament moet u dan een zogenaamd legaat opnemen. Dat is jargon voor een gift in een testament. Die kan uw volledige vermogen omvatten of slechts een deel daarvan. In het testament moet u een begunstigde aanduiden voor het legaat, dat is de zogenaamde legataris. Een legaat krijgt pas uitwerking op het moment dat u overlijdt. Iedereen kan in principe een legaat aan één of meerdere goede doelen opnemen in zijn of haar testament.

Er bestaan drie soorten legaten:

- **Een algemeen legaat** omvat alle goederen van uw nalatenschap, behalve het gedeelte dat u via een bijzonder legaat of een legaat ten algemene titel nalaat. De begunstigde van zo'n legaat noemen we de algemene legataris. U kunt meerdere algemene legatarissen aanduiden.
- **Een legaat ten algemene titel** beschrijft een bepaald deel van uw goederen. Dat gaat bijvoorbeeld over 'alle roerende goederen' of 'alle onroerende goederen' (of telkens een duidelijk omschreven gedeelte daarvan).
  Voorbeelden daarvan zijn 'de helft van alle onroerende goederen', '20 procent van de roerende goederen' of 'een derde van het onroerend goed'. De begunstigden van zo'n legaat zijn de legatarissen onder algemene titel.
- Met **een bijzonder legaat** laat u een heel specifiek deel van uw vermogen na (zoals een huis, een schilderij, een juweel of een oldtimer) aan een of meerdere personen. Zij zijn de bijzondere legatarissen.

In uw testament kunt u de verschillende soorten legaten combineren. Het is bijvoorbeeld perfect mogelijk om via een algemeen legaat uw vermogen na te laten aan de kinderen, maar via een legaat ten algemene titel de helft van uw onroerend goed na te laten aan een goed doel. Uw kinderen krijgen dan uw hele vermogen behalve de helft van het onroerend goed, dat naar het goede doel vloeit.

Zet meerdere algemene legatarissen in uw testament

U doet er altijd goed aan om in uw testament een of meerdere algemene legatarissen op te nemen, ook wanneer u al uw goederen verdeelt via legaten ten algemene titel of bijzondere legaten.

Want stel dat u via een legaat ten algemene titel telkens *een derde* van uw roerende goederen nalaat aan drie legatarissen. Als één van deze legatarissen de nalatenschap verwerpt of al is overleden, dan

zullen de twee andere legatarissen nog altijd slechts *een derde* van de roerende goederen erven. Het resterende derde komt dan terecht bij de algemene legataris. Is er dan geen algemene legataris aangeduid, dan worden de wettelijke erfregels gevolgd voor dat deel van de nalatenschap en dat is vaak niet wat u voor ogen had.

4. Wat is een duolegaat?

Een alternatief voor een legaat aan een goed doel is het zogenaamde duolegaat. Het is een combinatie van twee legaten: een legaat aan een goed doel én een legaat aan bijvoorbeeld een goede vriend of ver familielid. Een deel van je nalatenschap gaat dus naar een goed doel, op voorwaarde dat het de erfbelasting betaalt van de goede vriend.

Erfgenamen zoals vrienden of verre familie belanden immers heel snel in de hoogste tarieven van erfbelasting en successierechten. Die lopen op tot 55% (in Vlaanderen) of zelfs 80% (in het Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Goede doelen betalen daarentegen een gunsttarief.

Via een duolegaat ontvangt de verre vriend een kleiner erfdeel, waar hij netto meer van overhoudt. De bedoeling is natuurlijk wel dat het goede doel voldoende ontvangt om de erfbelasting of de successierechten te betalen én er nadien zelf nog iets aan over te houden. Het duolegaat was de voorbije jaren daardoor vooral populair bij mensen die geen kinderen hadden en verre familie of vrienden op een fiscaal gunstige manier wilden bevoordelen.

5. Is een duolegaat nog interessant?

Of een duolegaat nog interessant is, hangt vandaag in eerste instantie af van het gewest waar u woont.

U woont in Vlaanderen

De Vlaamse regering hervormde het duolegaat in 2021 en sindsdien is het in Vlaanderen in de meeste gevallen geen voordelige formule meer. Het is nog altijd mogelijk om een duolegaat op te nemen in uw testament, maar dat zal meestal geen belastingbesparing meer opleveren voor verre verwanten of niet-verwanten die u opneemt in uw testament. Ook de goede doelen zullen daar meestal geen voordeel meer uit halen en het legaat verwerpen. Daarom is een duolegaat in Vlaanderen niet langer aan te raden.

De hervorming van het duolegaat geldt voor alle overlijdens vanaf 1 juli 2021. Ook wanneer u voor die datum een duolegaat opnam in uw testament, zijn deze nieuwe regels van toepassing. Stelde u in het verleden een duolegaat op, dan is het aan te raden om dat te herzien.

U woont in het Brussels Hoofdstedelijk of Waals Gewest

Er zijn geen signalen dat de Brusselse of Waalse wetgever het fiscale regime van het duolegaat zouden wijzigen. Woont u in Brussel of Wallonië en wilt u een testament opstellen, dan kunt u een duolegaat opnemen in het testament én kan dat nog altijd een belastingbesparing opleveren voor verre familie of vrienden. Ook voor goede doelen blijft het daar vaak een interessante manier om extra financiële middelen te verwerven.

Tips voor een duolegaat in Wallonië en Brussel

Neemt u een duolegaat op in uw testament in het Waals Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dan is het een goed idee om in het testament een **vangnetclausule** te voorzien voor wanneer de wetgeving in de toekomst zou wijzigen (een zogenaamde subsidiaire beschikking). Daarmee werkt u al meteen een alternatieve regeling uit voor wanneer het duolegaat ook in deze gewesten niet langer interessant zou zijn omwille van nieuwe regelgeving op het tijdstip van uw overlijden.

Houd er ook rekening mee dat wanneer u vanuit Brussel of Wallonië **naar Vlaanderen verhuist**, dat dan de Vlaamse regels voor het duolegaat van toepassing zijn. In de praktijk zal u dan best uw testament aanpassen.

6. Welke alternatieven voor het duolegaat in Vlaanderen?

Sinds de hervorming van het duolegaat in Vlaanderen, wordt de erfbelasting op een duolegaat zo berekend dat het fiscaal voordeel voor het verre familielid of de vriend verdwijnt.

Op enkele uitzonderingen na zal het goede doel er meestal financieel niets aan overhouden of zal het zelfs meer erfbelasting moeten betalen dan het bedrag dat het ontvangt. In dat geval zal het goede doel het legaat verwerpen. Het deel dat bestemd was voor het goede doel, zal dan naar een andere erfgenaam gaan. Tegelijkertijd zal ook het verre familielid of de vriend er

minder aan overhouden dan wat hij had gekregen zonder duolegaat. Gelukkig zijn er nog alternatieven.

Belastingvrij schenken en nalaten aan goede doelen

Samen met het beperken van het gunstregime voor het duolegaat, heeft de Vlaamse regering wel een compensatiemaatregel genomen voor de goede doelen. Zij moeten in Vlaanderen geen erfbelasting meer betalen op de legaten die ze ontvangen. Vroeger betaalden goede doelen 8,5% erfbelasting en sinds 1 juli 2021 is dat gezakt naar 0%, met uitzondering van legaten aan private stichtingen, beroepsverenigingen en ziekenfondsen.

Dezelfde regeling geldt ook als u tijdens uw leven schenkt aan het goede doel: het goede doel is dan geen schenkbelasting meer verschuldigd. Ook hier geldt een uitzondering voor private stichtingen, beroepsverenigingen en ziekenfondsen. Zij betalen wel 5,5% schenkbelasting in plaats van 0%.

De vriendenerfenis

Samen met de hervorming van het duolegaat werd in Vlaanderen de zogenaamde 'vriendenerfenis' gecreëerd. Daarmee kunt u een deel van uw erfenis nalaten aan een goede vriend of een ver familielid tegen het laagste tarief in de erfbelasting van 3%. Dat is hetzelfde tarief dat nakomelingen in rechte lijn moeten betalen (zoals kinderen en kleinkinderen). Ter vergelijking: vóór de nieuwe regeling betaalden vrienden al meteen minstens 25% erfbelasting.

Let wel: het bedrag dat u tegen dat gunstige tarief kunt nalaten, is beperkt tot 15.000 euro. U kunt dat bedrag verdelen over meerdere vrienden. U moet in uw testament de personen aanduiden die de toepassing van die vermindering mogen vragen.

Help, nog een duolegaat in het testament?

In de meeste gevallen zullen testamenten met een duolegaat in Vlaanderen geen voordeel meer opleveren aan het goede doel of de vriend of verre familie. Daarom is het belangrijk dat wie nog een testament heeft met daarin een duolegaat, dat alsnog herziet.

In de praktijk is dat jammer genoeg niet altijd mogelijk. U kunt uw testament niet meer herzien als u intussen wilsonbekwaam bent, bijvoorbeeld omdat u aan dementie lijdt.

Voor nalatenschappen die nu openvallen en waarbij het testament nog een (nadelig) duolegaat bevat, zal het goede doel soms nog proberen om samen met de andere erfgenamen een overeenkomst te sluiten (een zogenaamde dading). De bedoeling daarvan is om een verdeling overeen te komen waarin alle erfgenamen zich kunnen vinden en waarbij de wensen van de persoon die het testament opstelde zo goed als mogelijk worden gerespecteerd.

GETUIGENIS

Waarom heeft u uw testament herschreven?

"Aangezien ik alleenstaande ben en ook geen rechtstreekse erfgenamen heb, vond ik het opportuun om een testament te maken. Meer dan 20 jaar geleden kreeg ik van een vriend-notaris de informatie over een duolegaat. Sinds juli 2021 bestaat deze mogelijkheid niet meer. En dus heb ik mijn testament opnieuw geschreven, maar met behoud van aanduiding van een goed doel. Het stelt me gerust dat mijn financiële zaken wettelijk geregeld zijn. Maar bovenal: het geeft me een gevoel van dankbaarheid dat dankzij mijn bijdrage mijn gekozen goede doelen verder hun belangrijke werk kunnen uitvoeren."

M.J.

7. Het duolegaat in Brussel en Wallonië?

In Vlaanderen verloor het duolegaat zijn belang. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in het Waalse Gewest blijft de techniek vooralsnog interessant. Via de techniek van het duolegaat heeft u daar twee mogelijkheden: u kunt het goede doel aanstellen als algemene legataris of als bijzonder legataris.

- **Klassiek duolegaat: goede doel als algemene legataris**

Bij een klassiek duolegaat stelt u in uw testament het goede doel aan als algemene legataris, waardoor het stevig de teugels in handen krijgt. Uw volledige nalatenschap gaat dan naar het goede doel, dat een deel daarvan moet uitbetalen aan de andere legatarissen (zoals bijvoorbeeld een neef, een nicht of een goede vriend). Het goede doel komt dus in het bezit van alle goederen van uw nalatenschap. Uw neef, nicht of vriend staat hierbij aan de zijlijn. Zij moeten wachten op de uitkering van hun legaat door het goede doel.

Het goede doel is als algemene legataris de enige verantwoordelijke voor de afwikkeling van uw nalatenschap. Dat omvat ook de verkoop van goederen mocht dat nodig zijn of het leegmaken van de gezinswoning. De algemene legataris moet ook de schulden van de nalatenschap betalen en dus op de hoogte zijn van de vermogenstoestand van de persoon die het testament opstelde. Ook op fiscaal vlak heeft het als enige de verantwoordelijkheid om de aangifte van de nalatenschap in te dienen.

- **Omgekeerd duolegaat: goede doel als bijzondere legataris**

Voor de erfgenamen is het vaak niet makkelijk om te moeten toezien hoe een externe organisatie alle zeggenschap krijgt over de afwikkeling van de nalatenschap, bijvoorbeeld wanneer het goede doel ook beslist wat er moet gebeuren met objecten die vooral emotionele waarde hebben. Daarnaast is het voor kleinere goede doelen vaak niet evident om de rol van algemene legataris en de bijhorende formaliteiten op zich te nemen. Vaak ontbreekt het hen aan personeel of middelen.

U doet er goed aan om op voorhand hierover te spreken met uw favoriete goede doel om te weten of het als algemene legataris aangesteld wil worden. Wenst het goede doel dat niet, dan kunt u altijd opteren voor een andere formule, met name het omgekeerde duolegaat.

Bij een *omgekeerd duolegaat* wordt het goede doel als bijzondere legataris aangesteld. Het ontvangt een bepaalde som geld of een precies omschreven goed, zoals een huis of een grond. Uw neef, nicht of vriend wordt aangesteld als algemene legataris. Hij of zij krijgt het bezitsrecht over de nalatenschap en zal die vereffenen. Ook op fiscaal vlak is de algemene legataris verantwoordelijk voor de aangifte van nalatenschap. Het goede doel heeft veel minder verantwoordelijkheden.

Het goede doel moet ook hier de successierechten dragen op het legaat aan uw neef, nicht of vriend. Op fiscaal vlak levert deze formule dezelfde besparing op als een klassiek duolegaat.

4 tips voor een duidelijk duolegaat

In Vlaanderen heeft het geen nut meer om een duolegaat op te stellen. De volgende adviezen kunnen wel nog nuttig zijn in het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Want een duolegaat kan je maar beter voorzichtig formuleren. Uw vermogen kan bij uw overlijden immers kleiner zijn dan op het moment dat u uw testament opmaakte, waardoor het goede doel veel minder of zelfs niets dreigt over te houden.

1. **Formuleer in percentages of breukdelen**
   Uw vermogen verandert voortdurend. Daarom is het aangewezen om geen vaste bedragen, maar percentages of breukdelen van de nalatenschap toe te kennen aan zowel uw neef, nicht of vriend als aan het goede doel. U kunt ook de omvang van de bijzondere legaten zo bepalen dat het goede doel, na aftrek van het successierecht en de kosten, netto een vast bedrag of een bepaald percentage van het vermogen moet overhouden.
   Als u werkt met percentages, is het een goed idee om minstens 50% van uw nalatenschap toe te kennen aan het goede doel. Anders bestaat het risico dat het goede doel er te weinig aan overhoudt en de erfenis zal moeten weigeren.
   U kunt ook een hoger percentage van uw nalatenschap toekennen aan het goede doel, bijvoorbeeld 60% aan het goede doel en 40% aan uw neef, nicht of vriend.

2. **Wees helder over de berekening van het bedrag van het legaat aan het goede doel**
   Vermeld in uw testament dat om het bedrag te bepalen van het legaat van het goede doel en het successierecht dat ten laste gelegd wordt van het goede doel, enkel rekening zal houden met de goederen die uw neef, nicht of vriend effectief uit de nalatenschap ontvangen, de zogenaamde bestaande goederen. En dus niet met de bedragen die zij fictief geacht worden te hebben ontvangen.

3. **Wees helder over de kosten die het goede doel moet betalen**
   De meeste goede doelen geven er de voorkeur aan dat ze enkel de successierechten van de andere legatarissen moeten betalen en dus niet ook de andere kosten verbonden aan de afwikkeling van de nalatenschap.

4. **Formuleer een alternatief voor het duolegaat**
   Voor het geval het duolegaat dat u heeft opgesteld op het ogenblik van uw overlijden geen uitwerking zou kunnen krijgen wegens nieuwe decretale bepalingen, is het aangewezen ook een andere mogelijkheid ('subsidiaire beschikking') in uw testament op te nemen.

8. Welk voordeel levert het duolegaat in Brussel en Wallonië op?

Een adequate successieplanning vergt heel wat cijferwerk. De regel is: hoe groter het verschil tussen het belastingtarief van de erfgenaam of legataris en dat van het goede doel, hoe groter de belastingbesparing die u kunt realiseren.

Enkele praktijkvoorbeelden illustreren de mogelijke verschillen in netto-opbrengst voor het goede doel en de andere partijen. We geven hier geen voorbeelden meer voor Vlaanderen, omdat het duolegaat in Vlaanderen zijn nut verloren heeft.

Cijfervoorbeeld 1: Philippe heeft een vermogen van 500.000 euro

Philippe is 85 jaar. Hij heeft geen familie meer. De laatste jaren kon hij volop rekenen op de hulp van zijn goede vriend Yvan om hem bij te staan waar nodig. Philippe is Yvan hiervoor zeer erkentelijk en wil hem zijn vermogen nalaten. Hij zou ook iets willen nalaten aan het goede doel. Hoe ziet het plaatje eruit zonder en met duolegaat als Philippe zijn domicilie heeft in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?

Optie 1: Geen duolegaat, alles voor vriend Yvan

Philippe laat zijn volledige patrimonium ter waarde van 500.000 euro na aan Yvan. Op dit legaat van 500.000 euro moet Yvan de volgende successierechten betalen:

van 0,01 EUR tot 50.000 EUR	40%	20.000 EUR
van 50.000,01 EUR tot 75.000 EUR	55%	13.750 EUR
van 75.000,01 EUR tot 175.000 EUR	65%	65.000 EUR
van 175.000,01 EUR tot 500.000 EUR	80%	260.000 EUR
TOTAAL		**358.750 EUR**

De successierechten bedragen 358.750 euro. Het nettolegaat voor vriend Yvan bedraagt dus 141.250 euro.

Optie 2: Een duolegaat voor vriend Yvan en een goed doel

Als Philippe daarentegen kiest om de 500.000 euro te vermaken via een duolegaat, ziet het plaatje er heel anders uit. Als hij 250.000 euro nalaat aan Yvan en 250.000 euro aan het goede doel dat ook de successierechten betaalt van Yvan, dan houdt vriend Yvan netto een legaat over van 250.000 euro.

Volgende successierechten worden dan betaald door het goede doel:

- De successierechten van Yvan

van 0,01 EUR tot 50.000 EUR	40%	20.000 EUR
van 50.000,01 EUR tot 75.000 EUR	55%	13.750 EUR
van 75.000,01 EUR tot 175.000 EUR	65%	65.000 EUR
van 175.000,01 EUR tot 250.000 EUR	80%	60.000 EUR
TOTAAL		**158.750 EUR**

- De successierechten van het goede doel

Het legaat aan het goede doel (een vzw met een federale erkenning) van 250.000 euro wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belast aan 7%. De successierechten bedragen 17.500 euro. Het goede doel moet dus in totaal 176.250 euro betalen. Het houdt een nettolegaat over van 73.750 euro.

Let wel: het tarief voor legaten aan vzw's die geen federale erkenning hebben gekregen om fiscale attesten uit te reiken bedraagt 25% in plaats van 7%.

Conclusie - Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brutolegaat	Netto-opbrengst Yvan	Netto-opbrengst goed doel	Opbrengst fiscus
Legaat 500.000 EUR aan Yvan	141.250 EUR	0 EUR	358.750 EUR (betaald door Yvan)
Duolegaat van 500.000 EUR: 250.000 EUR aan Yvan 250.000 EUR aan goed doel	250.000 EUR	73.750 EUR	176.250 EUR (betaald door goede doel)

Yvan zal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via een klassiek legaat 141.250 euro overhouden. Via de techniek van het duolegaat zal hij netto een legaat overhouden van 250.000 euro, of 108.750 euro meer. Ook het goede doel houdt nog ***73.750*** euro over.

Cijfervoorbeeld 2: Yvette heeft een vermogen van 1 miljoen euro

Yvette is een welstellende weduwe. Haar echtgenoot Georges is enkele jaren geleden gestorven. Zij hadden geen kinderen. Yvette heeft een bijzonder goede band met haar metekindje Anne, de dochter van haar goede vriendin Charlotte. Yvette wil haar vermogen aan Anne nalaten. Zij zou ook iets willen nalaten aan het goede doel. Hoe ziet het plaatje eruit zonder en met duolegaat als Yvette haar domicilie heeft in het Waals Gewest?

Optie 1: Geen duolegaat, alles voor metekindje Anne

Als Yvette haar volledige patrimonium ter waarde van 1 miljoen euro rechtstreeks aan haar metekindje Anne nalaat, moet die de volgende successierechten betalen:

van 0,01 EUR tot 12.500 EUR	30%	3.750 EUR
van 12.500,01 EUR tot 25.000 EUR	35%	4.375 EUR
van 25.000,01 EUR tot 75.000 EUR	60%	30.000 EUR
van 75.000,01 EUR tot 1.000.000 EUR	80%	740.000 EUR
TOTAAL		**778.125 EUR**

De successierechten bedragen 778.125 euro. Anne ontvangt dus een netto legaat van 221.875 euro.

Optie 2: Een duolegaat voor metekindje Anne en een goed doel

In het geval van een duolegaat ontvangt Anne een netto legaat van 500.000 euro. Het goede doel betaalt de volgende successierechten:

- De successierechten van Anne

van 0,01 EUR tot 12.500 EUR	30%	3.750 EUR
van 12.500,01 EUR tot 25.000 EUR	35%	4.375 EUR
van 25.000,01 EUR tot 75.000 EUR	60%	30.000 EUR
van 75.000,01 EUR tot 500.000 EUR	80%	340.000 EUR
TOTAAL		**378.125 EUR**

- De successierechten van het goede doel

De successierechten op de legaten aan het goede doel (vzw of stichting) bedragen in het Waals Gewest 7%, of 35.000 euro.

In het Waals Gewest betaalt het goede doel 413.125 euro successierechten en behoudt het dus netto een legaat van 86.875 euro.

Conclusie – Waals Gewest

Brutolegaat	Netto opbrengst voor Anne	Netto-opbrengst goed doel	Opbrengst fiscus
Legaat 1 miljoen aan Anne	221.875 EUR	0 EUR	778.125 EUR (betaald door Anne)
Duolegaat 1 miljoen : 500.000 EUR aan Anne 500.000 EUR aan het goede doel	500.000 EUR	86.875 EUR	413.125 EUR (betaald door het goede doel)

Anne zal in het Waals Gewest via een klassiek legaat 221.875 euro overhouden. Via de techniek van het duolegaat zal zij netto een legaat overhouden van 500.000 euro, of 278.125 euro meer. Ook het goede doel houdt nog een mooie som van ***86.875*** euro over.

GETUIGENIS

Vond u het lastig om na te denken over uw testament?

"Ik ben de laatste tijd veel aan het opruimen. Er komen prachtige herinneringen boven als ik op foto's en beelden zie waar ik als jonge gast mee bezig was. Wij zetten ons in om de wereld beter te maken. Als ik nu, zoveel jaar later, nog iets voor het goede doel doe, dan geeft mij dat nog altijd energie. Eén van de dingen die hoort bij het opruimen, is het opmaken van een testament. Niet iedereen wil daar mee bezig zijn. Maar ik vind het wel interessant. Het doet mij nadenken: voor wat wil ik mij nog inzetten? Voor wie wil ik nog iets betekenen? Ik heb nu een lijstje van vijf goede doelen gemaakt die ik in mijn testament wil opnemen. De rest schenk ik aan vrienden, mensen die veel betekend hebben in mijn leven. Nu voel ik me nog gezond, maar ik zal toch blij zijn te weten dat alles geregeld is en mijn geld op de juiste plaats terecht komt."

Raymond Vercambre

5

STAPPENPLAN: EEN TESTAMENT OPSTELLEN VOOR HET GOEDE DOEL

Om een testament op te stellen voor het goede doel heeft testament.be een handig stappenplan uitgewerkt.

1. Maak een overzicht van uw bezittingen

Maak een lijst van alle mogelijke facetten van uw bezittingen:
- uw onroerend vermogen, zoals uw huis of huizen, uw grond(en);
- uw roerend vermogen dat op bank- en spaarrekeningen staat, aandelen;
- kostbare voorwerpen, zoals juwelen, kunstobjecten, meubelen, auto, kostbare apparatuur;
- geld dat u bewaart in een bankkluis;
- uw levensverzekering(en) en pensioenspaarfondsen;
- uw eventuele schulden.

2. Wie wilt u opnemen in uw testament?

Zijn er reservataire erfgenamen? Hoe groot is het beschikbaar deel dat u vrij kunt bestemmen? Aan wie wilt u dat beschikbaar deel nalaten: aan een familielid, aan een vriend, aan een goed doel? Of aan elk een deel?

Om een familielid of een vriend op te nemen in uw testament, heeft u zijn volledige naam, adres, geboortedatum en geboorteplaats nodig.

Neemt u een goed doel op, vermeld dan volgende gegevens:
- de naam;
- het adres;
- het ondernemingsnummer;
- de kwalificatie van het goede doel als rechtspersoon die kan genieten van verlaagde successietarieven, bijvoorbeeld een vzw, private stichting, stichting van openbaar nut; eventueel een tweede goed doel voor het geval de organisatie van uw keuze op het moment van uw overlijden niet meer zou bestaan.

U kunt in uw testament ook meer dan één goed doel steunen. Bij een klassiek duolegaat duidt u de verschillende organisaties als algemeen legataris aan. Elke organisatie krijgt dan eenzelfde breukdeel van de nalatenschap. Bij een omgekeerd duolegaat specificeert u wie wat krijgt. U kunt ze ook samen aanduiden. Dan krijgen ze eenzelfde breukdeel. Hetzelfde geldt bij een monolegaat. Dat is een variant van het duolegaat. In uw testament laat u een enkel legaat na aan een goed doel, dat naast zijn eigen verminderde successierechten de successierechten van de wettelijke erfgenamen moet betalen. Het goede doel ontvangt een geldbedrag, maar hoeft zich niet bezig te houden met de vereffening en verdeling van de nalatenschap. De wettelijke erfgenamen zijn daarvoor verantwoordelijk, terwijl zij het voordeel van het duolegaat voor de successierechten behouden.

3. Wat wilt u nalaten aan wie?

Zodra u een overzicht heeft van uw bezittingen en van de mensen of organisaties aan wie u iets wilt nalaten, kunt u bepalen wat u aan wie wilt nalaten. Dat lijkt misschien gemakkelijker dan het eigenlijk is. Overleg dus gerust met iemand die u vertrouwt voor u een beslissing neemt: een vriend of een vriendin, de notaris …

4. Wilt u bepaalde voorwaarden in uw testament opnemen?

Misschien wilt u pas nalaten aan het goede doel als uw echtgenoot overleden is. Of als de organisatie waaraan u schenkt bij testament, investeert in een bepaald project. Omschrijf de voorwaarde(n) die u wilt stellen.

5. Wenst u een testamentuitvoerder aan te duiden?

U kunt een testamentuitvoerder aanwijzen in uw testament als u er bijvoorbeeld aan twijfelt of uw erfgenamen uw testament correct zullen uitvoeren. Dat kan een familielid of een vriend zijn die u vertrouwt, maar ook een notaris of een advocaat. Hij of zij zal ervoor zorgen dat de nalatenschap wordt verdeeld zoals u bepaald heeft in uw testament.

6. Ga naar de notaris

Als u al deze informatie op papier gezet heeft, dan bent u klaar om naar de notaris te stappen. Hij kan u advies geven over een optimale verdeling van uw vermogen en de juridische aspecten van het opstellen van een testament. Samen met hem kunt u bepalen welke vorm van testament in uw situatie de beste oplossing is.

7. Pas uw testament aan als uw situatie verandert

Verkoopt u een onroerend goed, wordt u zelf erfgenaam van een belangrijke erfenis of verandert uw familiale situatie, dan kan het nodig zijn om uw testament aan te passen. Overleg dan met uw notaris wat u eventueel wilt of moet wijzigen.

GETUIGENIS

Waarom zet u een goed doel in uw testament?

"Mijn grootvader heeft een goed doel in zijn testament opgenomen. Elke keer als ik iets zie van die organisatie, denk ik aan hem. Dat mooie gevoel heeft me aan het denken gezet. Want ik heb een lieve dochter en kleindochter, waarvoor de wet voorziet dat zij een deel van mijn nalatenschap zullen krijgen. En dat is prima. Maar daarnaast leven mijn dochter en kleindochter in een wereld die duurzamer, mensvriendelijker en socialer zou moeten zijn. Het zou dus goed zijn dat zij verder kunnen leven in een goede, faire en aangename wereld. Vanuit mijn levenservaring weet ik ook dat het heel belangrijk is om organisaties te hebben die mee aan die kar trekken. Tijdens mijn leven heb ik al veel organisaties leren kennen en ik weet hoe belangrijk giften, schenkingen en legaten zijn. Zonder die inkomsten kan dat maatschappelijk middenveld niet vooruit. Het is essentieel dat die organisaties gefinancierd worden en ik vind het maar logisch dat ik daar mijn steentje toe bijdraag. Dat ligt ook helemaal in het verlengde van wat ik in mijn leven heb mogen en kunnen doen."

Marc Bontemps

DEEL 2

SCHENKEN AAN EEN GOED DOEL

GETUIGENIS

Wanneer dacht u voor het eerst aan een testament?

"Ik weet nog heel precies wanneer ik dacht aan mijn testament: tijdens de bomaanslagen in het Taj Hotel in Mumbai. We bevonden ons op dat moment in The Gate of India en kwamen tot het besef dat we allebei op vakantie waren, dat we niets op papier hadden en dat als ons iets zou overkomen, we niet wisten wat er met ons geld zou gebeuren aangezien we geen kinderen hebben. Nochtans hadden we ons al lang voorgenomen dat ons geld een goed doel moest dienen. We kwamen tot het besef dat we stappen moesten ondernemen om een testament op te stellen."

Virginie Bossu

1

HOEVEEL MAG U SCHENKEN?

Het is heel nobel om al tijdens uw leven een deel van uw vermogen weg te schenken. Toch moet u één gouden regel in het achterhoofd houden: gegeven is gegeven. Het vermogen dat u schenkt bent u onmiddellijk kwijt en de schenking kunt u later niet ongedaan maken. Daarom mag u alleen maar vermogen wegschenken waarvan u absoluut zeker bent dat u het nooit meer nodig zult hebben.

Onze levensverwachting stijgt en dat betekent ook dat u genoeg financiële middelen achter de hand moet houden om uw oude dag te financieren. Want naarmate u ouder wordt, stijgen vaak ook de medische kosten. En wanneer later een verblijf in een woonzorgcentrum of zorginstelling opportuun is, moeten ook daarvoor financiële middelen beschikbaar zijn. Ter illustratie: in 2021 bedroeg de kostprijs van een verblijf in een Vlaams woonzorgcentrum gemiddeld 60,8 euro per dag. Dat komt neer op een gemiddelde maandelijkse factuur van meer dan 1.800 euro. Het zijn grote kosten waar u best bij stilstaat vooraleer u grote delen van uw vermogen al tijdens uw leven wegschenkt.

1. Uw hele vermogen wegschenken?

Kunt u uw hele vermogen wegschenken? In principe wel. Toch zal dat meestal niet zo verstandig zijn. Om te beginnen moet u zeker zijn dat u genoeg financiële middelen aan de kant houdt om later zeker geen financiële problemen te krijgen. Bovendien zal de fiscus na uw overlijden nagaan of u niet te vrijgevig bent geweest tijdens uw leven. Want het is niet omdat u alles wegschenkt, dat uw wettelijke erfgenamen later niet meer kunnen erven.

Dat heeft alles te maken met de manier waarop de wettelijke reserve wordt bepaald. Na uw overlijden wordt de zogenaamde fictieve massa van uw nalatenschap berekend. Die bestaat uit:

- alle goederen die u bezat op de datum van uw overlijden. Die datum is ook bepalend voor de waardering van de goederen.
- van de totale waarde van alle goederen worden de schulden afgetrokken die u nalaat.
- alle goederen die u tijdens uw leven wegschonk, ongeacht wanneer, worden hieraan fictief toegevoegd (het gaat hier uiteraard niet om de gebruikelijke huwelijkscadeaus en verjaardagsgeschenken). De schenkingen worden gewaardeerd volgens de waarde op de datum van de schenking, geïndexeerd vanaf deze dag tot de dag van het overlijden (tegenover vroeger toen de waardering gebeurde volgens de waarde op de dag van uw overlijden).

Schenkingen tellen dus mee voor de berekening van de wettelijke reserve, waarop we in het vorige hoofdstuk dieper ingingen. En dat kan ingrijpende gevolgen hebben.

Stel: op het moment van zijn overlijden heeft Marc een vermogen van 1 miljoen euro. Hij laat enkel een zoon na, Kobe. Hij heeft een goed doel opgenomen in zijn testament en het is zijn wens om 500.000 euro na te laten aan een goed doel. Daarmee houdt hij zich netjes aan de wettelijke reserve, want Kobe heeft als reservataire erfgenaam recht op de helft van de nalatenschap. Over de andere helft kan Marc in principe vrij beslissen aan wie hij die nalaat.

Maar dan blijkt dat Marc de voorbije jaren ook al eens 250.000 euro schonk aan hetzelfde goed doel. Daarmee bedraagt de fictieve massa van zijn nalatenschap niet 1.000.000 euro, maar wel 1.250.000 euro. En dat heeft gevolgen voor zijn testament. Want het betekent dat Kobe aanspraak kan maken op een minimaal erfdeel van 625.000.

Kobe heeft twee mogelijkheden.

- Optie 1: Kobe gaat akkoord met de bepalingen in het testament van zijn vader en aanvaardt dat zijn voorbehouden deel is aangetast. Zowel Kobe als het goede doel erven 500.000 euro, zoals de wens was van Marc.
- Optie 2: Kobe vraagt de inkorting van de schenking aan het goede doel, zodat hij zijn minimaal erfdeel behoudt. In dat geval zal hij zelf 625.000 euro erven (de helft van de nalatenschap van 1.250.000 euro) en het goede doel zal 375.000 euro erven (en geen 500.000 euro zoals testamentair werd bepaald).

En wat als Marc nog tijdens zijn leven zijn hele vermogen van 1.250.000 euro schonk aan het goede doel? Als Kobe na het openvallen van de nalatenschap vaststelt dat er voor hem niets meer overblijft om te erven, dan kan hij eisen dat de geschonken goederen die zijn reserve aantasten, alsnog naar de nalatenschap terugkeren. Hij kan met andere woorden eisen dat het goede doel hem in dit geval 625.000 euro terugbetaalt.

Afspraken maken in een erfovereenkomst

Het huidige erfrecht creëert een nieuwe mogelijkheid: het stelt een precies kader vast waarbinnen *erfovereenkomsten* opgesteld mogen worden. Zo krijgen families meer mogelijkheden om hun nalatenschap in alle transparantie te regelen. Ze kunnen bijvoorbeeld vooraf een bindende overeenkomst sluiten waarin de kinderen van de erflater verklaren dat giften aan een goed doel niet ingekort zullen worden, ook al tasten ze hun reserve aan.

Reserve in waarde in plaats van in natura

Volgens de oude erfregels hadden de reservataire erfgenamen recht op hun reserve in natura. Als hun reserve werd geschonden, konden ze eisen dat geschonken goederen in natura naar de nalatenschap terugkeerden (*'inkorting in natura'*). Was er bijvoorbeeld een huis geschonken, dan konden ze eisen dat die woning naar de nalatenschap terugkeerde (waardoor die vaak moest worden verkocht). Daardoor waren schenkingen onder de oude regels kwetsbaar.

Intussen is de reserve omgevormd naar een reserve in waarde. De reservataire erfgenamen kunnen enkel de waarde opeisen van de schenkingen die hun reserve aantasten, niet meer de geschonken goederen in natura. Werd er bijvoorbeeld een woning geschonken aan het goede doel, die de reserve van de kinderen aantastte? Dan moet het goede doel de waarde van de schenking vergoeden, bijvoorbeeld via een betaling in geld, maar het mag de woning zelf behouden.

In een beperkt aantal gevallen gebeurt de inkorting wel nog in natura, bijvoorbeeld inkorting om de concrete reserve van de langstlevende echtgenoot te verkrijgen (dan gaat het om de gezinswoning en huisraad) of op vraag van de begiftigde.

Inkorting van legaten gebeurt altijd in natura als de begiftigde legataris geen erfgenaam is, bijvoorbeeld het goede doel, en als die inkorting wordt gevraagd door de kinderen.

2

HOE KUNT U SCHENKEN?

Er zijn verschillende manieren om een schenking te doen. U kunt kiezen voor een schenking via een notariële akte. Onroerende goederen moeten altijd via een notaris worden geschonken.

Wilt u roerende goederen schenken, kunt u ook kiezen voor de handgift, de bankgift of een derdenbeding. Bij deze formules kan een onderhands geschrift bevestigen dat de schenking is gebeurd (of zal gebeuren).

1. De handgift

De handgift is veruit de meest eenvoudige manier om te schenken. In dat geval overhandigt u cash geld of andere roerende goederen (zoals juwelen of kunst) aan de begiftigde van de handgift. De geschonken goederen gaan letterlijk van hand tot hand, wat natuurlijk alleen maar mogelijk is voor zaken die u fysiek kunt overdragen. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om een aandelenportefeuille door te geven via een handgift.

Aan een handgift zijn geen specifieke formaliteiten of vormvereisten verbonden. In principe moet er dus niets op papier worden gezet, al kan het zeker geen kwaad om een geschreven document op te stellen om de schenking later te bewijzen. Het kan nu eenmaal gebeuren dat de begiftigde van een handgift na het overlijden van de schenker ervan wordt beschuldigd goederen te hebben gestolen. Ook vanuit fiscaal oogpunt kan een schriftelijk bewijs van de schenking belangrijk zijn, bijvoorbeeld om te kunnen achterhalen wanneer de schenking precies is gebeurd en er na het overlijden van de schenker al dan niet nog erfbelasting is verschuldigd op de schenking.

Om een bewijs te hebben van de handgift, kunt u met de begiftigde van de schenking een aanvullende overeenkomst afsluiten. In het juridische jargon wordt dat een *pacte adjoint* genoemd. Het is ook mogelijk om aangetekende brieven heen en weer te zenden: een aangetekende brief waarin de schenker aangeeft goederen te hebben overhandigd en vervolgens een aangetekende brief waarin de begiftigde aangeeft de goederen te hebben ontvangen.

Het *pacte adjoint* dient als een bewijs dat de handgift is gebeurd. Op geen enkel moment mag het document de indruk wekken dat het zelf de schenking tot stand brengt. Anders gezegd: eerst moet u de schenking uitvoeren, pas daarna mag een u *pacte adjoint* als bewijs opstellen. Uit het taalgebruik moet ook onmiskenbaar duidelijk zijn dat het gaat om een schenking die in het verleden is gebeurd. Wordt daartegen gezondigd, dan kan de schenking later nietig worden verklaard. Hiervoor kunt u best een advocaat of notaris raadplegen.

Het *pacte adjoint* staat los van de eigenlijke schenking en brengt op zich geen betaling van schenkbelasting of schenkingsrechten met zich mee.

2. De bankgift

De bankgift is een tweede manier waarop u een schenking kunt uitvoeren. Daarbij schrijft u eenvoudigweg geld over van uw eigen bankrekening naar de bankrekening van de begiftigde, of u licht aandelen uit uw effectenrekening. In wezen is de bankgift een bancaire transactie.

Net zoals bij de handgift kunt u na de bankgift een aanvullende overeenkomst of *pacte adjoint* opstellen om te bewijzen dat er een schenking is gebeurd.

3. Het derdenbeding

Een andere optie om te schenken, is via een zogenaamd *derdenbeding*. Dat is een bepaling (of beding) in een overeenkomst, waarop een derde niet-betrokken partij een beroep kan doen. U kunt bijvoorbeeld als schenker een levensverzekering afsluiten op uw hoofd, met het goede doel als begunstigde.

4. De notariële akte

Zowel met de hand- als de bankgift kunt u heel gemakkelijk een deel van uw vermogen schenken. Beide manieren hebben echter hun beperkingen. U kunt er bijvoorbeeld geen vastgoed mee schenken. Dat kan wel via een akte die bij de notaris wordt opgesteld, de notariële akte.

De notariële akte is ook het enige document dat zelf een schenking tot stand mag brengen, in tegenstelling tot het *pacte adjoint* dat enkel het bewijs mag zijn van een eerdere schenking. Een echte schenkingsovereenkomst mag dus enkel via de notariële akte worden gesloten. Een onderhandse schenkingsovereenkomst is een nietige schenking.

Een schenking is slechts definitief als ze door het goede doel wordt aanvaard in de schenkingsakte zelf of in een latere authentieke akte, die dan aan de schenker moet worden betekend. Zolang het goede doel de schenking in zijn voordeel niet aanvaardt, bindt ze de schenker niet. In die periode kunt u dus altijd op de schenking terugkomen.

De wet en de statuten van een goed doel bepalen wie precies een schenking ten voordele van deze organisatie kan aanvaarden. Het goede doel kan u hierover altijd informeren.

Verder zijn enkele vormvereisten vastgelegd. Schenkt u bijvoorbeeld roerende goederen (zoals geld, aandelen, obligaties, juwelen, kunst of meubels) dan moet de notariële schenking gepaard gaan met een staat van schatting. Dat

is een individuele opsomming en schatting van de geschonken goederen, ondertekend door de schenker en het goede doel. De staat van schatting moet aan de originele notariële schenkingsakte worden gehecht. Het is aangewezen de staat ook door de notaris te laten ondertekenen.

Worden deze vormvereisten niet nageleefd, dan kan men voor de rechter de nietigheid vorderen.

LAAT JE IDEALEN VERDER LEVEN
NEEM EEN GOED DOEL OP IN JE TESTAMENT

GETUIGENIS

Waarom schenkt u aan een goed doel?

"Naarmate wij ouder worden, zien wij jammer genoeg steeds meer familieleden en goede kennissen wegvallen. Zo komt het besef dat ons leven ook eindig is. Enkele jaren geleden namen wij ons voor om onze resterende spaarpot te schenken aan een goed doel. Nalaten willen wij vooral aan organisaties die zorg dragen voor diegenen die helemaal geen verweer hebben tegen hun erbarmelijke levensomstandigheden door toedoen van menselijke hebzucht."

Michiel Van Den Bosch

3

WELKE VOORWAARDEN KOPPELEN AAN EEN SCHENKING?

Een schenking is onherroepelijk en u heeft niets meer te zeggen over het vermogen dat u heeft geschonken of de inkomsten die het oplevert. Maar misschien is dat niet wat u echt wilt. U wilt bijvoorbeeld tijdens uw leven al wel aan een goed doel schenken, maar tegelijkertijd financiële zekerheid voor uw oude dag inbouwen of een zekere controle over uw vermogen behouden.

Maakt u zich geen zorgen. Dat kunt u allemaal regelen. U kunt in de notariële schenkingsakte of in een *pacte adjoint* (bij een hand- of bankgift) allerlei voorwaarden, lasten en modaliteiten laten opnemen. Zo kunt u bepalingen uitstippelen om de inkomsten van het geschonken vermogen te behouden, om de geschonken goederen binnen de eigen familie te houden of om een belastingbesparing voor de familieleden in de tweede graad te bekomen.

We geven alvast een overzicht van enkele vaak voorkomende bepalingen.

1. Voorbehoud van vruchtgebruik

Voorbehoud van vruchtgebruik is een van de meest voorkomende voorwaarden die aan een schenking wordt gekoppeld. U schenkt dan de blote eigendom aan een goed doel, terwijl het vruchtgebruik levenslang bij u blijft.

Wat betekent dat? Het vruchtgebruik is het recht om te genieten van goederen die aan een ander toebehoren. U kunt bij een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik bijvoorbeeld nog blijven wonen in het huis dat u heeft geschonken of u kunt er de huurinkomsten van blijven ontvangen. Op dezelfde manier kunt u een spaarrekening, aandelen of obligaties schenken, maar tegelijkertijd de intresten, dividenden of opbrengsten blijven ontvangen. Het voorbehoud van vruchtgebruik helpt u dus om zelf aan het roer te blijven. Let wel: u mag de geschonken goederen blijven gebruiken, u mag er de inkomsten van ontvangen en u mag ze beheren. Maar u mag ze niet verkopen. Dat is ook logisch, want u bent er niet langer de eigenaar van.

Om de controle over het geschonken vermogen te behouden, kunt u het ook inbrengen in een vennootschap. Dat kan bijvoorbeeld via een zogenaamde maatschap. Dat is een vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid, die wel vaker wordt gebruikt in het kader van successieplanning. De delen van die vennootschap kunt u dan schenken aan een goed doel.

Er komt een einde aan het vruchtgebruik bij uw overlijden (of eventueel dat van uw partner als dat zo is vastgelegd). Pas dan wordt het goede doel de volle eigenaar van het vermogen dat u heeft geschonken.
Het voorbehoud van vruchtgebruik kan enkel worden opgelegd in een notariële schenkingsakte.

Wettelijk voortgezet vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot

De langstlevende echtgenoot kan een zogenaamd wettelijk voortgezet vruchtgebruik verkrijgen als de overleden partner tijdens zijn of haar leven goederen heeft geschonken met voorbehoud van vruchtgebruik. Dat is mogelijk sinds 1 september 2018. Hetzelfde geldt voor de langstlevende wettelijk samenwonende partner, maar dan enkel voor de gezinswoning die is geschonken met voorbehoud van vruchtgebruik en de huisraad.

Het wettelijk voortgezet vruchtgebruik komt enkel toe aan de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner als die al gehuwd was of al wettelijk samenwoonde met de schenker op het ogenblik van de schenking én als de schenker vóór zijn overlijden geen afstand van zijn vruchtgebruik heeft gedaan of het niet heeft verkocht of het niet heeft weggeschonken. De schenker kan dit wettelijk voortgezet vruchtgebruik in een testament ook uitsluiten.

En wat met de erfbelasting?

De Vlaamse decreetgever heeft het wettelijk voortgezet vruchtgebruik uitdrukkelijk belastbaar gemaakt. Op het verkrijgen van dat vruchtgebruik betaalt de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner in Vlaanderen dus erfbelasting. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest is het voortgezet vruchtgebruik niet belastbaar.

Het beding van terugval

Wilt u zelf bepalen dat het vruchtgebruik van het geschonken vermogen overgaat op uw huwelijkspartner na uw overlijden? Dan kunt u dat ook laten vastleggen in de schenkingsakte. Uw partner krijgt het vruchtgebruik dan via een specifieke clausule in de schenkingsakte: het zogenaamde beding van terugval. In dat geval is in Vlaanderen het verkrijgen van het vruchtgebruik niet onderworpen aan de erfbelasting, maar wel aan de schenkbelasting. Aangezien deze schenkbelasting meestal lager ligt dan de erfbelasting, kiest u dus in Vlaanderen doorgaans beter voor de terugval van vruchtgebruik dan voor het wettelijk voortgezet vruchtgebruik. In Brussel en Wallonië daarentegen zijn er op de terugval van vruchtgebruik wel successierechten verschuldigd.

2. Vervreemdingsverbod

Veel mensen koppelen aan hun schenking ook een vervreemdingsverbod. Zonder het akkoord van de schenker mogen de geschonken goederen dan niet worden verkocht of opnieuw weggeschonken. Met een vervreemdingsverbod kunt u bijvoorbeeld vermijden dat het geschonken vermogen direct weer wordt uitgegeven en dat de begiftigde er onbezonnen uitgaven mee doet.

Er zijn wel beperkingen aan het vervreemdingsverbod. Het verbod moet beperkt zijn in de tijd. Doorgaans wordt vastgelegd dat het verbod verloopt wanneer de schenker overlijdt. Omgekeerd mag de schenker niet opleggen dat het vervreemdingsverbod duurt gedurende het hele leven van de begiftigde.

Daarnaast moet het vervreemdingsverbod een ‘rechtmatig’ belang dienen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik. Gedurende het leven van de vruchtgebruiker kunnen de goederen niet zonder akkoord van de vruchtgebruiker worden verkocht. Zo heeft die de garantie dat er niet plots een andere blote eigenaar zal komen opdraven.

4

HOE WORDT EEN SCHENKING BELAST?

Op hand- en bankgiften is er op zich geen schenkbelasting of schenkingsrecht verschuldigd.

Deze schenkingen zullen wel nog worden belast in de erfbelasting of de successierechten als de schenker overlijdt binnen (in principe) de drie jaar na de schenking, tenzij de schenkbelasting (het schenkingsrecht) intussen spontaan betaald zou zijn. Overlijdt de schenker ná de periode van (in principe) drie jaar, dan is het roerend vermogen belastingvrij tijdens het leven overgedragen. Handgiften en bankgiften zijn dus onbelast als u als schenker na de hand- of bankgift in de regel nog drie jaar blijft leven.

De Waalse decreetgever heeft deze risicoperiode recent verlengd naar vijf jaar. Dat betekent dat de schenker nog vijf jaar in leven zal moeten blijven opdat de schenking vrij van successierechten zal zijn. De nieuwe regeling is van toepassing op alle schenkingen gedaan vanaf 1 januari 2022. Voor Vlaanderen en Brussel verandert er voorlopig niets. Daar blijft de risicotermijn van drie jaar behouden.

Op schenkingen via een notariële akte moet wel altijd schenkbelasting of schenkingsrechten worden betaald. Daardoor is er bij het overlijden van de schenker geen erfbelasting meer verschuldigd op de geschonken goederen (ook niet binnen de periode van drie of vijf jaar na de schenking).

1. Schenkingen aan familie of vrienden

Schenkingsrechten zijn een gewestbelasting. Ze verschillen tussen het Vlaams, het Brussels Hoofdstedelijk en het Waalse Gewest. De inning van die gewestbelasting was vroeger voor de drie gewesten een bevoegdheid van de federale overheid.

In Vlaanderen is sinds 2015 de Vlaamse Belastingdienst (VLABEL) bevoegd voor de inning van de schenkingsrechten (die we nu in Vlaanderen *schenkbelasting* noemen). In het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijft deze bevoegdheid voorlopig nog bij de federale overheid.

De fiscale woonplaats van de schenker bepaalt volgens welke gewestelijke tarieven een schenking wordt belast. Bent u bijvoorbeeld gedomicilieerd in Vlaanderen, dan gelden de Vlaamse tarieven. Woonde u de voorbije jaren in verschillende gewesten, dan geeft het gewest waar u de laatste vijf jaar voor de schenking het langst heeft gewoond de doorslag.

De schenking van roerende goederen wordt in de regel belast aan een vlak tarief van 3% of 7% in het Vlaamse Gewest en in Brussel, en aan een vlak tarief van 3,3% of 5,5% in het Waals Gewest. Het gehanteerde tarief is

afhankelijk van de band van verwantschap tussen schenker en begiftigde. Schenkingen van roerende goederen aan familieleden en vrienden kunnen dus belastingvriendelijk gebeuren.

Voor **schenkingen van onroerende goederen** zijn er aparte tarieven, die doorgaans zwaarder zijn. Ook hier is het gehanteerde tarief afhankelijk van de band van verwantschap tussen schenker en begiftigde. Hoe verder verwant, hoe hoger het tarief. Daarnaast worden de tarieven procentsgewijs hoger naarmate de waarde van de onroerende goederen (het belastbare bedrag) stijgt.

In Vlaanderen werden de schenkingstarieven in 2015 verlaagd en vereenvoudigd. Sinds 1 juli 2015 bestaan er in Vlaanderen nog slechts twee tariefcategorieën (de begiftigden in rechte lijn en de partner enerzijds, en anderzijds alle 'anderen'), met telkens vier verschillende tarieven. Voor schenkingen in de rechte lijn en tussen partners gaat het om een tarief van 3% tot 27%. Voor schenkingen tussen alle andere personen varieert het tarief van 10% tot 40%. Daarnaast geldt een bijkomende tariefverlaging als de begiftigde de geschonken woning energiezuinig renoveert of verhuurt met een conformiteitsattest waaruit blijkt dat de huurwoning aan bepaalde minimale woningkwaliteitsnormen voldoet.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft (sinds 1 januari 2016) het voorbeeld van Vlaanderen gevolgd, met de invoering van dezelfde twee tariefcategorieën en dezelfde basistarieven (3% tot 27% in rechte lijn en tussen partners en 10% tot 40% tussen alle anderen).

Ook in het Waals Gewest is men (sinds september 2018) gekomen tot een volledige gelijkschakeling van het schenkingsrecht/de schenkbelasting met Vlaanderen en Brussel.

Sinds september 2018 zijn de basistarieven voor schenkingen van onroerend goed in heel België dus gelijk. Er is wel nog één belangrijk verschil: partners die langer dan een jaar feitelijk samenwonen, worden in Vlaanderen gelijkgesteld met wettelijke samenwonenden en gehuwden. In Brussel en Wallonië is dat niet het geval.

Schenkingen voor een Belgische notaris moeten worden geregistreerd. Als een schenking werd belast in de schenkbelasting/het schenkingsrecht, zal ze in principe niet meer worden belast in de erfbelasting of het successierecht.

Sinds 15 december 2020 is een Belgisch rijksinwoner ook verplicht om schenkingen van roerende goederen voor een buitenlandse notaris in België te laten registreren, waardoor deze schenkingen voortaan aan Belgische schenkbelasting/schenkingsrecht onderworpen zijn.

2. Schenkingen aan goede doelen: een gunstregime

Schenkingen van roerende goederen aan familieleden en vrienden kunnen dus aan een laag belastingtarief gebeuren. De schenkingen van onroerende goederen worden zwaarder belast, maar de tarieven zijn wel verlaagd en gelijkgeschakeld in alle gewesten.

Voor schenkingen aan goede doelen is er een afzonderlijk vast tarief, zowel voor roerende als onroerende schenkingen. In Vlaanderen is er in de schenkbelasting voor schenkingen aan goede doelen vanaf 1 juli 2021 een belangrijke wijziging doorgevoerd.

Geen schenkbelasting voor goede doelen in Vlaanderen

In het Vlaamse Gewest is sinds 1 juli 2021 het nultarief ingevoerd voor schenkingen aan goede doelen uit de publieke en de private sector. Goede doelen moeten dus niet langer schenkbelasting betalen. Eén uitzondering: schenkingen aan private stichtingen vallen niet onder de nieuwe regeling en blijven onderworpen aan het tarief van 5,5%.

Meer informatie?

Zie de tabellen in bijlage 3 over schenkbelasting/ schenkingsrecht

GETUIGENIS

U nam een goed doel op in uw testament. Welk gevoel gaf dat?

"Al van jongs af aan heb ik mij ingezet voor de dingen die er toe doen. Ik vind het fijn om dingen in beweging te zetten. Er is nooit een moment gekomen waarop ik dacht dat ik genoeg had gedaan, ook niet bij mijn pensioen. Een tijdje heb ik gedacht dat sterven zou betekenen dat ik niets meer zou kunnen bijdragen. Nu weet ik dat dit niet zo is. Natuurlijk is er zoveel dat ik niet meer zal meemaken. Ik moet dat aanvaarden. Maar ik kan de volgende generatie wel iets geven. Door een goed doel op te nemen in mijn testament draag ik ertoe bij dat zij zich kunnen blijven inzetten voor mensen. Iets doen waarvan je weet dat anderen er beter van worden, dat is een heerlijk gevoel."

Denise Lampaert

“Als jong meisje had ik grootse dromen: ik zou de wereld verbeteren! En weet je, ik ben het nog altijd van plan. Ik neem een goed doel op in mijn testament.”

DEEL 3

UW LEVENSEINDE REGELEN

GETUIGENIS

Welke goede doelen vindt u belangrijk?

"Ik doneer al geld aan een organisatie die assistentiehonden voor blinden opleidt. Ik ben namelijk bang dat ik ooit zelf blind word. Mijn grootmoeder is blind geworden en dat heeft me wel geraakt. Ze zat daar maar voor haar radiootje en deed amper nog iets. Ze kon niet meer lezen. Ze deed dat nochtans zo graag. Ze breide veel en las veel. Dat wilde ik zelf nooit meemaken. Daarnaast wil ik iets nalaten aan onderzoek naar ziektes die alsmaar meer mensen treffen, maar waar we nog niet genoeg vooruitgang boeken. Ik besef hoe belangrijk het is om dat op tijd te regelen. Het is nooit te vroeg om een testament op te stellen. Je kunt morgen zomaar doodgaan."

Nadine Leblanc

1

DE FINANCIËLE EN PRAKTISCHE ZAKEN REGELEN VOOR UW LEVENSEINDE

Er komt heel wat bij kijken als u dat goed wilt voorbereiden. Daarom heeft testament.be een vijfstappenplan ontwikkeld over geven bij het levenseinde, dat in dit deel aan bod komt.

1. Geef praktische info aan uw nabestaanden

Uw nabestaanden moeten na uw overlijden allerlei instanties informeren en praktische zaken regelen. U kan hen ontlasten door praktische informatie te verzamelen voor als u er niet meer bent, bijvoorbeeld een map met een handig overzicht.

Ze kan onder meer de volgende punten bevatten:

- als u kinderen achterlaat: praktische gegevens over gewoonten, verzorging, opvoeding, medische gegevens, opvang ...
- voor een hulpbehoevende partner: gegevens van huishoudelijke hulp, verzorgenden ...
- lijst van testamenten en de plaats waar ze worden bewaard
- uw medische gegevens
- uw bankrekeningen en eventuele schulden
- lijst van verzekeringen
- uw energieleverancier en telecomprovider
- lijst van abonnementen en lidmaatschappen
- eventueel uw huurder(s) of verhuurder
- lijst met adressen voor het versturen van doodsbrieven
- andere belangrijke namen en adressen
- als u een huisdier achterlaat: praktische gegevens over verzorging etc.
- bewaarplaats van (reserve)sleutels, belangrijke documenten etc.
- uw digitale nalatenschap

Gratis digitale kluis voor uw vertrouwelijke documenten

Sinds 2020 bieden de Belgische notarissen een gratis persoonlijke, digitale kluis aan, de Izimi-kluis, waarin u uw persoonlijke en vertrouwelijke documenten veilig kunt bewaren. Denk maar aan diploma's, contracten, facturen en waardepapieren. U kunt er uw documenten ordenen volgens een voorgesteld stramien of volgens uw eigen wensen. De kluis is strikt persoonlijk. U kunt enkel bepaalde documenten delen met iemand als u daartoe de uitdrukkelijke toestemming geeft.

U kunt uw notaris de toestemming geven om de inhoud van uw Izimi-kluis na uw overlijden over te maken aan uw erfgenamen.

Meer informatie: www.izimi.be

Regel uw digitale nalatenschap

Als u werkt met de computer, vergeet dan niet uw digitale nalatenschap te regelen.

- Misschien heeft u *digitale eigendom* na te laten: digitale waardepapieren, contracten enz. Laat dit dan vastleggen in uw testament en wijs iemand aan als uitvoerder hiervan.

- Uw *digitale nalatenschap* bevat minstens een lijst van uw wachtwoorden en accounts, misschien ook een adresboek, een dagboek, brieven, fotoalbums, muziek, e-books … Vermeld in de map voor de nabestaanden waar ze die kunnen vinden en wat ermee moet gebeuren na uw overlijden. Moet uw account worden afgesloten? Wilt u dat er aan bepaalde mensen een bepaald bericht wordt verstuurd?

- U kunt uw paswoord, accountgegevens en digitale foto's ook bewaren in een *digitale kluis*, die wordt aangeboden door sommige verzekeraars en begrafenisondernemers.

- Voor accounts op *Googlediensten* als Gmail, YouTube en Picasa kunt u via Inactive Account Manager vooraf instellen wat er moet gebeuren als u ze maandenlang niet meer gebruikt (en misschien bent overleden). Eén optie is dat alle accounts worden gewist zodra u langer dan drie, zes of twaalf maanden niet inlogt. U krijgt dan nog wel een waarschuwing per e-mail of sms. De tweede optie is dat uw accounts dan gewoon op 'inactief' worden ingesteld, of dat een aantal vooraf opgegeven vertrouwenspersonen wordt gecontacteerd.

- Aan *Facebook* kunt u vooraf melden wat er na uw overlijden met uw account moet gebeuren. Wordt uw account permanent verwijderd of omgevormd tot een gedenkprofiel met 'herdenkingsstatus'? Als u wenst dat dit gedenkprofiel verder actief beheerd wordt, bijvoorbeeld voor het plaatsen van rouwberichten, moet u in uw Facebookinstellingen ook een contactpersoon aanduiden voor accounts met een herdenkingsstatus.

- Er zijn steeds meer specifieke commerciële (en vaak betalende) *applicaties voor de digitale nalatenschap*. Het uitgangspunt is altijd hetzelfde: de gebruiker moet een vertrouwenspersoon aanduiden om de laatste wensen te vervullen en te laten naleven, van het beheer van een e-mailaccount of een website tot het posten van een digitale laatste groet.

2. Bereid uw erfenis voor

De afwikkeling van een erfenis kan ruzie veroorzaken en jarenlange conflicten. Daarom is het goed dat u tijdig nadenkt over wat u met uw bezittingen wilt doen.

Neem daar de tijd voor. U kunt als voorbereiding op de erfenis een lijst van al uw bezittingen maken. Denk daarbij niet alleen aan de dingen met een grote financiële waarde, maar ook aan die waarmee u een sterke emotionele band heeft. Wat bezit u allemaal? Welke zaken wilt u een specifieke bestemming geven? Als u dat wenst, kunt u een persoonlijk woordje toevoegen waarom u wat aan wie nalaat.

Uw piano kunt u voorbestemmen voor uw kleinkind dat zo graag naar de muziekschool gaat. De caravan is voor uw zoon die daarmee een ideale vakantie beleeft. En uw collectie cd's gaat naar uw vriendin met wie u zo veel in uw leven heeft mogen delen. Wellicht stuit u bij het maken van uw overzicht ook op iets dat u kunt geven aan die goeie mantelzorger die u zoveel jaren heeft bijgestaan. En misschien wilt u een kunstwerk of uw kunstcollectie wegschenken aan een museum of aan een sociaal goed doel?

Een overzicht helpt om die beslissingen te nemen. Maak een 'erfenisdossier'. Noteer wat u allemaal bezit in de volgende categorieën en welke dingen u een specifieke bestemming wilt geven:
- vastgoed: woning(en), vakantiehuis, garagebox ...
- bankzaken: bankrekening, spaarboekjes, aandelen...
- inboedel: servies, tapijten, tv, koelkast, meubelen ...

- kledij
- juwelen
- kunst en antiek
- muziekinstrumenten en muziekboeken
- medailles
- boeken, cd's
- foto- en dagboeken, brieven, dia's ...
- documenten: trouwboekje, diploma's, eigendomsakte van de woning(en) ...
- auto('s)
- hobbymateriaal: schildermateriaal, sportmateriaal, fotoapparatuur, fiets, gezelschapsspelen ...
- verzamelingen: postzegels, oude munten ...
- tuinartikelen: tuinmeubelen, barbecue, tuingerief ...
- huisdieren
- verzekeringen

Tips om uw erfenis voor te bereiden

- Vertel aan uw erfgenamen dat u een dossier voor de erfenis heeft gemaakt of bezorg hun een kopie daarvan. Dit kan een mooie aanleiding zijn om over uw erfenis te spreken.

- Stel een vertrouwenspersoon aan die ervoor zorgt dat de erfenis wordt afgehandeld zoals u het wilt. Het moet iemand zijn die onpartijdig is en zelf geen erfgenaam. Het kan een notaris zijn, maar dat hoeft niet. U kunt deze persoon betrekken bij het opstellen of afronden van uw erfenisdossier. Zo weet hij heel zeker wat u bedoelt en kan hij straks de erfenis regelen zoals u dat wilt. Hij kan eventueel ook het nodige doen voor uw digitale nalatenschap.

- Verzamel al uw belangrijke documenten in een omslag of een map, samen met het overzicht van praktische zaken. Meld aan uw vertrouwenspersoon en eventueel aan uw notaris waar u die documenten bewaart.

- Houd uw dossier actueel. Kijk het minstens een keer per jaar na en pas het aan waar nodig.

3. Overweeg een testament

Als u geen testament heeft opgemaakt, bepaalt de wet wie een deel van uw erfenis krijgt. Sommige erfgenamen hebben een wettelijk beschermd erfdeel: de reserve. Het gaat om de echtgenoot en de (klein)kinderen. Zij zijn de zogenaamde reservataire erfgenamen en krijgen het voorbehouden deel van de nalatenschap. U kunt vrij beschikken over het overblijvende deel van uw nalatenschap, het zogenaamde *beschikbare deel*. In het huidige erfrecht is dat minstens de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen.

Bent u het eens met deze wettelijke regeling en heeft u verder geen bijzondere wensen? Dan wordt uw nalatenschap onder uw reservataire erfgenamen verdeeld en is een testament niet nodig.

Maar wilt u bijvoorbeeld aan een deel van uw erfenis wel een specifieke bestemming geven, bijvoorbeeld iets nalaten aan een goed doel? Dan moet u altijd een testament opstellen.

Of heeft u geen kinderen of helemaal geen erfgenamen en wilt u bijvoorbeeld een goed doel steunen? Ook dan is een testament vereist.

Meer informatie over dit alles leest u in deel 1.

4. Overweeg een schenking

Misschien wilt u sommige zaken al wegschenken terwijl u nog leeft. Er vallen u dan wellicht positieve reacties in de schoot. Maar u kunt ook negatieve reacties over u heen krijgen, van de begiftigde of van anderen die niets hebben gekregen. Denk erover na of u de motieven van uw keuzes expliciet kenbaar wilt maken. Overweeg om een vertrouwenspersoon te betrekken als u daarover open met alle betrokkenen wilt spreken.

Misschien wilt u ook iets wegschenken aan een goed doel. Dan draagt u een steentje bij tot een betere wereld. U kunt iets blijven betekenen, ook als u er niet meer bent. Dat is een positieve gedachte die veel mensen een goed gevoel geeft.

Hoe u een schenking aan het goede doel kunt doen, daarover leest u alles in het vorige deel.

5. Geef de kans om afscheid te nemen

Los van de financiële zaken, komt het er ook op aan om aan de mensen die u omringen de kans te geven om afscheid te nemen wanneer het einde nabij is.

Bewust afscheid nemen kan moeilijk en pijnlijk zijn. Maar tegelijk warm, bevrijdend en hoopvol. Doe het alleen als u het wilt en op uw manier.

Neemt u liever afscheid van mensen individueel? Wilt u kleine groepjes uitnodigen? Een grote groep? Misschien wilt u samen prettige herinneringen ophalen. Foto's uit de oude doos bekijken. Ruimte geven voor het uitpraten van een oude ruzie. Iemand zeggen hoe graag u hem of haar ziet. Of een advies geven en een levensles achterlaten.

Een afscheid kan nabestaanden helpen in het rouwproces. Goed afscheid nemen kan ook een einde maken aan oud verdriet en vastgeroeste meningsverschillen.

Misschien kunt u bij het afscheid ook iets weggeven: een boek, een cd, een brief die u heeft geschreven, een foto of een gedicht dat u dierbaar is. Sommige mensen spreken een boodschap in op een geluid- of videocassette. Iets dat u persoonlijk weggeeft, voelt anders dan een nalatenschap.

Zeg en doe nu wat u altijd al wilde ...

GETUIGENIS

Waarom zet u een goed doel in uw testament?

"Iets nalaten aan een goed doel is een zuivere win-win. Iedereen heeft er baat bij. Het thema van de gezondheid ligt me nauw aan het hart, want ik heb al enkele naasten die helaas zijn overleden. Dat kan er hard in hakken, want er zijn ziektes die zeer ingrijpend zijn. Zeer duur ook. Dan heb je geld nodig, want de bijdrage van de overheid volstaat niet. De Belgen moeten daarom solidair zijn. Een bedrag nalaten is trouwens heel makkelijk."

Brigitte Smal

2

DE ZORG REGELEN VOOR UW LEVENSEINDE

Om het levenseinde voor te bereiden, kunt u als u dat wenst nog een stap verder gaan. U kunt nadenken over de zorg die u verlangt bij uw levenseinde en daarvoor de nodige zaken regelen.
Mensen kunnen heel verschillend denken over hun levenseinde. De ene wil zo lang mogelijk blijven leven, de andere wil geen pijn lijden, nog een andere wil zelf beslissen wanneer het genoeg is geweest.

Vandaag kunt u zelf uw stem laten horen over het levenseinde dat u verkiest. Sinds 2002 heeft ons land in dat verband een ruim wettelijk kader met de wet op de patïentenrechten, de wet betreffende de palliatieve zorg en de euthanasiewet.

Om uw wensen voor het levenseinde vast te leggen hoeft u niet te wachten tot u heel oud of terminaal ziek bent, want iedereen kan op elk moment in een levensbedreigende situatie terechtkomen. Als u dan niet afhankelijk wilt zijn van de beslissingen van uw naasten en uw zorgverleners, is het goed om zelf een vroegtijdige zorgplanning uit te werken.

Welke medische behandelingen zou u aan het einde van uw leven nog wensen of niet wensen? Kiest u voor palliatieve zorg en/of voor euthanasie? Wilt u donor zijn van organen of uw lichaam schenken aan de wetenschap? Hoe ziet u uw uitvaart en alles wat daarmee te maken heeft? U kunt die keuzes bespreken met familie en vrienden, met uw zorgverleners, de huisarts, de specialist of met het woonzorgcentrum.

Het is goed om nu al na te denken en te spreken over de zorg die u in de toekomst wilt. En het is nog beter om dat schriftelijk vast te leggen in een document, een 'wilsverklaring'. Voor elk van bovengenoemde punten is er een aparte wilsverklaring, al dan niet verplicht. Er is (nog) geen document dat alles overkoepelt.

Tot slot kunt u als u dat wenst, ook nog iets anders regelen. Als er een moment komt waarop u zelf geen belangrijke beslissingen meer kunt nemen over het beheer van uw goederen, kunt u via een zorgvolmacht iemand of meerdere mensen aanstellen die dat in uw plaats kunnen doen, bijvoorbeeld een huis verkopen. Anders zal de vrederechter daarvoor een bewindvoerder aanstellen. In het laatste punt leest u meer over het geven van een zorgvolmacht.

1. Uw rechten als patiënt

Sinds 2002 bestaat er in België een belangrijke wet over de rechten van de mens als patiënt: de wet op de patiëntenrechten, die nadien nog een aantal wijzigingen heeft ondergaan. In deze wet zitten alle rechten die u heeft als patiënt ten aanzien van een zorgverlener, zoals een huisarts, specialist, apotheker of tandarts.

1. Recht op vrije keuze van een zorgverlener en goede medische zorg

Elke patiënt mag vrij een zorgverlener kiezen en kan naar een andere zorgverlener stappen als hij dat wenst. Die vrije keuze kan evenwel in sommige gevallen beperkt worden, bijvoorbeeld bij aanwezigheid van slechts één specialist in een ziekenhuis.

De patiënt heeft recht op de best mogelijke medische zorg. Belangrijk daarbij: elke patiënt heeft er recht op dat de zorgverlener aandacht heeft voor pijn. Een arts moet pijn voorkomen, evalueren, behandelen en verzachten.

2. Recht om te weten en om niet te weten

Elke patiënt heeft recht op heldere informatie over zijn gezondheidstoestand, de vermoedelijke evolutie en de behandeling die de arts hem voorstelt, onder meer het doel van de behandeling, de aard, de graad van urgentie, de mogelijke nevenwerkingen en risico's, de nazorg, de mogelijke alternatieven en de financiële gevolgen. Die informatie moet worden gegeven op de gepaste tijd, in een duidelijke taal die aangepast is aan de patiënt. Er zijn evenwel uitzonderingen, bijvoorbeeld als een bewusteloze persoon wordt binnengebracht in een spoeddienst. Dan wordt dit vermeld in het patiëntendossier.

Maar in principe heeft u dus recht op informatie. Het kan evenwel gebeuren dat u bepaalde zaken liever niet wilt vernemen. Als u dat aangeeft, zal de arts daarmee rekening houden, tenzij dit voor uzelf of uw omgeving gevaar zou opleveren (bijvoorbeeld bij een besmettelijke ziekte).

Als u wenst dat iemand mee van dichtbij uw medische evolutie opvolgt en u bijstaat in uw contacten met artsen, dan kunt u mondeling of schriftelijk een vertrouwenspersoon aanduiden.

3. Recht op toestemming voor of weigering van een behandeling

Als patiënt moet u instemmen met elk onderzoek en elke behandeling die een arts wil geven. U kunt die toestemming expliciet mondeling geven of impliciet in uw gedrag, bijvoorbeeld een arm uitsteken voor een injectie. U kunt ook toestemmen in een onderzoek onder voorwaarden, of een onderzoek of een behandeling weigeren. Wel moet u nog in staat zijn om helder te denken en te begrijpen waarover het gaat.

4. Recht op inzage in of afschrift van het patiëntendossier

De arts houdt van elke patiënt een zorgvuldig patiëntendossier bij. Papieren dossiers worden steeds meer vervangen door elektronische dossiers. U kunt aanvragen om dat dossier in te kijken of om er een afschrift van te krijgen. De arts levert evenwel geen afschrift af als hij aanwijzingen heeft dat u onder druk staat om deze informatie mee te delen, bijvoorbeeld aan uw werkgever of aan een verzekeringsmaatschappij. Verandert u van arts, dan kunt u vragen dat uw dossier overgedragen wordt.

Online gezondheidsportaal

Mijngezondheid.be is een recent online gezondheidsportaal, ook wel Personal Health Viewer genoemd. Het is een initiatief van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, alle ziekenfondsen en andere partners.

Via deze centrale toegangspoort kunt u elektronisch inzage krijgen in uw persoonlijke gezondheidsgegevens, bv. de digitale samenvatting van uw dossier bij de huisarts (als u toestemming heeft gegeven om uw gezondheidsgegevens elektronisch te delen - zie volgend punt), uw vaccinaties, uw medicatie, uw wilsverklaringen. Het portaal bevat ook algemene informatie over gezondheid, onder meer over covid-19.

Meer informatie
www.mijngezondheid.belgie.be
Of bij uw ziekenfonds

5. Bescherming van de persoonlijke levenssfeer

De informatie over de gezondheid van een patiënt mag niet aan derden worden meegedeeld, behalve in de wettelijk bepaalde gevallen, bijvoorbeeld om anderen te beschermen bij besmettingsrisico.

Zorgverleners kunnen uw gezondheidsgegevens elektronisch delen

U kunt aan de zorgverleners die u behandelen toestemming geven om informatie over uw gezondheid elektronisch en op een beveiligde

manier met elkaar te delen. Zo kunnen uw huisarts en uw specialisten bijvoorbeeld wederzijds resultaten van bloedonderzoeken, vaccinatie- en medicatieschema's inkijken, sneller een diagnose stellen en overbodige onderzoeken vermijden.

U kunt uw 'geïnformeerde toestemming' geven via uw zorgverlener of uw ziekenfonds.

Ook als u aan uw zorgverleners goedkeuring heeft gegeven om uw gezondheidsgegevens te delen, behoudt u uw rechten als patiënt. U kunt uw toestemming altijd weer intrekken. U kunt bepaalde zorgverleners uitsluiten van de toegang tot uw gegevens. U kunt ook vragen aan een zorgverlener om bepaalde informatie niet te delen.

Een klacht over uw rechten als patiënt?

Als u vindt dat een van uw patiëntenrechten niet gerespecteerd is, dan kunt u een klacht indienen bij de bevoegde ombudsdienst. In het ziekenhuis als uw klacht betrekking heeft op een zorgverlener die werkt in het ziekenhuis. Of bij de federale ombudsdienst Rechten van de patiënt als het gaat om een zorgverlener die niet verbonden is aan een ziekenhuis, bijvoorbeeld een huisarts. Uw vertrouwenspersoon kan u daar eventueel bij helpen.

- Voor zorgverleners in een ziekenhuis: ombudsdienst van het ziekenhuis
- Voor andere zorgverleners: federale ombudsdienst Rechten van de patiënt

  FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
  DG Gezondheidszorg
  Federale ombudsdienst Rechten van de patiënt
  Galileelaan 5/2
  1210 Brussel
  02 524 85 20
  bemiddeling-patientenrechten@health.fgov.be

Wat als u zelf uw patiëntenrechten niet kunt uitoefenen?

Er kan een dag komen dat u uw rechten niet (meer) kunt uitoefenen, bijvoorbeeld omdat u in coma bent of dementie heeft. Om dan nog uw stem te laten horen, kunt u nu, terwijl het nog goed gaat, een vertegenwoordiger aanstellen.

Zo'n *vertegenwoordiger* of *gemachtigde* kan dan later in uw naam spreken en uw rechten als patiënt uitoefenen als u dat zelf niet meer kunt. De vertegenwoordiger heeft dus meer verantwoordelijkheid dan de vertrouwenspersoon, die enkel de patiënt bijstaat.

Zelf een vertegenwoordiger of gemachtigde benoemen, geeft u meer zekerheid dat u later enkel die zorg krijgt die u wilt. U kiest uw vertegenwoordiger zelf: een familielid, een goede vriend(in) of een hulpverlener en praat met hem of haar over de invulling die u wenst te geven aan uw rechten als patiënt. Artsen moeten rekening houden met wat die persoon hun zegt. Uitzonderlijk kan de arts van de beslissing van de vertegenwoordiger afwijken in het belang van de patiënt, bijvoorbeeld als er andere belangen meespelen in het kader van een erfenis. De arts moet deze beslissing motiveren in het dossier.

Een vertegenwoordiger is iemand die officieel kan spreken in uw naam wanneer u dat zelf niet (meer) kunt. Niet iedereen kan die taak aan. Het is belangrijk dat hij of zij uw wil duidelijk kan en durft uit te spreken tegenover de arts en het behandelende team. Houd er rekening mee dat het geen gemakkelijke opgave is. Beslissen in plaats van iemand anders kan emotioneel heel zwaar zijn. Denk dus goed na wie u kiest.

U duidt uw vertegenwoordiger aan door een formulier in te vullen dat u en de vertegenwoordiger ondertekenen. U geeft de verklaring aan uw arts, die ze in uw patiëntendossier zal opnemen. U kunt deze verklaring altijd herroepen, opnieuw met een gedateerde en ondertekende schriftelijke verklaring. U kunt tegenwoordig ook in uw zorgvolmacht een vertegenwoordiger aanduiden die zal toezien op de naleving van uw rechten als patiënt (zie verder, punt 8). Het is van belang dat u uw dichte familieleden of dichte vrienden op de hoogte brengt van uw beslissingen.

En als u geen vertegenwoordiger kiest?

Als u geen vertegenwoordiger aanduidt, dan bepaalt de wet welke familieleden of andere personen voor u optreden als u dat zelf niet (meer) kunt.

In de eerste plaats is dat uw partner. Heeft u geen partner, dan zijn uw kinderen vertegenwoordiger. Zijn ook die er niet, dan bespreken de artsen uw situatie met een ouder, broer of zus.

De arts vraagt dan aan de familie of ze instemt met de voorgestelde behandeling en geeft daarover de nodige informatie.

Als iemand niet meer in staat is om zelf beslissingen te nemen, geen vertegenwoordiger heeft aangeduid en geen familie heeft, dan zal de betrokken zorgverlener in multidisciplinair overleg de belangen van de patiënt behartigen. Ook als verschillende vertegenwoordigers, bijvoorbeeld uw kinderen, het niet eens zijn, behartigt de arts uw belangen in overleg met het multidisciplinair team.

In het kader van de vrij recente wet over het beschermingsstatuut is er nog een andere mogelijkheid. Een belanghebbende, bijvoorbeeld een ver familielid of een vriend, kan naar de vrederechter stappen met de vraag om de persoon die niet meer in staat is zelf beslissingen te nemen, onder bewindvoering te plaatsen. De vrederechter kan een bewindvoerder aanduiden voor het beheer van zijn goederen en een bewindvoerder voor de bescherming van de persoon zelf, onder meer voor de uitoefening van zijn patiëntenrechten (wet van 17 maart 2013). Wilt u dat vermijden, dan moet u zelf tijdig een vertegenwoordiger aanduiden. Die komt altijd boven de bewindvoerder te staan.

Kortom, de rechten van de patiënt worden verdedigd volgens deze cascaderegeling:
1. als de patiënt wilsbekwaam is: de patiënt zelf.
2. als de patiënt niet in staat is zijn rechten uit te oefenen: de vertegenwoordiger die de patiënt vooraf heeft aangeduid.
3. als er geen vertegenwoordiger is aangeduid: de bewindvoerder na machtiging door de vrederechter.
4. als er geen bewindvoerder is, dan komen familieleden aan bod in deze volgorde: samenwonende echtgenoot of wettelijk of feitelijk samenlevende partner, meerderjarig kind, ouder, meerderjarige broer of zus.
5. als zij ontbreken, niet willen optreden of als er een conflict is tussen twee of meer bevoegde personen: de beroepsbeoefenaar (arts), in voorkomend geval in multidisciplinair overleg.

U kunt uw wil over behandelingen vastleggen in een wilsverklaring

Er kan een moment komen dat u niet meer in staat bent om uw wil te uiten, bijvoorbeeld als u in coma ligt. Als u op dat ogenblik bepaalde behandelingen niet meer wilt ondergaan (reanimatie, kunstmatige beademing, kunstmatige voeding …), dan kunt u vooraf een zogenaamde *negatieve wilsverklaring* opstellen.

Deze negatieve wilsverklaring is bindend. Artsen zijn in het kader van de wet op de patiëntenrechten verplicht hiermee rekening te houden.

U kunt ook een *positieve wilsverklaring* opmaken waarin u aangeeft welke behandelingen u wel nog acceptabel vindt, bv. bepaalde operaties, ingrijpende onderzoeken, een goede pijnstilling ... Een positieve wilsverklaring is niet bindend, maar louter richtinggevend voor de behandelende arts.

U kunt in deze wilsverklaringen ook vermelden of u een vertrouwenspersoon of een officiële vertegenwoordiger heeft aangesteld. De vertegenwoordiger kan nooit ingaan tegen de voorafgaande wilsverklaring van de patiënt en de arts moet uw wil die op papier staat altijd respecteren. Als die wil onduidelijk zou zijn, zal de arts zo goed mogelijk handelen in het belang van de gezondheid van de patiënt.

De negatieve wilsverklaring stelt u op schrift als u nog wilsbekwaam bent. U kunt dat het best doen in aanwezigheid van uw eventuele vertegenwoordiger en uw arts, zodat alles klaar en duidelijk is. U bewaart de negatieve wilsverklaring zelf en geeft één exemplaar aan uw arts voor het patiëntendossier en één exemplaar aan uw vertrouwenspersoon.

Wanneer u voor uzelf heeft uitgemaakt hoe u de zorg rond uw levenseinde ziet of nog met vragen zit, is het goed om daarover te spreken. Voor u kan het meer duidelijkheid geven. Voor uw familie en uw omgeving geeft het tijd om te begrijpen en te aanvaarden wat u heeft beslist. Waarom geen behandelingen meer? En waarom heeft u als vertegenwoordiger gekozen voor die ene vriendin, voor uw dochter en niet voor uw zoon, voor uw broer en niet voor uw zus?

Is uw keuze over (on)gewenste behandelingen definitief?

Neen. Zolang u helder kunt denken en beslissen, kunt u zeggen of u een voorgestelde behandeling aanvaardt of niet. Misschien heeft u altijd gedacht dat u zo lang mogelijk wilt leven, ook al wordt u erg ziek. Maar als u op een bepaald moment moegestreden bent, blijft het uw volste recht om een voorgestelde behandeling te weigeren, ook al had u vroeger iets anders geschreven in een wilsverklaring. En omgekeerd.

Meer informatie over patiëntenrechten

Vlaams Patiëntenplatform
www.vlaamspatientenplatform.be
Groenveldstraat 15
3001 Heverlee
016 23 05 26
info@vlaamspatientenplatform.be

2. Palliatieve zorg

Als u niet lang meer te leven heeft of pijnlijke behandelingen moet ondergaan, kunt u een beroep doen op palliatieve zorg. Die begeleiding bij het levenseinde valt onder de wet over de rechten van de patiënt en is verder in een specifieke wet geregeld. Elke patiënt heeft recht op palliatieve zorg bij de begeleiding van het levenseinde, zo bepaalt de wet betreffende de palliatieve zorg van 14 juni 2002.

Palliatieve zorg in België

Palliatieve zorg helpt u om tot het einde toe een zekere levenskwaliteit te behouden en zorgt voor een zacht levenseinde, in de nabijheid van uw naasten.

Dokter Cicely Saunders, één van de pioniers, omschreef palliatieve zorg als 'alles wat nog gedaan dient te worden als men denkt dat er niets meer gedaan kan worden'. Zij stampte de eerste 'hospices' voor palliatieve zorg mee uit de grond in het Verenigd Koninkrijk in de tweede helft van de twintigste eeuw.

In ons land ontstonden eind jaren 80 van de vorige eeuw kernen van vrijwillige palliatieve zorgverlening door artsen en verpleegkundigen. In 1990 verenigden ze zich in de Vlaamse, Brusselse of Waalse federatie.
Vandaag zijn er vijftien netwerken palliatieve zorg verspreid over Vlaanderen en Brussel. Het gaat om pluralistische organisaties die als doel hebben de uitbouw van palliatieve zorg in een bepaalde regio te ondersteunen.

Elk netwerk palliatieve zorg dient een samenwerkingsverband aan te gaan met een multidisciplinaire begeleidingsequipe. Zij adviseren en ondersteunen de vertrouwde zorgverleners van de patiënt bij de palliatieve zorgverlening en begeleiden palliatieve patiënten en hun naasten in de laatste levensfase. Zij doen dit bij de patiënt aan huis, maar ook in andere settings zoals woonzorgcentra, psychiatrische centra of voorzieningen voor personen met een beperking.

Elke burger kan een beroep doen op het netwerk palliatieve zorg uit zijn regio. Dit kan worden aangevraagd door de huisarts. De hoofdbedoeling van het palliatieve netwerk is ervoor te zorgen dat een patiënt op een menswaardige manier kan sterven in de omgeving die hij wenst.

Wat houdt palliatieve zorg in?

'Palliatief' komt van het Latijnse woord 'palliare': verzachten, een mantel omdoen, ommantelen, omringen, beschermen, koesteren. Palliatieve zorg betekent: de patiënt zoveel mogelijk comfort bieden en de pijn bestrijden. Het kan zowel om lichamelijke als om psychische pijn gaan.

Vaak is palliatieve zorg ook terminale zorg, zorg bij het levenseinde, maar niet altijd. In feite komen alle zieken die niet (langer) geneesbaar zijn in aanmerking voor palliatieve zorg, ook tijdens levensverlengende behandelingen.

Door tijdig een beroep te doen op palliatieve zorg, kunt u het beste maken van de tijd die u nog rest, bijvoorbeeld kiezen voor een lichtere behandeling met minder bijwerkingen.

Palliatieve zorg verloopt volgens de wensen van de patiënt. De hulpverleners zijn speciaal opgeleid om hen met alle mogelijke vragen en problemen te helpen: de wens om waardig te sterven en geen pijn te lijden, maar evenzeer angst, verdriet, boosheid, onmacht, vragen over de zin van het leven. 'Heb ik goed geleefd?', 'waarom moet ik nu al sterven?', 'hoe neem ik afscheid?', 'is er nog iets na dit leven?'. Sommige mensen willen nog iets zeggen voor het te laat is: een ruzie bijleggen, een fout bekennen, hun liefde bevestigen …
Als u dat wenst, kan er bijvoorbeeld een priester, een moreel consulent of een imam worden gevraagd.

Veel patiënten maken zich aan het einde van hun leven ook zorgen om hoe het nu verder moet, met de uitvaart, de zorgbehoevende partner, de kinderen. Ze kunnen daarmee eveneens terecht bij de hulpverleners in de palliatieve zorg.

Ook de naaste familie en vrienden vinden bij hen een luisterend oor. De partner vraagt zich misschien af hoe het familieleven alleen te organiseren, kinderen kunnen grote moeite hebben met verschuivingen in de familierelaties ...

Hoe verloopt de pijnbestrijding?

Bij palliatieve zorg is er uiteraard aandacht voor het bestrijden van lichamelijke pijn. De arts dient zorgvuldig gekozen medicatie toe om de pijn of de symptomen niet of zo weinig mogelijk te voelen. Goede pijnbestrijding zorgt ervoor dat het leven in heel wat gevallen veel 'betere' dagen kent. Voor u wordt het afscheid zo veel serener en voor de nabestaanden de herinnering achteraf zoveel mooier.

Soms kan de lichamelijke of geestelijke pijn niet bestreden worden zolang de patiënt helemaal bij bewustzijn blijft. Als die patiënt terminaal is, kan de arts palliatieve sedatie voorstellen. Dat betekent dat de patiënt met medicatie in een slaaptoestand gebracht wordt, een soort kunstmatige coma waarin hij de pijn niet meer voelt. Ook dan is het in eerste instantie de bedoeling om de laatste levensfase zo pijnloos mogelijk te laten verlopen, niet om het leven sneller te laten eindigen.

Er gaan al een tijdlang stemmen op dat de praktijk van palliatieve sedatie zich in een grijze zone bevindt. Ze dringen erop aan dat er hiervoor een duidelijk wettelijk kader komt, met een wettelijk verplichte registratie achteraf zoals bij euthanasie.

Waar kunt u palliatieve zorg krijgen?

U kunt kiezen waar u palliatieve zorg wilt krijgen: thuis, in een gespecialiseerd dagcentrum, in het ziekenhuis, in een woonzorgcentrum of een rust- en verzorgingstehuis.

U kunt dus kiezen voor palliatieve thuiszorg om in uw vertrouwde omgeving te sterven. Palliatieve zorg thuis begint bij de eigen huisarts of andere zorgverleners in de eerste lijn, bijvoorbeeld thuisverpleegkundigen. Voor complexe palliatieve zorg aan huis is er in elke regio ook een palliatieve thuiszorgequipe. Spreek erover met uw arts. Een interdisciplinair team wordt dan betrokken: artsen, verpleegkundigen, psychologen, zorgkundigen, gezinshelpers en vrijwilligers. Ze zijn opgeleid om pijn te behandelen, een luisterend oor te bieden en mensen te begeleiden in hun laatste levensfase.

Hoeveel kost het?

De overheid ondersteunt de palliatieve zorg financieel. Zo zijn de huisbezoeken door de huisarts en de thuiszorg gratis.

Er bestaat ook een forfait 'palliatieve zorg' om de kosten voor medicatie, verzorgings- en hulpmiddelen te dekken voor de thuisverzorging van palliatieve patiënten. Vraag aan uw arts om de adviserend geneesheer van het ziekenfonds te informeren en hem een formulier met een medische beoordeling te bezorgen. Het ziekenfonds zal het forfait dan zo snel mogelijk uitkeren.

3. Euthanasie

Misschien wilt u uw levenseinde nog meer in handen nemen dan met palliatieve zorg. Sommige mensen willen verdere pijn en aftakeling helemaal vermijden en vragen om euthanasie.

Dat kan, aangezien er voor euthanasie een wettelijke regeling is in ons land. Die wet zegt dat euthanasie het recht is van iedere zieke om te kiezen voor het leven of de dood, voor zover hij in de omstandigheden verkeert die bepaald zijn in de wet.

Volgens de wet is euthanasie een actieve levensbeëindiging van een patiënt door een arts, op uitdrukkelijk verzoek van de patiënt (en van niemand anders).

Op verzoek van de patiënt mag een arts euthanasie toepassen als voldaan is aan alle voorwaarden die in de wet zijn bepaald.

De patiënt kan dit verzoek uiten in een voorafgaande *wilsverklaring* voor het geval hij later in een onomkeerbare coma terechtkomt, of in een actueel verzoek als hij zich in een medisch uitzichtloze situatie bevindt en nog wel handelingsbekwaam en bij bewustzijn is.

1. Euthanasie op langere termijn: na wilsverklaring

U kunt euthanasie krijgen als u daar in een wilsverklaring om gevraagd heeft. Er kan enkel rekening worden gehouden met deze wilsverklaring als aan drie voorwaarden voldaan is:

- u lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke aandoening die het gevolg is van een ongeval of een ziekte.
- u bent niet bij bewustzijn.
- uw toestand wordt beoordeeld als onomkeerbaar volgens de huidige stand van de wetenschap.

In de praktijk betekent dit dat een wilsverklaring voor de uitvoering van euthanasie enkel geldt als u in een onomkeerbare coma terechtkomt. Ze geldt niet voor situaties waarin het bewustzijn min of meer ernstig verstoord is (zoals bijvoorbeeld bij de ziekte van Alzheimer, dementie of een hersentumor).

Hoe stelt u een wilsverklaring op?

Het is goed om met uw huisarts te praten als u een wilsverklaring euthanasie overweegt of hem of haar op de hoogte te brengen dat u zo'n wilsverklaring heeft opgesteld.

Een wilsverklaring voor euthanasie moet worden opgesteld volgens een wettelijk voorgeschreven *modelformulier*. Daarbij moeten twee meerderjarige getuigen aanwezig zijn, van wie minstens één geen materieel voordeel heeft bij uw overlijden. Deze wilsverklaring wordt door uzelf en de twee getuigen ondertekend.

In de wilsverklaring kunt u ook een of meer *vertrouwenspersonen* aanwijzen die als de tijd daar is, de behandelende arts op de hoogte brengen van uw wil. Als u vertrouwenspersonen heeft aangeduid, moeten ook zij het formulier ondertekenen.

Vertrouwenspersonen en vertegenwoordigers

Een vertrouwenspersoon voor de euthanasiewet heeft een beperkte rol: hij moet enkel de behandelende arts op de hoogte brengen dat u euthanasie wenst als u zich in een toestand bevindt waarin de wilsverklaring voor euthanasie bij onomkeerbare coma van toepassing kan zijn.

Een vertrouwenspersoon in verband met de wet op de patiëntenrechten kan uw medische situatie mee opvolgen en u bijstaan en adviseren in de contacten met artsen, maar u neemt zelf de beslissingen.

Een vertegenwoordiger die u heeft benoemd, heeft de zwaarste rol. Hij behartigt uw patiëntenrechten volgens uw wensen als u dat zelf niet meer kunt en kan dan als het nodig is in uw plaats beslissingen nemen.

Is uw wilsverklaring euthanasie levenslang geldig?

In 2020 werd een wetswijziging goedgekeurd waardoor de vijfjaarlijkse herbevestiging van de wilsverklaring niet langer nodig is: de wilsverklaring inzake euthanasie zal - zoals ook de andere wilsverklaringen - levenslang geldig blijven.

Let wel: de nieuwe regel is uitsluitend van toepassing op wilsverklaringen die werden opgesteld, herzien of herbevestigd na het in voege gaan van de aanpassing aan de wet (na 2 april 2020). Oudere wilsverklaringen vallen onder de 'oude' regelgeving en zullen dus nog een laatste keer herbevestigd moeten worden.

De wilsverklaring hoeft niet definitief te zijn. U kunt ze nog altijd op elk moment intrekken of aanpassen.

Kunt u een wilsverklaring inzake euthanasie laten registreren?

Ja, maar dat is niet verplicht. Als u uw wilsverklaring laat registreren, zijn de artsen hiervan snel op de hoogte.

Voor de registratie gaat u met uw wilsverklaring naar uw gemeentebestuur. De gemeenteambtenaar registreert uw gegevens in de gegevensbank van de FOD Volksgezondheid. Artsen hebben toegang tot deze gegevensbank.

2. Euthanasie op korte termijn: na een actueel verzoek

Buiten deze wilsverklaring om kan euthanasie alleen na een actueel verzoek van een patiënt die zich in een medisch uitzichtloze situatie bevindt en nog handelingsbekwaam is en in staat om zijn wil om te sterven uit te drukken. In een actueel verzoek vraagt de patiënt om binnenkort met euthanasie te sterven. Euthanasie is sinds 2014 overigens ook mogelijk voor wilsbekwame minderjarigen. Wat hieronder volgt, is van toepassing op meerderjarige handelingsbekwame personen.

Het actueel verzoek om euthanasie moet u schriftelijk vastleggen. Het moet gedateerd en getekend zijn. Als u het verzoek niet zelf kunt opstellen, dan kan iemand anders dat voor u doen in het bijzijn van een arts.

Euthanasie na een actueel verzoek kan volgens de wet alleen worden uitgevoerd als aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- u bent wilsbekwaam en bij bewustzijn
- u bevindt zich in een medisch uitzichtloze situatie
- uw lichamelijk en/of psychisch lijden houdt aan, is niet meer te dragen en kan niet worden verzacht
- uw situatie is te wijten aan een ernstige en ongeneeslijke aandoening, die veroorzaakt is door ongeval of ziekte
- het verzoek tot euthanasie wordt door u schriftelijk vastgelegd, gedateerd en ondertekend
- het is overwogen en herhaald en niet tot stand gekomen onder externe druk
- tussen uw schriftelijk verzoek en de uitvoering van de euthanasie moet er minstens een maand overheen gaan. Alleen bij terminaal zieken mag de euthanasie onmiddellijk na het verzoek worden uitgevoerd.

Voor de arts euthanasie kan uitvoeren, moet hij u onder meer informeren over uw gezondheidstoestand en uw levensverwachting. Hij moet met u de behandelingsmogelijkheden bespreken en samen met u na herhaald overleg akkoord gaan dat er geen andere redelijke oplossing is voor uw situatie. Hij moet het advies vragen van een tweede arts: is de situatie inderdaad medisch uitzichtloos? Hij zal uw verzoek ook bespreken met uw naasten, familie, vrienden. Bij niet-terminale patiënten, onder wie mensen die uitzichtloos psychisch lijden, moet ook een derde arts advies geven.

Voert elke arts euthanasie uit?

Neen. De wet geeft het recht op het verzoek om euthanasie, niet op de euthanasie zelf.

Als u euthanasie overweegt, doet u er goed aan dat tijdig met uw huisarts te bespreken.

Als uw arts geen euthanasie uitvoert, kan hij u doorverwijzen naar een LEIF-arts. Een LEIF-arts of LevensEinde InformatieForum-arts vormt het aanspreekpunt bij vragen of problemen rond euthanasie, zowel voor patiënten als artsen. Hij kan ook worden ingeschakeld als eerste of tweede geraadpleegde arts bij een euthanasieverzoek.

Naar een verstrenging of uitbreiding van de euthanasiewet?

De Belgische euthanasiewet, die vrij uniek is in de wereld, zorgt geregeld voor debat. Sommigen vragen de verstrenging van de euthanasiewet voor ondraaglijk psychisch lijden, onder meer omdat in sommige van die gevallen de medische uitzichtloosheid van de situatie niet altijd duidelijk is.

Anderen daarentegen vinden dat de euthanasiewet net ruimer moet. In ons land gaan er stemmen op om het debat op gang te brengen over 'voltooid leven' als reden voor euthanasie. Het gaat om oudere mensen zonder ernstige medische problemen die euthanasie willen omdat ze hun leven als voltooid beschouwen en daardoor ondraaglijk lijden. Dat is volgens de huidige euthanasiewet niet toegestaan omdat er geen ernstige medische oorzaak aan de basis ligt van het euthanasieverzoek.

Er zijn ook voorstanders van een andere uitbreiding van de huidige wet. De wilsverklaring euthanasie is enkel geldig als een patiënt zich in een onomkeerbare coma bevindt. Er is dus geen euthanasie mogelijk voor mensen met dementie of mensen die plots wilsonbekwaam worden door bijvoorbeeld een ongeval, ook al hebben ze een wilsverklaring opgesteld. Zij kunnen ook geen actueel verzoek voor euthanasie indienen omdat ze niet meer bij hun volle verstand zijn. Sommigen vinden dat in dergelijke gevallen een uitbreiding van de euthanasiewetgeving aangewezen is. Er werden daartoe in 2019 twee wetsvoorstellen ingediend die nog hangende zijn.

Meer informatie over palliatieve zorg en euthanasie

Nationale sensibiliseringsactie Zorg en zoveel meer: een campagne over palliatieve zorg
www.zorgenzoveelmeer.be

Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
Koning Albert II-laan 35 bus 33
1030 Brussel
02 553 35 00
zorgengezondheid@vlaanderen.be
www.zorg-en-gezondheid.be/palliatieve-zorg

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen
Luchthavenlaan 10
1800 Vilvoorde
02 255 30 40
info@palliatievezorgvlaanderen.be
www.palliatievezorgvlaanderen.be

Brusselse Pluralistische Federatie voor Palliatieve en Continue Zorg
Landbouwersstraat 30
1040 Brussel
02 648 04 02
info@fbsp-bfpz.be
www.fbsp-bfpz.org

LEIF – Levenseinde Informatie Forum
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
078 15 11 55
info@leif.be
www.leif.be

Recht op waardig sterven
Italiëlei 153
2000 Antwerpen
03 272 51 63
info@rws.be
www.rws.be

4. Afstaan van organen

Dankzij de vooruitgang van de wetenschap kunnen heel wat levens worden gered door organen te doneren. Ook dat is een manier om nog iets te betekenen als u er niet meer bent: een donor blijft verder leven in de mens(en) die hij of zij op die manier heeft gered.

Er zijn echter te weinig donors om aan de behoefte in België te voldoen. De wachtlijsten van patiënten die op een bepaald orgaan wachten zijn soms lang.

Wat zegt de wet?

De wet regelt het wegnemen van organen of weefsels bij een persoon (de donor), om die te transplanteren als medische behandeling bij een andere persoon (de ontvanger). De Belgische wet onderstreept dat een donor geen financiële vergoeding kan krijgen en dat de donatie anoniem is.

Donors kunnen volgens de wet levend of overleden zijn. Levende donors staan weefsels of (delen van) organen af die opnieuw kunnen aangroeien. Ze moeten door de arts worden ingelicht over de sociale, familiale, psychische en fysieke gevolgen van de wegname en hiermee vrij en bewust schriftelijk instemmen, en dit met een altruïstisch doel. Ze kunnen hun instemming later nog herroepen.

De meeste donors zijn overleden donors. Zij kunnen meestal al hun organen en weefsels afstaan. Voor de donatie plaatsvindt, wordt altijd vastgesteld of de donor hersendood is. Die diagnose moet gesteld worden door drie artsen die onafhankelijk optreden, los van de medische teams die instaan voor het wegnemen en transplanteren van de organen.

De wet veronderstelt dat elke burger instemt met orgaandonatie voor transplantatie na zijn overlijden, tenzij hij bij leven zijn verzet heeft uitgedrukt. Kortom, u stemt zwijgend toe als u zich niet tegen donatie na overlijden verzet.

Registreer u als donor

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, kunnen ook ouderen in bepaalde gevallen orgaandonor zijn.

U kunt over uw wensen rond orgaandonatie – instemming of weigering – praten met uw familie, zodat ze weten wat u heeft beslist.

Als u echt bereid bent om na uw overlijden een orgaan af te staan, laat u dat het best officieel registreren. Dan kan uw familie hierover later geen moeilijkheden maken.

Orgaandonatie: recente wijzigingen

U kunt uw wens om als donor van organen te fungeren, officieel laten vastleggen bij de Dienst Bevolking op het gemeentehuis, die dat zal registreren in de centrale databank waar de betrokken zorgverleners toegang toe hebben. Sinds1 juli 2020 is er een nieuwe mogelijkheid: u kunt ook uw behandelende arts vragen om deze registratie voor u

te doen. Of u kunt het direct zelf doen, online, via het portaal www.mijngezondheid.be.

Vroeger voorzag de wilsverklaring enkel in de mogelijkheid om zich expliciet 'akkoord te verklaren met' of 'zich te verzetten tegen' orgaandonatie. Sinds 1 juli 2020 zijn de keuzemogelijkheden ruimer. Zo kunt u aanduiden of u wel of niet instemt met orgaan-, weefsel- of celdonatie voor wetenschappelijk onderzoek of voor ontwikkeling van nieuwe behandelingen. U kunt ook uw wensen kenbaar maken voor donatie van een orgaan voor transplantatie of voor donatie van andere soorten menselijk lichaamsmateriaal (huid, kraakbeen, pezen …).

www.mijngezondheid.belgie.be
www.health.belgium.be/nl/orgaandonatie-nieuwe-modaliteiten-vanaf-1-juli-2020

Hoe verloopt het?

Het wegnemen van organen moet worden uitgevoerd met eerbied voor het stoffelijk overschot van de overledene en de gevoelens van de familie, zo zegt de wet. Het opbaren van het lichaam in een kist moet zo snel mogelijk gebeuren zodat de familie de laatste eer kan betuigen aan de overledene. De begrafenis moet zo snel mogelijk kunnen plaatsvinden.

5. Afstaan van het lichaam aan de wetenschap

U kunt ook beslissen dat uw lichaam, na uw overlijden, ter beschikking komt van de wetenschap. Dat helpt bij de vorming van toekomstige artsen en bij onderzoek naar nieuwe technieken en medische behandelingen.

U neemt daarvoor het best contact op met de medische faculteit van de universitaire instelling van uw keuze, want de nodige documenten en modaliteiten kunnen verschillen.

KU Leuven	www.med.kuleuven.be/nl/geneeskunde/vc/anatomie/afstaan_lichaam	016 32 12 14
UGent	www.ugent.be/ge/hsr/nl/diensten/lichaamsafstand	09 332 51 92
UA	https://www.uantwerpen.be/en/research-groups/astarc/research/research-groups/human-anatomy-and-em/lichaamsafstand/	03 265 28 28
VUB	svl.artevub.be/nl	02 477 43 17
UCL	www.uclouvain.be/fr/instituts-recherche/irec/morf/don-de-corps-a-la-science.html	02 764 52 40
ULB	www.erasme.ulb.ac.be/fr/enseignement-recherche/don-du-corps-a-la-science	02 555 63 66
ULg	www.dondecorps.uliege.be/cms/c_4039419/nl/dondecorps	04 366 51 52
UNamur	www.unamur.be/medecine/medecine/anatomie	081 72 43 02

6. Regelingen rond uitvaart, begrafenis en crematie

Ook voor de uitvaart kunt u regelingen treffen. U kunt in het bevolkingsregister laten registreren wat er met uw lichaam moet gebeuren als u overleden bent. Begraven of cremeren? Wenst u een uitvaartplechtigheid volgens een bepaalde godsdienst of levensovertuiging? In welke gemeente wenst u uw laatste rustplaats? En heeft u een uitvaartcontract?

De Dienst Bevolking van uw gemeente stelt een formulier ter beschikking voor een formele wilsbeschikking waarmee u uw wensen rond uw uitvaart kunt registreren. Als u een uitvaartovereenkomst heeft gesloten, is het goed dit in de wilsverklaring te vermelden. Uw gemeente gaat bij de aangifte van een overlijden automatisch na of er een wilsbeschikking bestaat. Zowel uw naasten als de begrafenisondernemer zullen rekening moeten houden met deze wensen. De laatste wilsbeschikking geldt levenslang, maar u kunt ze altijd wijzigen of intrekken.

Als u nog andere wensen heeft voor uw uitvaart, dan kunt u dat bespreken met uw familie of met de begrafenisondernemer van uw keuze. Welk soort graf wilt u, is er een familiegraf, wilt u een bepaalde grafsteen of een bepaalde tekst? Heeft u specifieke wensen voor de uitvaart, bijvoorbeeld voor wat betreft muziek, teksten en bloemen?

Project 'Bloemen noch kransen' van testament.be

Aan het einde van deze gids beseft u beter dan ooit dat u via een schenking of een testament het goede doel van uw hart uw steun kunt geven. En misschien kunt u zelfs nog meer doen: ook rond uw uitvaart zou u daarvoor – de laatste keer – uw engagement kunnen tonen en een geldinzameling (laten) organiseren.

Zo kan op de rouwbrief het project 'Bloemen noch kransen' van testament.be worden vermeld met de vraag om een gift te doen aan een bepaald goed doel.

Een andere mogelijkheid is de oprichting van een 'terherinneringsfonds', met foto's en andere herinneringen aan de overledene. Vanuit dit fonds kan een oproep gaan naar vrienden en familie om te doneren voor een bepaald goed doel. Er kan daarvoor ook een fundraisingactie worden opgezet, bv. een loopwedstrijd, een taartenbak, een facebookactie.

In sommige van onze buurlanden, zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk, is deze vorm van steun aan het goede doel al goed ingeburgerd, in allerlei sectoren (gezondheid, cultuur, het zuiden, milieu, wetenschappelijk onderzoek, mensenrechten …). Bij het overlijden van een huisdier wordt er soms een oproep gedaan om een dierenorganisatie te steunen.

Met het project 'Bloemen noch kransen' wil testament.be zulke initiatieven in België beter bekendmaken en de nodige informatie daarover laagdrempelig ter beschikking stellen aan burgers en aan de uitvaartsector.

www.testament.be/nl/Bloemen-Noch-Kransen

De uitvaartsector staat niet stil. Sinds kort zijn er in ons land ook mogelijkheden voor een 'groene uitvaart', die een lage impact heeft op het milieu. Er zijn bijvoorbeeld milieuvriendelijke uitvaartkisten op de markt die op een natuurlijke manier vergaan samen met het stoffelijk overschot, zoals kartonnen of geweven doodskisten. Deze kunnen op dit moment evenwel nog niet worden gebruikt in crematoria.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er naast begraven en cremeren ook andere vormen van lijkbezorging toegestaan, zoals humusatie. Daarbij wordt het lichaam van de overledene op een gecontroleerde manier gecomposteerd in houtsnippers, stro, gedroogd gras en bladeren. Na ongeveer een jaar zijn de stoffelijke resten, op de beenderen na, omgevormd tot vruchtbare humus. In Vlaanderen en Wallonië is humusatie nog niet wettelijk toegelaten.

Een trend in verband met begrafenissen die al langer bestaat in ons land, is het hergebruik van 'kerkhofmonumenten'. Sommige steden (waaronder Antwerpen, Brugge, Gent en enkele Brusselse gemeenten) promoten het hergebruik van deze mooie oude graven die door de nabestaanden niet meer worden onderhouden. Soms zijn het echte pareltjes van enkele tientallen tot

meer dan honderd jaar oud: art-nouveauzerken versierd met schitterende beelden, Griekse tempels of art-decogebouwtjes. De prijs is afhankelijk van hun grootte en hun kunsthistorische waarde. Kerkhofmonumenten kunnen goedkoper uitvallen dan een nieuwe grafzerk. Sommige steden steunen dit met een subsidie. Voorwaarde is wel dat de koper of zijn familie het graf restaureert en onderhoudt.

U kunt tot slot een verzekering afsluiten die de kosten van een begrafenis of crematie dekt. Begrafenisondernemers en verzekeringsmaatschappijen bieden zo'n uitvaartverzekering of begrafenisverzekering aan.

Meer informatie over uitvaart, begrafenis en crematie

www.belgium.be/nl/familie/overlijden/begraven
www.belgium.be/nl/familie/overlijden/crematie

7. Vroegtijdige zorgplanning

De thema's in dit deel, regelen voor het levenseinde, maken deel uit van vroegtijdige zorgplanning of Advanced Care Planning.

De federale overheid lanceerde een campagne met de website mijnoudedag.be. Daarmee wil ze elke burger uitnodigen om na te denken over hoe hij behandeld wil worden in de laatste fase van zijn leven.

Website mijnoudedag.be

'Durf erover te praten', zo luidt het devies op de website mijnoudedag.be van de federale overheid. Durf te praten over uw wensen rond overlijden, zorg en huisvesting als u ouder wordt. Aan welk soort zorg geeft u de voorkeur? Waar hoopt u te blijven wonen? Onder welke omstandigheden lijkt het voor u meer draaglijk om te sterven? Als u uw wensen hierover duidelijk formuleert, kunnen uw voorkeuren worden gerespecteerd door uw naasten en uw zorgverleners, ook als ze ooit in uw plaats een beslissing moeten nemen.
De website benadrukt het belang van het aanstellen van een vertrouwenspersoon en/of vertegenwoordiger (gemachtigde). U vindt er documenten om een vertrouwenspersoon of een vertegenwoordiger aan te stellen en om die aanstelling te herroepen.

De website bevat ook een 'wensformulier' dat u kan helpen om uw wensen rond al deze punten te overdenken, te bespreken en neer te schrijven.

www.mijnoudedag.be

Soorten wilsverklaringen

Een wilsverklaring is een document waarin u duidelijke richtlijnen geeft over een aspect van het levenseinde waarover u zelf op een bepaald moment uw wensen niet meer zult kunnen uitdrukken. Ook wanneer het wettelijk niet verplicht is, doet u er goed aan uw keuzes in verband met het levenseinde op papier te zetten. U kunt desgewenst alle verklaringen herroepen met een nieuwe verklaring.

U kunt in ons land tot vijf officiële wilsverklaringen opstellen:

- weigering van toestemming voor een bepaalde behandeling (negatieve wilsverklaring)
- euthanasie (bij onomkeerbare coma)
- orgaandonatie
- lichaamsschenking aan de wetenschap
- uitvaart ('laatste wilsbeschikking').

Formulieren voor officiële wilsverklaringen

Papieren formulieren
In gemeenten, ziekenhuizen, woonzorgcentra en bij apothekers

Online formulieren downloaden
Website van gemeenten
www.health.belgium.be/nl
www.leif.be
www.palliatievezorgvlaanderen.be

U houdt van elke verklaring een kopie voor uzelf. Voor alle verklaringen behalve die over de uitvaart geeft u ook een kopie aan een persoon of personen naar keuze (familielid, vriend, uw vertrouwenspersoon of vertegenwoordiger) en aan uw arts. Laat waar mogelijk uw verklaringen ook registreren in het gemeentehuis, m.n. voor euthanasie, orgaandonatie en uitvaart. U kunt uw wilsverklaringen ook zelf registeren in uw online gezondheidsportaal: www.mijngezondheid.belgie.be

Meer informatie over vroegtijdige zorgplanning

Federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid
www.health.belgium.be/nl/gezondheid

Maak palliatieve zorg en levenseinde bespreekbaar.
Online brochure van Actie Palliatieve Zorg en uitgeverij Politeia (2021).
https://issuu.com/news-politeia/docs/palliatieve_zorg_en_levenseinde_hr

LEIF-plan (LevensEinde InformatieForum) – geactualiseerde versie 2021
Deel 1: alle informatie om samen te praten over hulp voor nu en later
Deel 2: de correcte voorafgaande wilsverklaringen

LEIF-kaart: een handig overzicht van uw wilsbeschikkingen

Er is geen officieel papieren document waarin u al uw laatste wilsbeschikkingen kunt opnemen. U kunt wel een 'LEIF-kaart' aanvragen bij het LevensEinde InformatieForum . Dit plastic kaartje ter grootte van een bankkaart vermeldt over welke wilsverklaringen u beschikt. U kunt het bewaren in uw portefeuille. De LEIF-kaart vervangt de (papieren) vorm van wilsverklaringen niet. Ze biedt wel een extra garantie dat artsen en hulpverleners sneller op de hoogte zijn van uw wettelijke wilsverklaringen.

www.leif.be

8. Regeling voor het beheer van uw goederen via een zorgvolmacht

Tot slot een woordje over de zorgvolmacht, die sinds enkele jaren mogelijk is en elk jaar populairder wordt, zo blijkt uit de Familiebarometer van de Federatie van het Notariaat.

Waarover gaat het? Er kan een moment komen waarop u zelf geen belangrijke beslissingen meer kunt nemen, en misschien gebeurt dat vroeger dan u denkt. Nu u nog wilsbekwaam en helder bent, kunt u daarvoor maatregelen nemen. U kunt het beheer over uw goederen toekennen aan één of meerdere personen, de *lasthebber(s)*, die een zogenaamde zorgvolmacht zullen krijgen om dan bepaalde beslissingen te nemen of bepaalde handelingen te stellen in verband met uw goederen. Vaak gaat het om de partner of om de gemeenschappelijke kinderen.

Sinds 2019 kunt u met een zorgvolmacht ook een beperkt aantal *persoonlijke kwesties* regelen. U kunt bv. een lasthebber aanduiden om voor u een woonzorgcentrum te zoeken, rekening houdend met uw criteria en uw financiële mogelijkheden, of om toe te zien op uw patiëntenrechten. Deze lasthebber hoeft niet dezelfde te zijn als de lasthebber die uw financiële zaken behartigt.

Formuleer precies wat u wenst

U bepaalt zelf hoe ver de volmacht reikt. Gaat het bijvoorbeeld enkel om het betalen van facturen en het beheren van de bankrekening(en), of gaat het ook om het verkopen en verhuren van een huis, schenkingen doen, het nemen van beslissingen in uw bedrijf …? De lasthebber(s) moet(en) daarbij rekening houden met eventuele instructies die u hierover in de volmacht heeft opgenomen, bv. de gelijkheid van alle kinderen moet worden gerespecteerd bij de successieplanning, alleen maatschappelijk verantwoorde beleggingen zijn toegelaten. U kunt ook beslissen dat bepaalde beslissingen over uw goederen moeten gebeuren door een bepaalde lasthebber.

Voor meteen of voor later

In de zorgvolmacht wordt vastgelegd wanneer men u als wilsonbekwaam mag beschouwen. In de praktijk gebeurt dat vaak aan de hand van geneeskundige verslagen van twee onafhankelijke artsen. Als u dat wenst, kunt u in de zorgvolmacht een vertrouwenspersoon aanwijzen, die bij onregelmatigheden in dit verband naar de vrederechter kan stappen.

U kiest zelf wanneer de zorgvolmacht uitwerking krijgt. Dat kan bijvoorbeeld al vandaag of morgen, omdat u zich moeilijk kunt verplaatsen. U kunt vandaag ook al anticiperen op uw toekomstige wilsonbekwaamheid. In dat geval zal de zorgvolmacht pas uitwerking krijgen als u niet langer wilsbekwaam bent. De zorgvolmacht kan ook een tijdelijke wilsonbekwaamheid overbruggen, bijvoorbeeld na een ongeval of een operatie.

Niet onbelangrijk: u kunt een zorgvolmacht altijd wijzigen of intrekken zolang u wilsbekwaam bent.

Naar de notaris

U kunt een lastgeving sluiten zonder tussenkomst van de notaris, maar het is ten zeerste aangeraden om dat wel te doen.

De redactie van de zorgvolmacht is van groot belang. Er kunnen heel wat keuzes gemaakt worden: de aanduiding van één of meerdere lasthebber(s), de omschrijving van de bevoegdheden (bv. banktransacties bij meerdere lasthebbers), vermijden van tegenstrijdigheid van belangen, controle, minimale boekhouding enz.

De zorgvolmacht verschilt op twee punten van een klassieke volmacht. Om te beginnen moet in de lastgeving uitdrukkelijk vermeld staan dat ze kadert in de organisatie van een *buitengerechtelijke bescherming*. Daarnaast moet ze geregistreerd worden in het Centraal Register van Lastgevingsovereenkomsten (CRL), dat wordt bijgehouden door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen. Dat moet gebeuren voor u wilsonbekwaam wordt. Als u uw zorgvolmacht laat opstellen met tussenkomst van een notaris, kan die de volmacht registreren in het CRL. Anders moet u voor de registratie naar de vrederechter stappen.

De lastgeving kan worden vastgelegd in een onderhandse of een authentieke akte. Een authentieke akte is hoe dan ook nodig voor vastgoedverrichtingen of als akten verleden moeten worden waarvoor de notariële vorm wettelijk vereist is (schenkingsakten, bepaalde vennootschapsakten enz.).

Wat als u geen wilsverklaring opstelde?

Als u wilsonbekwaam wordt en geen zorgvolmacht opstelde, zal de vrederechter een bewindvoerder aanstellen (een familielid of een professionele bewindvoerder, bv. een advocaat). Vandaag kunt u overigens zelf kiezen wie uw bewindvoerder wordt als er ooit een dag komt waarop die moet worden aangesteld. Daartoe kunt u bij de notaris een ‘verklaring van voorkeur’ laten opmaken, waarmee de vrederechter rekening zal houden, tenzij uw belangen hierdoor zouden worden geschaad.

Meer informatie over de zorgvolmacht?

www.notaris.be

GETUIGENIS

Waarom zet u een goed doel in uw testament?

"Wij zien veel liever onze zuur verdiende centjes bij een goed doel van onze keuze terechtkomen dan bij de Staat. Omdat we allebei enorme dierenvrienden zijn, was onze keuze snel gemaakt en hebben we twee vzw's die om het welzijn van de dieren bekommerd zijn, opgenomen in ons testament."

Herman Morren

BIJLAGEN

Bijlage 1: Bronnen

Wetgeving
Wet betreffende de rechten van de patiënt, 22 augustus 2002.
Wet betreffende de palliatieve zorg, 14 juni 2002.
Wet betreffende de euthanasie, 28 mei 2002.
Wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid, 17 maart 2013.
Wet betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, 13 juni 1986.

Publicaties
Vlaams Patiëntenplatform (2016). *Ken je rechten als patiënt.*
FOD Volksgezondheid (2019). *Wet Rechten van de patiënt. In een goede relatie weet je wat je aan elkaar hebt.*
Federatie Palliatieve zorg (2015). *Alles over het levenseinde. Wegwijs in palliatieve zorg.* Leuven: Acco.
LEIF-plan (LevensEinde InformatieForum) – geactualiseerde versie 2021
Senaeve, P., Swennen, F., Verschelden, G. (eds) (2014). *Meerderjarige beschermde personen.* Brugge: die Keure.

Websites
www.health.belgium.be/nl/gezondheid
www.leif.be
www.vlaamspatientenplatform.be
www.mijngezondheid.belgie.be
www.zorg-en-gezondheid.be
www.palliatievezorgvlaanderen.be
www.notaris.be
www.testament.be
justitie.belgium.be

Bijlage 2: Woordenlijst

Beschikbaar deel: het deel van uw vermogen dat u vrij kunt bestemmen nadat het voorbehouden of reservataire deel ervan werd afgehouden.

Duolegaat: fiscale techniek waarmee u een deel van uw vermogen nalaat aan een goed doel dat de erfbelasting of het successierecht moet betalen op het andere deel dat u aan een familielid of een andere legataris nalaat.

Erfbelasting: belasting op nalatenschappen in Vlaanderen.

Erflater: degene die overleden is en zijn nalatenschap nalaat.

Inkorting: terugvordering door de reservataire erfgenaam van wie het wettelijke of voorbehouden erfdeel door een schenking of legaat is aangetast, waardoor de schenking of het legaat beperkt wordt tot het beschikbaar deel van het vermogen.

Legaat: wat u via uw testament nalaat aan een erfgenaam of aan een goed doel.

Legataris: de begunstigde van een legaat, dus degene die het legaat ontvangt.

Monolegaat: een techniek die gelijkaardig is aan het duolegaat. Ook hier moet het goede doel het successierecht betalen, zodat zowel het goede doel als de wettige erfgenamen meer overhouden.

Reservatair deel, reserve: het deel van uw erfenis waarover u niet vrij kunt beschikken omdat bepaalde erfgenamen er volgens de wet recht op hebben.

Reservataire erfgenamen: de wettelijke erfgenamen die recht hebben op een voorbehouden erfdeel van de nalatenschap: echtgenoot of echtgenote, kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen.

Schenkbelasting: belasting op schenkingen in Vlaanderen.

Schenkingsrecht: belasting op schenkingen in Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in het Waals Gewest.

Successierechten: belasting op nalatenschappen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in het Waals Gewest.

Testament: een akte waarin iemand bepaalt wat er na zijn dood met zijn vermogen moet gebeuren.

Testamentuitvoerder: de persoon die zorgt dat het testament wordt

uitgevoerd zoals u het heeft bepaald. Het kan een familielid of een vriend zijn die je vertrouwt, maar ook een notaris of een advocaat.

Testator: degene die iets nalaat via zijn of haar testament.

Voorbehouden deel: reservatair deel.

Vruchtgebruik: het recht om andermans goed te gebruiken of er de vruchten van te ontvangen (huuropbrengst, intrest …).

Bijlage 3: Tarieven schenkbelasting/schenkingsrechten

De cijfers in de drie gewesten kunt u ook vinden op:
financien.belgium.be/nl/particulieren/gezin/schenkingen

1. Vlaanderen - Algemene regeling schenkingen

1.1. Onroerende goederen

Tabel 1 - Tarief in rechte lijn en tussen partners (echtgenoten, wettelijk samenwonenden, partnerschap van ten minste 1 jaar)

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkbelasting
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	3	4.500
150.000,01	250.000	9 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 6)	9.000 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 6.000)
250.000,01	450.000	18 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 12)	36.000 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 24.000)
Totaal			**49.500** (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 34.500)
Boven de 450.000		27 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteits-attest: 18)	

Tabel 2 - Tarief tussen alle andere personen (broers en zussen, ooms of tantes en neven of nichten, en alle andere personen)

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkbelasting
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	10 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 9)	15.000 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 13.500)
150.000,01	250.000	20 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 17)	20.000 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 17.000)
250.000,01	450.000	30 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 24)	60.000 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 48.000)
Totaal			**95.000** (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 78.500)
Boven de 450.000		40 (Met energierenovatie of verhuur met conformiteitsattest: 31)	

1.2. Roerende goederen

De huidige geldende tarieven voor de schenking van roerende goederen in Vlaanderen zien er als volgt uit:

In rechte lijn en tussen partners	In alle andere gevallen
3%	7%

2. Vlaanderen - Tarieven voor schenkingen aan goede doelen

Recente wijzigingen

De tarieven voor het Vlaams Gewest zijn gewijzigd sinds 1 juli 2021: de meeste goede doelen worden sindsdien niet meer belast in de schenkbelasting. Private stichtingen en beroepsverenigingen zullen wel onderworpen blijven aan het tarief van 5,5%.

- **De schenkbelasting bedraagt 0% voor schenkingen (inclusief inbrengen om niet) van roerende goederen aan:**
  1. het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap;
  2. de Vlaamse, de Franse en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie;
  3. de Franse en de Duitstalige Gemeenschap en aan het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  4. een staat van de Europese Economische Ruimte;
  5. provincies en gemeenten in het Vlaams Gewest;
  6. de openbare instellingen van de publiekrechtelijke rechtspersonen, vermeld in punt 1 tot en met 5;
  7. erkende sociale huisvestingsmaatschappijen als vermeld in artikel 4.36 van de Vlaamse Codex Wonen van 2021;
  8. de coöperatieve vennootschap Vlaams Woningfonds van de grote gezinnen;
  9. dienstverlenende en opdrachthoudende verenigingen als vermeld in artikel 12, § 2, 2° en 3° van het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking;
  10. verenigingen zonder winstoogmerk, , internationale verenigingen zonder winstoogmerken stichtingen van openbaar nut;
  11. openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

- **De schenkbelasting bedraagt 5,5% voor schenkingen van roerende goederen aan:**
  1. private stichtingen;
  2. ziekenfondsen;
  3. beroepsverenigingen.

- **Tarief van 3% voor schenking van gebouwen**

Als de schenking aan alle bovenvermelde rechtspersonen voldoet aan de voorwaarden voor het verlaagde tarief voor gebouwen onderworpen aan een energetische renovatie of van gebouwen met conformiteitsattest die verhuurd worden, wordt via een teruggave een verlaagd tarief toegepast van 3%.

- **Forfaitair tarief van 100 euro voor schenkingen tussen vzw's en stichtingen onderling**

Als de schenker ook een vzw of een stichting is (zie lijst onder bovenstaand punt 10), dan is een forfaitair tarief van 100 euro van toepassing.

- **Tarieven van toepassing in de Europese Economische Ruimte**

De verlaagde tarieven van 0%, 5,5% en 3% en het forfaitair tarief van 100 euro zijn ook van toepassing op gelijksoortige rechtspersonen die opgericht zijn volgens en onderworpen zijn aan de wetgeving van een andere staat van de Europese Economische Ruimte, en die daar bovendien hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging hebben.

3. Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Algemene regeling schenkingen

3.1. Onroerende goederen

Tabel 3 - Tarief in rechte lijn

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkingsrechten
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	3	4.500
150.000,01	250.000	9	9.000
250.000,01	450.000	18	36.000
Totaal			**49.500**
Boven de 450.000		27	

Tabel 4 - Tarief tussen broers en zussen en alle andere personen

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkingsrechten
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	10	15.000
150.000,01	250.000	20	20.000
250.000,01	450.000	30	60.000
Totaal			**95.000**
Boven de 450.000		40	

3.2. Roerende goederen

De huidige geldende tarieven voor de schenking van roerende goederen in Brussel zien er als volgt uit:

In rechte lijn, tussen echtgenoten of wettelijk samenwonenden	In alle andere gevallen
3%	7%

4. Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Tarieven voor schenkingen aan goede doelen

- **Het schenkingsrecht bedraagt 0% voor schenkingen aan:**
  1. het Waals Gewest;
  2. de Franse Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse Agglomeratie, de Gemeenschappelijke, de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap;
  3. de instellingen die vergelijkbaar zijn met die bedoeld onder de bovenstaande twee punten, opgericht overeenkomstig en onderworpen aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  4. de federale staat en een lidstaat van de Europese Economische Ruimte;

5. de rechtspersonen opgericht door de instellingen bedoeld onder 1 tot en met 4;
6. de Beheerscommissies voor natuurparken wanneer ze de vorm aannemen van een vzw, overeenkomstig artikel 11 van het decreet van 16 juli 1985 betreffende de natuurparken.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 6,60% voor schenkingen van roerende goederen aan:**
  1. gemeenten gelegen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en hun openbare instellingen;
  2. de door de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij erkende maatschappijen;
  3. de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Woningfonds van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  4. de intercommunales van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  5. stichtingen van openbaar nut.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 7% voor schenkingen van roerende goederen aan:**
  1. (internationale) vzw's;
  2. (landsbonden van) ziekenfondsen;
  3. beroepsverenigingen;
  4. private stichtingen.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 7% voor schenkingen (inclusief inbrengen om niet) van onroerende goederen aan:**
  1. verenigingen zonder winstoogmerk;
  2. ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen;
  3. beroepsverenigingen;
  4. internationale verenigingen zonder winstoogmerk;
  5. private stichtingen.

- **Forfaitair tarief van 100 euro voor schenkingen tussen vzw's en stichtingen onderling**

Voor de schenkingen (inclusief inbrengen om niet) aan stichtingen van openbaar nut en rechtspersonen als vermeld hierboven (schenkingsrecht 7%, bv. een vzw of een private stichting), bedraagt het schenkingsrecht 100 euro als de schenker of de inbrenger zelf een stichting van openbaar nut of een rechtspersoon is als vermeld hierboven (schenkingsrecht 7% bv. een vzw of een private stichting).

- **Tarieven van toepassing in de Europese Economische Ruimte**

De verlaagde tarieven van 6,6% en 7% en het forfaitair tarief van 100 euro zijn ook toepasselijk op gelijkaardige rechtspersonen die opgericht zijn volgens en onderworpen zijn aan de wetgeving van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte, en die bovendien hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging binnen de Europese Economische Ruimte hebben.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 1,10% voor de schenkingen (met inbegrip van de inbrengen om niet) door de gemeenten aan:**

de pensioenfondsen die zij in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk hebben opgericht in uitvoering van een door de voogdijoverheid goedgekeurd saneringsplan.

5. Waalse Gewest – Algemene regeling

5.1. Onroerende goederen

Tabel 5 - Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en tussen wettelijk samenwonenden

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkingsrechten
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	3	4.500
150.000,01	250.000	9	9.000
250.000,01	450.000	18	36.000
Totaal			**49.500**
Boven de 450.000		27	

Tabel 6 - Tarief tussen alle andere personen

Gedeelte van de schenking		Percentage	Verschuldigde schenkingsrechten
Van	Tot (inbegrepen)		
EUR	EUR		
0,01	150.000	10	15.000
150.000,01	250.000	20	20.000
250.000,01	450.000	30	60.000
Totaal			**95.000**
Boven de 450.000		40	

5.2. Roerende goederen

De huidige geldende tarieven voor de schenkingen van roerende goederen in Wallonië zien er als volgt uit:

In rechte lijn, tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden	Tussen alle andere personen
3,3 %	5,5%

6. Waalse gewest - Tarieven voor schenkingen aan goede doelen

- **Het schenkingsrecht bedraagt 0% voor schenkingen aan:**
  1. het Waals Gewest;
  2. de Franse Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse Agglomeratie, de Gemeenschappelijke, de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap;
  3. de instellingen die vergelijkbaar zijn met die bedoeld onder de bovenstaande twee punten, opgericht overeenkomstig en onderworpen aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  4. de federale staat en een lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  5. de rechtspersonen opgericht door de instellingen bedoeld onder 1 tot en met 4;

6. de Beheerscommissies voor natuurparken wanneer ze de vorm aannemen van een vzw, overeenkomstig artikel 11 van het decreet van 16 juli 1985 betreffende de natuurparken.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 5,5% voor schenkingen aan:**
  1. de provincies, de gemeenten, de provinciale en gemeentelijke openbare instellingen, de intercommunales, de autonome gemeentebedrijven gelegen in België, evenals aan de met deze vergelijkbare rechtspersonen opgericht overeenkomstig en onderworpen aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  2. de maatschappijen erkend door de Société wallonne du Logement (Waalse Huisvestingsmaatschappij);
  3. het Fonds du Logement des Familles nombreuses de Wallonie (Woningfonds van de Kroostrijke Gezinnen van Wallonië);
  4. de instellingen met een maatschappelijk doel bedoeld in artikel 191 van de Waalse Huisvestingscode, erkend door de Waalse Regering als sociaal vastgoedagentschap, buurtregie of vereniging ter bevordering van de huisvesting.

- **Het schenkingsrecht bedraagt 7% voor schenkingen (met inbegrip van de inbreng om niet) aan:**
  1. vzw's;
  2. (nationale unies van) de ziekenfondsen;
  3. de beroepsunies;
  4. de internationale vzw's;
  5. de privéstichtingen en de stichtingen van openbaar nut.

- **Forfaitair tarief van 100 euro voor schenkingen tussen vzw's en stichtingen onderling**

Voor de schenkingen (inclusief inbrengen om niet), aan stichtingen en rechtspersonen als vermeld hierboven (schenkingsrecht 7%, bv. een vzw of een stichting), bedraagt het schenkingsrecht 100 euro als de schenker of de inbrenger zelf een stichting of een rechtspersoon is als vermeld hierboven (schenkingsrecht 7% bv. een vzw of een stichting).

- **Het schenkingsrecht bedraagt 1,10% voor schenkingen door de gemeenten aan:**

de pensioenfondsen door henzelf opgericht in de vorm van verenigingen zonder winstoogmerk ter uitvoering van een financieel saneringsplan goedgekeurd door de toezichthoudende overheid.

- **Opgelet: bijkomende voorwaarden voor bepaalde tariefcategorieën**

Voor de verlaagde tarieven van 7% en 1,10% en het forfaitair tarief van 100 euro gelden bijkomende voorwaarden (zie art. 140, lid 2 Waals W.Reg.).

Bijlage 4: Tarieven erfbelasting/successierechten

De cijfers van de drie gewesten kunt u ook vinden op:
financien.belgium.be/nl/particulieren/gezin/overlijden/successierechten

1. Vlaanderen - Algemene regeling legaten

Tabel 1 - Tarief in rechte lijn en tussen partners (echtgenoten, wettelijk samenwonenden, partnerschap van ten minste 1 jaar)

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Erfbelasting
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	50.000	3	1.500
50.000,01	250.000	9	18.000
Totaal			**19.500**
Boven de 250.000		27	

Tabel 2 - Tarief tussen broers en zussen en tussen alle andere personen

Gedeelte van de nalatenschap		Tussen broers en zussen		Tussen alle andere personen	
Van	Tot inbegrepen	%	Erfbelasting	%	Erfbelasting
EUR	EUR				
0,01	35.000	25	8.750	25	8.750
35.000,01	75.000	30	12.000	45	18.000
Totaal			**20.750**		**26.750**
Boven de 75.000,01		55		55	

2. Vlaanderen - Tarieven voor legaten aan goede doelen

- **De erfbelasting bedraagt sinds 1 juli 2021 0% voor de legaten aan:**
  1. vzw's;
  2. stichtingen van openbaar nut.
- **De erfbelasting bedraagt ook 0% voor de legaten aan:**
  1. het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap;
  2. de Vlaamse, de Franse en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie;
  3. de Franse en de Duitstalige Gemeenschap en het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  4. een staat in de Europese Economische Ruimte;
  5. de provincies en gemeenten in het Vlaams Gewest;
  6. de openbare instellingen van de publiekrechtelijke rechtspersonen, vermeld in bovenstaande punten 1 tot en met 5;
  7. erkende sociale huisvestingsmaatschappijen als vermeld in artikel 4.36 van de Vlaamse Codex Wonen van 2021;
  8. de coöperatieve vennootschap Vlaams Woningfonds van de grote gezinnen;
  9. dienstverlenende en opdrachthoudende verenigingen als vermeld in artikel 12, § 2, 2° en 3°, van het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking;
  10. openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

- **De erfbelasting bedraagt 8,5% voor de legaten aan:**
  1. private stichtingen;
  2. ziekenfondsen;
  3. beroepsverenigingen.

Tarieven van toepassing in de Europese Economische Ruimte
De verlaagde tarieven van 0% en van 8,5% zijn ook van toepassing op gelijksoortige rechtspersonen die opgericht zijn volgens en onderworpen zijn aan de wetgeving van een andere staat van de Europese Economische Ruimte, en die daar bovendien hun statutaire zetel, hun hoofdbestuur of hun hoofdvestiging hebben.

3. Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Algemene regeling legaten

Tabel 3 - Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Successierechten
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	50.000	3	1.500
50.000,01	100.000	8	4.000
100.000,01	175.000	9	6.750
175.000,01	250.000	18	13.500
250.000,01	500.000	24	60.000
Totaal			**85.750**
Boven de 500.000		30	

Tabel 4 - Tarief tussen broers en zussen

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Successierechten
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	12.500	20	2.500
12.500,01	25.000	25	3.125
25.000,01	50.000	30	7.500
50.000,01	100.000	40	20.000
100.000,01	175.000	55	41.250
175.000,01	250.000	60	45.000
Totaal			**119.375**
Boven de 250.000		65	

Tabel 5 - Tarief tussen ooms, tantes en neven of nichten

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Successierechten
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	50.000	35	17.500
50.000,01	100.000	50	25.000
100.000,01	175.000	60	45.000
Totaal			**87.500**
Boven de 175.000		70	

Tabel 6 - Tarief tussen alle andere personen

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Successierechten
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	50.000	40	20.000
50.000,01	75.000	55	13.750
75.000,01	175.000	65	65.000
Totaal			**98.750**
Boven de 175.000		80	

4. Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Tarieven voor legaten aan goede doelen

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de verschillende tarieven in functie van het soort vereniging geharmoniseerd. De tarieven van 6,6 en 12,5% zijn vervangen door een uniform tarief van 7%, zowel voor stichtingen als voor erkende vzw's. Legaten aan niet-erkende vzw's en private stichtingen blijven wel onderworpen aan 25% successierechten.

- **Er is een vrijstelling van het successierecht voor de legaten aan:**
  1. het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  2. de Brusselse agglomeratie;
  3. de Vlaamse, Franse en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie;
  4. de Franse, Vlaamse en Duitstalige Gemeenschap en aan het Vlaams en het Waals Gewest;
  5. de publiekrechtelijke rechtspersonen die gelijkgesteld zijn met de hierboven onder 1 tot 4 vermelde instellingen, die opgericht zijn volgens en onderworpen zijn aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  6. een lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  7. de openbare instellingen van de publiekrechtelijke rechtspersonen vermeld onder 1 tot 6.

- **Het successierecht bedraagt 7% voor de legaten aan:**
  1. gemeenten en hun openbare instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  2. door de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij erkende maatschappijen;
  3. het Woningfonds van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, coöperatieve maatschappij met beperkte aansprakelijkheid;
  4. intercommunales van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
  5. stichtingen van openbaar nut;
  6. vzw's en andere rechtspersonen zonder winstoogmerk die de federale erkenning gekregen hebben bedoeld in artikel 145[33] van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992, de dag van het overlijden of het jaar dat volgt op het overlijden.

- **Het successierecht bedraagt 25% voor de legaten aan:**
  1. vzw's zonder federale erkenning;
  2. ziekenfondsen of de landsbonden van ziekenfondsen;
  3. beroepsverenigingen;
  4. internationale vzw's;
  5. private stichtingen.

5. Waalse Gewest - Algemene regeling legaten

Tabel 7 - Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden

Gedeelte van de nalatenschap		Percentage	Successierechten
Van	Tot inbegrepen		
EUR	EUR		
0,01	12.500	3	375
12.500,01	25.000	4	500
25.000,01	50000	5	1.250
50.000,01	100.000	7	3.500
100.000,01	150.000	10	5.000
150.000,01	200.000	14	7.000
200.000,01	250.000	18	9.000
250.000,01	500.000	24	60.000
Totaal			**86.625**
Boven de 500.000		30	

Tabel 8 - Tarief tussen broers en zussen, ooms of tantes en neven of nichten, en alle andere personen

Gedeelte van de nalatenschap		Tussen broers en zussen		Tussen ooms, tantes, neven of nichten		Tussen alle andere personen	
Van	Totaal inbegrepen	%	Successie-rechten	%	Successie-rechten	%	Succesie-rechten
EUR	EUR						
0,01	12.500	20	2.500	25	3.125	30	3.750
12.500,01	25.000	25	3.125	30	3.750	35	4.375
25.000,01	75.000	35	17.500	40	20.000	60	30.000
75.000,01	175.000	50	50.000	55	55.000	80	80.000
Totaal			**73.125**		**81.875**		**118.125**
Boven de 175.000		65		70		80	

6. Waals Gewest - Tarieven voor legaten aan goede doelen

- **Er is een vrijstelling van successierecht voor de legaten aan (rechtspersonen opgericht door):**
  1. het Waals Gewest;
  2. de Franse Gemeenschap, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse Agglomeratie, de Gemeenschappelijke, de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap;
  3. de instellingen die vergelijkbaar zijn met die bedoeld onder bovenstaande punten 1 en 2, opgericht overeenkomstig en onderworpen aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  4. de federale staat en een lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  5. de rechtspersonen opgericht door de instellingen bedoeld onder de bovenstaande punten 1 t.e.m.4.

- **Er is een verlaagd tarief van 5,5% voor de legaten aan:**
  1. de provincies;
  2. de gemeenten;
  3. de provinciale en gemeentelijke openbare instellingen;
  4. de intercommunales;
  5. de autonome gemeentebedrijven;
  6. rechtspersonen vergelijkbaar met de bovenstaande instellingen opgericht overeenkomstig en onderworpen aan de wetgeving van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte;
  7. de maatschappijen erkend door de 'Société wallonne du Logement' (Waalse Huisvestingsmaatschappij);
  8. het 'Fonds du Logement des Familles nombreuses de Wallonie' (Woningfonds van de Kroostrijke Gezinnen van Wallonië);
  9. de instellingen met een maatschappelijk doel bedoeld in artikel 191 van de Waalse Huisvestingscode die door de Waalse Regering als agentschappen voor sociale huisvesting, sociale buurtregieën of verenigingen voor de bevordering van de huisvesting erkend worden.

- **Er is een verlaagd tarief van 7% voor de legaten aan:**
  1. vzw's;
  2. mutualiteiten of nationale verenigingen van mutualiteiten;
  3. beroepsverenigingen;
  4. internationale vzw's;
  5. privéstichtingen;
  6. stichtingen van algemeen nut.

Voor het verlaagd tarief van 7% gelden wel bijkomende voorwaarden (zie art. 60 Waals W.Succ.).

Bijlage 5: Modeldocumenten

Modellen van algemeen legaat aan het goede doel

1. Reservataire erfgenamen - deel van uw nalatenschap (max. 50%) naar een goed doel

Ik ondergetekende ..... (naam voornaam), geboren te ..... (gemeente) op ..... (datum) en wonende in ..... (gemeente, straat, huisnummer),

verklaar mijn testament als volgt op te maken.

Ik herroep hierbij alle voorgaande wilsbeschikkingen.

Ik legateer het grootst beschikbaar deel van mijn nalatenschap, waarover de wet mij toelaat te beschikken, aan (naam goed doel + adres + ondernemingsnummer).

Als het voornoemde goede doel niet meer bestaat op het moment van mijn overlijden of wanneer het goede doel mijn legaat niet kan of wil aanvaarden, laat ik het grootst beschikbaar deel van mijn nalatenschap, waarover de wet mij toelaat te beschikken, na aan (naam goed doel 2 + adres + ondernemingsnummer).

Gedaan te ..... (plaats) op …./…./….. (datum)

Als dit testament niet notarieel wordt verleden, moet het door de testator met de hand zijn geschreven, worden gedagtekend en worden ondertekend met de gebruikelijke handtekening.

2. Geen reservataire erfgenamen - volledige nalatenschap naar een goed doel

Ik ondergetekende.....(naam voornaam), geboren te ..... (gemeente) op ..... (datum) en wonende in ..... (gemeente, straat, huisnummer), verklaar mijn testament als volgt op te maken.

Ik herroep hierbij alle voorgaande wilsbeschikkingen.

Ik legateer de volle eigendom van alle roerende en onroerende goederen die mijn nalatenschap zal bevatten aan (naam goed doel + adres + ondernemingsnummer), die ik aanstel als algemeen legataris.

Als het voornoemde goede doel niet meer bestaat op het moment van mijn overlijden of wanneer het goede doel mijn legaat niet kan of wil aanvaarden, legateer ik de volle eigendom van alle roerende en onroerende goederen die mijn nalatenschap zal bevatten aan (naam goed doel 2 + adres + ondernemingsnummer), die ik in dat geval aanstel als algemeen legataris.

Gedaan te ..... (plaats) op …./…./….. (datum)

Als dit testament niet notarieel wordt verleden, moet het door de testator met de hand zijn geschreven, worden gedagtekend en worden ondertekend met de gebruikelijke handtekening.

Model van duolegaat

Ik herroep hierbij al mijn vorige wilsbeschikkingen.

1. Hoofdbeschikking

Ik legateer 50% van mijn gehele nalatenschap aan de heer/mevrouw ……, geboren te …… op …… en wonende te ……

Ik legateer aan de vereniging zonder winstoogmerk X, met zetel te …… en met ondernemingsnummer ……, de overige 50% van mijn nalatenschap onder de last om het successierecht op het legaat aan de heer/mevrouw …….…….. te dragen.

Als voornoemde vzw X haar legaat niet aanvaardt binnen de 4 (vier) maanden na mijn overlijden, stel ik in haar plaats aan als legataris: de vereniging zonder winstoogmerk Y, met zetel te …… en met ondernemingsnummer ……

Om het bedrag te bepalen van het legaat en de rechten die ten laste gelegd worden van de vzw X of Y, zal er geen rekening gehouden worden met bedragen die geacht worden te zijn ontvangen door de heer/mevrouw ……, in toepassing van de zogenaamde fictieartikelen van het Wetboek van Successierechten.

De vzw X of Y zal enkel het successierecht van de heer/mevrouw ……. moeten betalen, niet de bijkomende andere kosten verbonden aan de afwikkeling van de nalatenschap.

2. Subsidiaire beschikking

Voor het geval de vzw X noch de vzw Y haar legaat aanvaardt, vervallen alle door mij onder punt 1 gemaakte legaten en legateer ik mijn nalatenschap als volgt: …

Opgemaakt te …… op ……

Als dit testament niet notarieel wordt verleden, moet het door de testator met de hand zijn geschreven, worden gedagtekend en worden ondertekend met de gebruikelijke handtekening.

Model van monolegaat

Ik herroep hierbij al mijn vorige wilsbeschikkingen.

Ik legateer aan de vereniging zonder winstoogmerk X, met zetel te…… en met ondernemingsnummer ……, 50% van mijn nalatenschap onder de last om het successierecht te betalen van mijn wettelijke erfgenamen.

Om het bedrag te bepalen van het legaat en de rechten die ten laste gelegd worden van de vzw X, zal er geen rekening gehouden worden met bedragen die geacht worden te zijn ontvangen door mijn wettelijke erfgenamen in toepassing van de zogenaamde fictieartikelen van het Wetboek van Successierechten.

De vzw X zal enkel het successierecht van mijn wettelijke erfgenamen moeten betalen en niet de bijkomende andere kosten verbonden aan de afwikkeling van de nalatenschap.

Opgemaakt te …… op ……

Als dit testament niet notarieel wordt verleden, moet het door de testator met de hand zijn geschreven, worden gedagtekend en worden ondertekend met de gebruikelijke handtekening.

IK HEB HET ZO GOED GEDAAN
DAT IK NU AL ZIN HEB OM DOOD TE GAAN
TESTAMENT
Kroll

NOTITIES

NOTITIES

NOTITIES

BOND
ZONDER
NAAM

VANUIT HET HART

BOND ZONDER NAAM

Samenleven is voor Bond zonder Naam zorgen dat iedereen erbij hoort. Ook mensen met minder kansen. Omdat ze bijvoorbeeld gezondheidsproblemen hebben, niet rondkomen of mee kunnen of zich opnieuw moeten integreren in onze samenleving. We organiseren heel wat activiteiten om deze kwetsbare doelgroepen een duwtje in de rug te geven en spreken hen hierbij aan op hun eigen kracht.

Tegelijk willen we voor zoveel mogelijk burgers de ruimte creëren om stil te staan bij wat hij of zij denkt en voelt. Omdat we geloven dat alleen vanuit een verdiept persoonlijk bewustzijn échte verbondenheid en een duurzaam engagement voor een meer zorgzame samenleving ontstaat.